

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut sociologických studií

Barbora Rendlová

**Rodinné prostředí a konzumace alkoholu u
mladistvých**

Diplomová práce

Praha 2013

Autor práce: **Barbora Rendlová**

Vedoucí práce: **PhDr. Ing. Petr Soukup**

Rok obhajoby: **2013**

Bibliografický záznam

RENDLOVÁ, Barbora. *Rodinné prostředí a konzumace alkoholu u mladistvých*. Praha, 2013. 70 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut sociologických studií. Katedra sociologie. Vedoucí diplomové práce PhDr. Ing. Petr Soukup.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem *Rodinné prostředí a konzumace alkoholu u mladistvých* se zabývá vztahem čtyř dimenzí rodinného prostředí a konzumace alkoholu u šestnáctiletých. Těmito čtyřmi dimenzemi jsou způsob trávení volného času, struktura rodiny, styl rodičovské výchovy a socioekonomický status. V teoretické části práce je nejdříve popsán vliv rodiny na vývoj dítěte a také vymezen proces socializace, prostřednictvím kterého rodina na dítě působí. Dále je rozebrána souvislost mezi rodinným prostředím a konzumací alkoholu u mladistvých a poté jsou charakterizovány čtyři zkoumané dimenze rodinného prostředí ve vztahu ke konzumaci alkoholu. Souvislost rodinného prostředí a konzumace alkoholu u mladistvých byla zkoumána pomocí smíšeného designu výzkumu. V hlavní, kvantitativní části práce byly pomocí dat z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) z roku 2007 zkoumány vztahy mezi vybranými dimenzemi rodinného prostředí a ukazateli konzumace alkoholu, dále byla vytvořena typologie mladistvých konzumentů alkoholu. Na výsledky této části práce navázala část kvalitativní, kde byly pomocí deseti polostrukturovaných rozhovorů zkoumány hlubší souvislosti a směr vztahů zjištěných na základě analýzy kvantitativních dat. Tato část byla především zaměřena na styl rodičovské výchovy a trávení volného času a na to, jestli tyto dimenze ovlivňují konzumaci alkoholu, nebo naopak jsou ovlivněny pitím u dospívajících.

Abstract

This diploma thesis Family environment and adolescent alcohol consumption deals with a relationship between four dimensions of family environment and alcohol consumption of sixteen years old adolescents. These four dimensions are leisure time, family structure, parenting style and socioeconomic status. In the theoretical part family influence on child's development is described and then socialization process through which family influence child's development is delimited. Further, the relationship between family environment and alcohol consumption is discussed and then four dimensions of family environment are characterized in context of alcohol consumption. Relationship between family environment and alcohol consumption was studied using mixed research design. In the main quantitative part of the thesis general relationships between chosen dimensions of family environment and alcohol consumption indicators were examined using data from European School Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) from the year 2007. Then a typology of adolescent alcohol consumers was made. Results of this part continued in the qualitative part. There ten semistructured interviews were made to examine deeper connections and direction of relationships discovered in the quantitative data analysis. This part was primarily focused on parenting style and leisure time and whether these dimensions affect alcohol consumption or contrarily they are affected by drinking of adolescents.

Klíčová slova

Konzumace alkoholu, mladiství, socializace, rodina, trávení volného času, struktura rodiny, styl výchovy, socioekonomický status

Keywords

Alcohol consumption, adolescents, socialization, family, leisure time, family structure, parenting style, socioeconomic status

Rozsah práce: 146637 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. ledna 2013

Barbora Rendlová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala PhDr. Ing. Petru Soukupovi za jeho ochotu a cenné připomínky při vedení mé práce.

PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

*Fakulta sociálních věd UK
Institut sociologických studií
Obor sociologie*

Autor práce: Barbora Rendlová

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Petr Soukup

Pracovní název: Rodinné prostředí a konzumace alkoholu mezi mladistvými

Téma práce

Konzumace alkoholu mezi mladistvými je v České republice velmi rozšířeným fenoménem. Spotřeba alkoholu mezi mladistvými je relativně vysoká a od 90. let se významně nezměnila. Podle studie ESPAD z roku 2007 uvedlo 93% dotazovaných šestnáctiletých studentů, že v posledním roce pili alkohol. Evropský průměr je přitom 82 %. Na konzumaci alkoholu má vliv celá řada faktorů a já se v této práci chci zabývat vlivy sociálními, především působením rodiny. Faktory socializace v rodině podle mnoha studií mají vliv na konzumaci alkoholu u dětí. S působením rodiny ale souvisí také způsoby, kterými mladí lidé tráví volný čas a jak jsou úspěšní ve škole. Cílem této práce bude popsat tyto sociální vlivy, které působí na konzumaci alkoholu u mladistvých. Mezi tyto vlivy patří například kontrola z strany rodičů, která zahrnuje také různá pravidla, která by děti měly dodržovat. Dále nedostatečné citové vazby dítěte a rodičů, finanční situace rodiny, výchova pouze jedním rodičem, nedostatek zálib dítěte nebo nedostatek sebedůvěry způsobený nedostatečnou podporou a povzbuzováním ze strany rodičů.

Předpokládaná struktura práce

Práce se bude skládat z teoretické a analytické části. V první, teoretické části popíši teorie a procesy socializace v rodině, která ovlivňuje chování dítěte a také může ovlivňovat chování spojené s konzumací alkoholu. Dále popíši vlivy rodiny, které mohou působit zvýšení rizika konzumace alkoholu u mladistvých.

Na tuto část naváže v části analytické. K sekundární analýze využiji data z mezinárodní studie ESPAD (European School Project on Alcohol and Other Drugs), zabývající se

konzumací alkoholu a jiných drog mezi šestnáctiletými, která probíhá každé 4 roky a Česká republika na tomto výzkumu participuje od roku 1995. K analýze využiji data z roku 2007, kdy se tohoto výzkumu zúčastnilo 3 901 respondentů. Na těchto datech chci ověřit, zda na konzumaci alkoholu skutečně významně působí vlivy rodinného prostředí jako jsou vztahy s rodiči, rodinný ekonomický status, kontrola dětí, participace dětí na domácích pracích atd. Také bych se chtěla zabývat vlivem způsobů trávení volného času a vztahů s přáteli. Pro hlubší pochopení zkoumané problematiky doplním analytickou část přibližně deseti kvalitativními rozhovory se šestnáctiletými studenty.

Orientační seznam literatury:

HAJNÝ, M. O rodičích, dětech a drogách: Drogy a jejich účinky : rizika zvyšující užívání drog: léčba : problémové situace. Praha: Grada Publishing, 2001

John D. Hundleby, G. William Mercer: Family and Friends as Social Environments and Their Relationship to Young Adolescents' Use of Alcohol, Tobacco, and Marijuana, Source: Journal of Marriage and Family, Vol. 49, No. 1 (Feb., 1987), pp. 151-164

Grace M. Barnes, Michael P. Farrell, Allen Cairns, Parental Socialization Factors and Adolescent Drinking Behaviors, Source: Journal of Marriage and Family, Vol. 48, No. 1 (Feb., 1986), pp. 27-36

Grace M. Barnes, Michael P. Farrell: Parental Support and Control as Predictors of Adolescent Drinking, Delinquency, and Related Problem Behaviors, Source: Journal of Marriage and Family, Vol. 54, No. 4 (Nov., 1992), pp. 763-776

Kraus, B., Poláčková, V. aj. Člověk-prostředí-výchova. Brno: 2001

Možný, I. Sociologie rodiny. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002.

Nešpor, K., Csémy, L. Alkohol, drogy a vaše děti : Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat. Praha: 1993

Nešpor, K., Csémy, L. Léčba a prevence závislostí. Příručka pro praxi. Praha: Psychiatrické centrum Praha, 1996

Sak, P. Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů.
Praha: Petrklíč, 2000.

Obsah

ÚVOD	3
1 TEORETICKÁ ČÁST	5
1.1 Alkohol v současné společnosti	5
1.2 Socializace.....	5
1.3 Úloha rodiny v socializaci dítěte.....	7
1.4 Funkce rodiny.....	8
1.5 Souvislost rodinného prostředí a konzumace alkoholu.....	8
1.6 Dimenze rodinného prostředí	11
1.6.1 Trávení volného času	11
1.6.2 Struktura rodiny	13
1.6.3 Styl výchovy.....	14
1.6.4 Socioekonomický status.....	15
2 METODOLOGICKÁ ČÁST	17
2.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky	17
2.2 Research design.....	17
2.3 Zkoumané dimenze rodinného prostředí.....	19
2.3.1 Trávení volného času	19
2.3.2 Struktura rodiny	20
2.3.3 Styl výchovy.....	20
2.3.4 Socioekonomický status.....	22
2.4 Konzumace alkoholu.....	22
2.5 Hypotézy	25
2.6 Kvantitativní data	25
2.7 Kvalitativní data	26
2.7.1 Sběr kvalitativních dat.....	28
2.8 Etické souvislosti.....	29
3 KVANTITATIVNÍ ČÁST	30
3.1 Základní charakteristiky	30
3.2 Souvislost mezi rodinným prostředím a konzumací alkoholu	35
3.2.1 Trávení volného času a konzumace alkoholu.....	35
3.2.2 Co ovlivňuje to, jak mladiství tráví svůj volný čas?.....	38
3.2.3 Souvislost mezi strukturou rodiny a konzumací alkoholu	40
3.2.4 Struktura rodiny a způsob výchovy	41
3.2.5 Souvislost stylu výchovy a konzumace alkoholu	42
3.2.6 Co ovlivňuje styl výchovy?	43
3.2.7 Souvislost mezi socioekonomickým statusem a konzumací alkoholu.....	44
3.3 Typologie mladistvých konzumentů alkoholu	45
3.4 Shrnutí	47
4 KVALITATIVNÍ ČÁST	48
4.1 Trávení volného času	49
4.1.1 Trávení času a pití alkoholu.....	50
4.1.2 Omezení způsobená alkoholem	50
4.1.3 Vedení rodičů k zájmům	51
4.2 Vnímání pravidel.....	52
4.2.1 Porušování pravidel	53

4.2.2	<i>Reakce na konzumaci alkoholu</i>	53
4.2.3	<i>Změny ve vztazích v důsledku porušování pravidel</i>	54
4.3	Podpora.....	55
4.3.1	<i>Vědí rodiče, jak tráví jejich děti čas?</i>	56
4.3.2	<i>Hodnocení vztahu s rodiči</i>	57
4.4	Důvody konzumace alkoholu.....	57
4.4.1	<i>S kým mladiství konzumují alkohol</i>	58
4.5	Shrnutí.....	59
ZÁVĚR		61
SUMMARY		63
POUŽITÁ LITERATURA		65
SEZNAM PŘÍLOH		71
PŘÍLOHY		71

Úvod

Téma konzumace alkoholu je u nás stále více aktuální a pití u mladistvých je dlouhodobým problémem. Od poloviny 90. let minulého století u chlapců vzrostla pravidelná konzumace piva a destilátů, u dívek se zvýšila konzumace vína a destilátů. (Csémy, Chomynová 2012) Mladí lidé začínají s pitím stále v nižším věku. V roce 2007 vypilo své první pivo do 13. roku (včetně) 72,9 % mladistvých, v roce 1995 to bylo 61,1 %. Podobně tomu bylo i se zkušeností s destiláty. Zatímco v roce 1995 s nimi mělo zkušenost 32,2 % dospívajících do třinácti let, v roce 2007 jich bylo 37,8 %. (Csémy, Chomynová, Sadílek 2009) Pití alkoholu tedy zůstává dlouhodobě závažným problémem.

Na konzumaci alkoholu má vliv celá řada faktorů od biologických po psychologické. Já jsem se rozhodla zkoumat tento problém z hlediska rodinného prostředí, které hraje ve vývoji jedince velkou roli zvláště v jeho dětství a dospívání. (Havlík, Kořa 2002) Velký vliv na mladého člověka mají ale i jeho kamarádi, proto jsem i jejich působení ve své práci zohlednila. Nejde jen o popis toho, kolik jakého alkoholu mladí lidé vypijí nebo kde pijí nejčastěji. Hlavním cílem je zjistit, jakou souvislost má s tímto pitím jejich rodina a rodinné prostředí, ve kterém žijí a které je bezesporu ovlivňuje. Dílčím cílem mé práce je také určení a popsání různých typů mladistvých konzumentů alkoholu. V této práci se snažím o pochopení širších vazeb mezi rodinným prostředím a konzumací alkoholu u mladistvých nejen v souvislosti s frekvencí a podobou konzumace alkoholu, ale také s tím, jak se na pití alkoholu dívají sami šestnáctiletí a jaké mají zkušenosti s problémy, které se v souvislosti s pitím alkoholu mohou vyskytovat. Podle mého názoru je důležité popsat, jakým způsobem rodinné prostředí souvisí s tímto rizikovým chováním a zda je možné toto chování nějak ovlivnit nebo mu předejít.

Tato diplomová práce je rozdělena do čtyř částí. V první, teoretické části se zaměřuji na působení rodiny ve vývoji dítěte prostřednictvím procesu socializace. Popisuji zde, jak tento proces probíhá a jakou úlohu v něm rodina sehrává. Dále se věnuji různým přístupům k rodinnému prostředí a konzumaci alkoholu u mladistvých a také výzkumům, které na toto téma již byly provedeny v zahraničí. V práci jsem se konkrétně zaměřila na čtyři dimenze rodinného prostředí, jejichž vztah s konzumací alkoholu podrobněji zkoumám. Jde o strukturu rodiny, styl rodičovské výchovy, socioekonomický status rodiny, ve které dospívající žijí a také způsob, kterým tráví svůj volný čas.

Další část práce je věnována metodologii. V této práci používám smíšený design výzkumu, přednostně založený na analýze kvantitativních dat, na kterou jsem navázala

sběrem a analýzou dat kvalitativních. Sekundární analýzu kvantitativních dat jsem zvolila z toho důvodu, že mi umožňuje analyzovat data, která již byla sebrána, a není tedy třeba provádět sběr vlastních dat, který je časově a finančně náročný. Takto získaný vzorek je reprezentativní vzhledem k populaci šestnáctiletých studentů a umožňuje mi výsledky analýzy zobecnit na celou zkoumanou populaci mladistvých tohoto věku. Po analýze kvantitativních dat jsem provedla deset rozhovorů pro lepší pochopení výsledků zjištěných v kvantitativní části. Jako metodu sběru kvalitativních dat jsem využila polostrukturovaný rozhovor z toho důvodu, že mi umožnil větší svobodu při zjišťování informací než standardizovaný dotazník

Kvantitativní část práce vychází z dat z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) z roku 2007. Tohoto výzkumu se zúčastnilo 3901 respondentů, kterým v daném roce bylo nebo mělo být šestnáct let. V této části se zaměřuji na pochopení vztahů mezi čtyřmi zmíněnými dimenzemi rodinného prostředí a vybranými ukazateli konzumace alkoholu. Na konci této části jsem také vytvořila typologii mladistvých konzumentů alkoholu a zkoumala vztah konzumace alkoholu u mladistvých a jejich zkušeností s dalšími legálními i nelegálními návykovými látkami.

V kvalitativní části jsem se zaměřila hlavně na hlubší pochopení zjištěných vztahů a prozkoumání směru těchto vztahů. Zajímalo mě, jestli spíše rodinné prostředí ovlivňuje konzumaci alkoholu, nebo zda je tomu naopak a sice tak, že to, zda mladiství pijí nebo nepijí alkohol, má potom vliv na jejich rodinné prostředí. Zaměřila jsem se na dvě dimenze rodinného prostředí, kde není zřejmé, co je příčina a co následek, tedy styl rodičovské výchovy a způsob trávení volného času.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Alkohol v současné společnosti

V naší společnosti je na konzumaci alkoholu pohlíženo jako na běžnou součást společenského života. Podle Evropského výběrového šetření o zdravotním stavu v ČR z roku 2008¹ byl podíl osob, které v uplynulém roce někdy pily alkohol, 91 % u mužů a 77 % u žen. Podle statistik Světové zdravotnické organizace za rok 2005 Češi vypijí průměrně 16,45 litru čistého alkoholu na osobu za rok a jsou hned na druhém místě za Moldavany.² Alkohol je součástí oslav i každodenního posezení s přáteli, jsme jím obklopeni na každém kroku, ať chceme nebo ne. Rozšířenost alkoholu a tolerance společnosti k němu potom vede k tomu, že i mladiství mohou vidět jeho konzumaci jako běžnou součást života. To ale může později vést k různým problémům. V zemích, kde je alkohol více rozšířený, mají mladiství více příležitostí k intenzivnímu pití alkoholu. Přesto se i v zemích s tradicí vysoké konzumace alkoholu na osobu mohou mladiství dovést procesem socializace k zodpovědným praktikám pití alkoholu. (Bjarnason a kol. 2003.) Dále se tedy zaměřím na proces socializace.

1.2 Socializace

V této práci se zabývám souvislostí rodinného prostředí a konzumace alkoholu u mladistvých. Působení rodiny, která mladého člověka formuje, probíhá prostřednictvím procesu socializace, jejímž je rodina hlavním činitelem. Rodina může tedy ovlivnit chování dítěte, až už jde o chování žádoucí, nebo chování problémové, jakým konzumace alkoholu u mladistvých je. Socializace je popisována jako proces, který propojuje jedince se společností. Z „biologického tvora“ se člověk stává společenskou a kulturní bytostí. Taková bytost jedná podle pravidel, která jsou ve společnosti uznávaná, chování směřuje ke společensky přijatým hodnotám a plní očekávání a role³. (Havlík, Kot'á 2002) „Cílem socializace je zformovat bytost, která se bude i o samotě chovat tak, jako by byla pod stálým dohledem ostatních členů skupiny.“ (Keller 2004, 38) Tento proces je celoživotní, jedinec se v jeho průběhu učí specificky lidským projevům chování a jednání, osvojuje si jazyk, poznatky, hodnoty, kulturu a tím se začleňuje do společnosti. Socializace se uskutečňuje především sociálním učením,

---

¹ Toto šetření bylo provedeno na vzorku 1955 respondentů ve věku 15 a více let.

² Celkem bylo 189 zemí.

³ Sociální role je definována jako „*chování, které se očekává v souvislosti s určitým sociálním statutem (postavením, zařazením)*“. Existence sociálních rolí činí svět *přehlednější*, protože je *předvídatelnější*.“ (Petrušek 2009, 59)

zejména učením se sociálními rolím, může se uskutečňovat ale i nátlakem. Odehrává se především v rodině, ve skupině vrstevníků a přátel, prostřednictvím médií, práce a ve škole. (Kraus, Poláčková 2001) Socializace vytváří způsob jednání jedince a také jeho tendence k tomu, že bude nějak reagovat v určitých situacích. Až díky socializaci se biologický tvor stává bytostí, která je schopná chovat se jako člen určité společnosti. (Keller 2004)

Berger a Luckmann socializaci definují jako „úplné a důsledné zasvěcení jedince do objektivního světa společnosti či části společnosti.“ (Berger, Luckmann 1999, 129) Podle nich toto zasvěcení do společnosti probíhá procesem internalizace, což je „bezprostřední vnímání či interpretace objektivní události jako události mající význam, tedy jako projevu subjektivních procesů jiného člověka, přičemž zároveň význam tohoto projevu přijmu subjektivně za svůj.“ (Berger, Luckmann 1999, 128) Při internalizaci se člověk naučí chápat subjektivní procesy druhého člověka, ale i svět, ve kterém žije, a který se stává jeho vlastním světem. S tímto druhým člověkem probíhá neustálá identifikace a každý se podílí na existenci toho druhého. (Berger, Luckmann 1999)

Podle Parsonse je socializace proces učení a jejími hlavními cíli je naučení se rolím ve společnosti a získání hodnotových orientací. (Parsons 1951) Podle něj je rodina, ve které probíhá proces socializace, malý a výrazně odlišný subsystém společnosti. Rodiče, jako zprostředkovatelé socializace, nezauímají jen svoje rodinné role, ale tyto se prolínají s jejich rolími v jiných strukturách společnosti a tento fakt je nezbytnou podmínkou pro jejich účinné fungování jako socializujících činitelů. Dítě ale není nikdy socializováno jen do své rodiny, ale do struktur, které přesahují rodinu, protože rodina nemůže poskytnout dostatečný rozsah rolí, na kterých může člověk participovat. Tyto struktury zahrnují školu a vrstevníky v pozdějším dětství a prokreační rodinu, která pomůže utvořit manželství, stejně jako profesní role v dospělosti. (Parsons 1956)

Podle Mertona je rodina „hlavním převodovým pásem přenášejícím kulturní normy na novou generaci.“ Rodina ale podle něj na děti přenáší hlavně tu část kultury, která je dostupná společenské vrstvě a skupinám, ve kterých se nacházejí rodiče. „Socializace navíc není omezena pouze na přímou výchovu a ukázkování. Tento proces je přinejmenším z části bezděčný. Na dítě nehledě na přímá napomenutí, odměny a tresty působí sociální prototypy obsažené v každodenním chování a různých rozhovorech rodičů, jichž je svědkem.“ (Merton 2000, 174)

S procesem socializace souvisí i pojem výchova. „Výchova jako antropologická záležitost se celoživotně týká všech lidí. Tento dynamický proces vědomé a řízené socializace zahrnuje všechny činnosti, které člověka utvářejí pro život v konkrétní společnosti. Důležité

je, aby člověk byl schopen přenést získané poznatky a dovednosti do jednání, aby každodenně zvládal přiměřeně životní realitu.“ (Kraus, Poláčková 2001, 56)

Socializace je rozdělována na primární a sekundární. Během takzvané primární socializace si dítě ve světě rodiny osvojuje základní návyky. Vytváří vědomí vlastní identity, která je odlišná a oddělená od druhých. Utváří se vlastní „Já“. (Havlík, Kořa 2002) Cílem výchovy v rodině je připravit dítě na život v určitém kulturním prostředí a naučit ho se v tomto prostředí orientovat. (Kraus, Poláčková 2001) Primární socializace je pro vývoj jedince nejdůležitější a probíhá prostřednictvím rodiny. Dítě si v jejím průběhu osvojuje role a postoje významných druhých a přijímá je za vlastní. Postupně se dítě učí abstrahovat od rolí a postojů určitých lidí k obecným postojům a rolím. Tato abstrakce od konkrétních významných druhých se nazývá zobecněný druhý a vytváří se jejím prostřednictvím obecná identita, ne jen identita ve vztahu ke konkrétnímu významnému druhému. (Berger, Luckmann 1999) „Utváření zobecněného druhého ve vědomí představuje rozhodující fázi socializace. Dochází totiž k internalizaci společnosti jako takové a objektivní reality v ní ustanovené a zároveň s tím je subjektivně vytvářena soudržná a kontinuální identita.“ (Berger, Luckmann 1999, 132) Primární socializace končí po vytvoření zobecněného druhého ve vědomí jedince, v tomto okamžiku je tento jedinec členem společnosti a má nějakou vlastní osobnost. Socializace ale nikdy nekončí, na primární socializaci navazuje socializace sekundární. Tou se rozumí osvojování institucionálních nebo na institucích závislých „subsvětů“, vždy ale předpokládá, že jí předcházela primární socializace. Tato fáze se vyznačuje anonymitou. To znamená, že role jsou oddělitelné od jednotlivých lidí, kteří je vykonávají. Není zde také nutná emocionální identifikace s významnými druhými, jako tomu bylo u socializace primární. Při procesu sekundární socializace se pozice rodiny oslabuje a její roli částečně přebírají instituce. (Berger, Luckmann 1999)

1.3 Úloha rodiny v socializaci dítěte

Nejdříve definuji, co to vlastně pojem rodina v sociologii znamená. Rodina je ve Velkém sociologickém slovníku popsána jako „původní a nejdůležitější společenská skupina, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce trvání lidského biologického druhu a výchova, respektive socializace potomstva, ale i přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje. (Velký sociologický slovník 1996, 940) Rodina je primární skupinou, v rámci které se od narození utváří osobnost dítěte. Rodina však není jen skupinou, ale je také institucí. Zajišťuje souvislé i přerušované společenské procesy, zabezpečuje nejzákladnější funkce pro jedince i

pro společnost a zprostředkuje je mezi jedinci a celou společností. (Havlík, Kořa 2002) Dále popíše hlavní funkce, které rodina v naší společnosti zastává.

1.4 Funkce rodiny

Funkcemi současné rodiny jsou: biologická a reprodukční funkce (včetně ochranné funkce), emocionální funkce a tvorba domova, ekonomická funkce a socializační a výchovná funkce. (Havlík, Kořa 2002) Pro tuto práci jsou důležitými funkcemi funkce emocionální a socializačně-výchovná.

Emocionální funkce patří dnes k nejzásadnějším a její význam roste. „Modernizační procesy (zvláště zeslabení až mizení produkční funkce rodiny), důraz na osobní vztahy, ideje liberalismu a „romantismu“ apod. postupně změnily manželský svazek na vztah, vzniklý vzájemnou volbou partnerů, založený na sympatii, přitažlivosti a lásce.“(Havlík, Kořa 2002, 70) Podstatnou roli hraje příslušnost k sociální skupině, pocit sounáležitosti s určitými lidmi a možnost identifikovat se s nimi. Rodina vytváří specifické sociální klima, kde má citová složka významnou roli. Jedinci pomáhá udržovat vědomí, že je uznáván a akceptován. Takovéto stálé a vřelé klima má význam nejen pro děti, které v rodině vyrůstají, ale i pro všechny její členy. (Kraus, Poláčková 2001) Tvorba domova spočívá v poskytnutí takového prostředí, kde se může jedinec odreagovat od problémů vznikajících mimo rodinu. (Havlík, Kořa 2002)

Pro tuto práci je nejdůležitější funkce socializační a výchovná. Hlavní úlohou procesu socializace v rodině je příprava dětí na praktický život. „Dítě od narození a po celou dobu života v rodině přijímá velmi široké spektrum nejrůznějších informací a aktivně je zpracovává v souladu se svými přirozenými vlohami, biologickými a psychickými potřebami, se svými zkušenostmi, ale i hodnotovými orientacemi a vzory, jimiž jsou pro dítě především rodiče a starší sourozenci.“ (Kraus, Poláčková 2001, 80) V současnosti se však vytvářejí různé protikladné socializační tlaky, protože na jedince působí různé socializační činitele. Kromě rodiny je to i škola, masová média atd. (Kraus, Poláčková 2001) Nelze také opomenout rostoucí vliv vrstevníků, především v období puberty a dospívání. V této době je vliv vrstevníků konfrontován s rodičovskou autoritou. (Havlík, Kořa 2002)

1.5 Souvislost rodinného prostředí a konzumace alkoholu

Mnoho výzkumů ukázalo, že pozitivní a milující pouto mezi rodiči a dětmi je spojeno s nižší pravděpodobností užívání drog u dětí. Vliv celého rodinného prostředí i jednotlivých vztahů mezi rodinnými příslušníky se jeví jako relevantní při predikci užívání drog u adolescentů. Rodinná soudržnost je spojena s důvěrou a starostí u rodičů, což je negativně

spojeno s užíváním drog⁴. Jako další faktory rodinného prostředí související s užíváním drog jsou uvedeny původ z rozvrácené rodiny nebo socioekonomický status, jejichž vliv ale podle autorů není příliš výrazný. (Hundleby, Mercer 1987) Jacob a Johnsonová uvádějí, že interakce mezi rodiči a dětmi je charakterizována primárně dvěma hlavními dimenzemi rodičovství. Tou první je vřelost a podpora, tou druhou kontrola (dohled a disciplína). Narušení jedné nebo obou těchto dimenzí může mít vážný dopad na sociálně-emocionální a kognitivní vývoj dítěte. Rodinné prostředí, zejména působení rodičů, silně ovlivňuje riziko zneužívání alkoholu a závislosti na něm u dětí. (Jacob, Johnson 1997) Socializační proces probíhající v rodině je kriticky významný ve vývoji sociálního chování jako je konzumace alkoholu. Konzumace alkoholu u mladistvých může být vnímána jako aspekt anticipující socializace.⁵ (Barnes, Farrel, Cairns 1986)

Gutman a kol. uvádějí, že v souladu s teorií slučitelnosti fáze vývoje s prostředím⁶, ti dospívající, kteří vnímají, že jim rodiče dávají příležitost, aby se sami rozhodovali, nemusí cítit takovou potřebu vyjadřovat se nezdravým způsobem. Některé studie ukázaly, že vytvoření autonomního vztahu s rodiči, který zároveň zachovává pozitivní vztah, slouží jako ochranný faktor proti užívání alkoholu. Výsledky studie⁷ Gutmana a kol. ukázaly, že negativní interakce v rodině jsou spojeny se zvýšeným výskytem kouření a konzumace alkoholu, zatímco pozitivní identifikace s rodiči souvisela s jejich sníženým výskytem. To může být vysvětleno tím, že ti dospívající, kteří mají lepší vztahy s rodiči, se méně pravděpodobně dostanou k deviantním vrstevníkům, kteří pravděpodobně ovlivní jejich konzumaci alkoholu a kouření v pozdější době. (Gutman, Eccles, Peck, Malanchuk 2011)

Grace Barnes popisuje model, který ukazuje, jak vlivy působící na rodinu, tak vliv rodiny na konzumaci alkoholu u dospívajících. Tento model byl ovlivněn ranými Parsonsovými formulacemi, ve kterých byla americká rodina vnímána v kontextu osobnosti a sociální struktury. Podle Parsonse je socializace základní funkcí rodiny. Osobnost člověka se nerodí, ale musí být vytvořena pomocí procesu socializace v rodině a ta má rozhodující význam ve vývoji neproblematického chování, včetně neproblematického pití. V modelu, který Barnes popisuje, je rodinná socializace vnímána jako spojení mezi individuálními faktory a kulturou. Mladý člověk se učí sociálnímu chování, včetně pití alkoholu, během procesu socializace pomocí interakce s významnými druhými (rodiči, staršími sourozenci a

---

⁴ V článku, z něhož čerpám, se zabývali užíváním alkoholu, marihuany a tabáku.

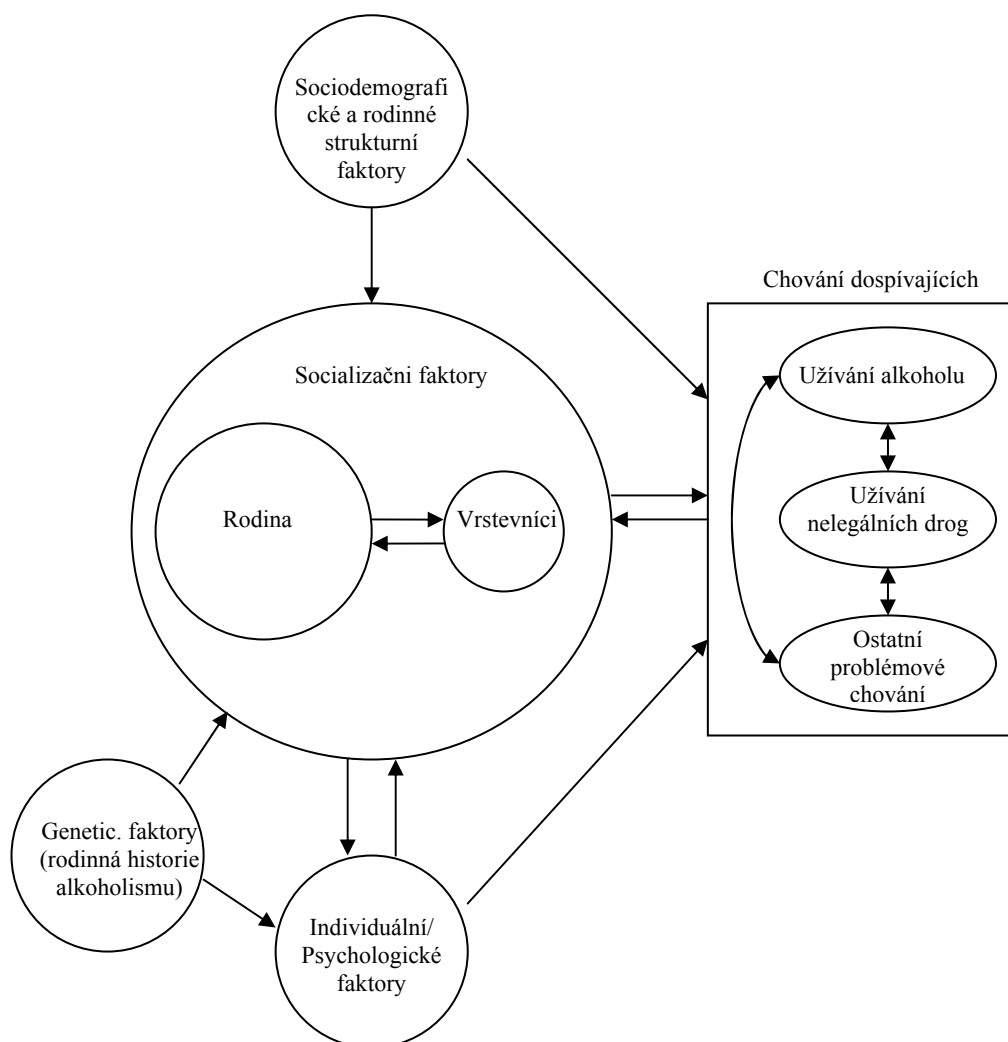
⁵ Anticipující socializace je „osobitý způsob přípravy jedince na členství v soc. skupině, resp. proces, jímž si jedinec vstřícně osvojuje normativní a hodnotový systém a vzorce chování, napodobuje některé vnější behaviorální a jazykové projevy členů. (Velký sociologický slovník 1996, 1013)

⁶ Stage-environment fit (Gutman, Eccles, Peck, Malanchuk 2011)

⁷ Šlo o longitudinální studii rodin Afrických a Evropských Amerčanů z různých socioekonomických prostředí.

vrstevníky, kteří hrají v průběhu dospívání čím dál větší roli). Vztahy s rodiči jsou ale vnímány jako hlavní, protože se vyskytují brzy ve vývoji dítěte, a i když je vliv mezi rodiči a dítětem oboustranný, většina současných teorií a empirických výzkumů podporuje perspektivu „sociálního formování“, kde mají rodiče silný vliv na vývoj dítěte. Tento model se soustředí na ústřední význam rodiny a procesu socializace jako na spojitost pro jiné sociální, psychologické a biologické vlivy, které mohou přispět ke konzumaci alkoholu u mladistvých. Tento model ukazuje socializaci jako ústřední bod pro integraci dalších důležitých vlivů na pití. V tomto modelu jsou tedy individuální faktory, které mohou být spojeny s chováním mladistvých, umírněny nebo zesíleny v interakčním procesu uvnitř rodiny. (Barnes 1990)

Obrázek 1. Model vývoje konzumace alkoholu u mladistvých (Barnes 1990)

1.6 Dimenze rodinného prostředí

Nyní popíši čtyři dimenze rodinného prostředí, jejichž vztah s konzumací alkoholu budu dále analyzovat. Tyto dimenze nejsou od sebe oddělené, ale jsou propojené a vzájemně se ovlivňují.

1.6.1 Trávení volného času

První dimenzí rodinného prostředí, kterou bych se chtěla zabývat, je trávení volného času. Nejdříve bych ráda přiblížila, co je vlastně za volný čas pokládáno. „Za volný čas je podle sociologických kritérií považován čas, v němž jedinec svobodně na základě svých zájmů a pocitů volí svou činnost. Je to ta část mimopracovního, mimoškolního času, která zbude po zabezpečení individuálních a rodinných, existenčních a biologických potřeb.“ (Sak 2000, 132 – 133) To, jakým způsobem děti a mladiství tráví svůj volný čas, ovlivňuje mnoho oblastí života a má to vliv na jejich vývoj. Volný čas je součástí rodinného prostředí z toho důvodu, že rodina má přímý vliv na to, jakým způsobem dítě tráví svůj volný čas. To ovšem neznamená, že způsob trávení volného času ovlivňuje pouze rodina, její vliv je však u dětí a mladistvých důležitý. Sak upozorňuje, že základní zájmové orientace se vytvářejí v mládí a že rodina má klíčovou úlohu v jejich utváření. Rodina vystupuje jednak jako subjekt výchovy, tedy institucionálního působení, jednak jako subjekt funkcionálního působení. Ovlivňuje dítě jak vědomým působením, tak svým každodenním životem. Prostřednictvím dítěte reprodukuje rodina a společnost své aktivity a hodnoty. „Reálné aktivity i jejich subjektivní určení nevycházejí pouze z daného subjektu jedince či skupiny mládeže, ale mají své zázemí v sociálně geneticky předřazeném subjektu. Zájmy a aktivity jedince navazují na hodnotovou orientaci, kulturu a způsob života jeho rodiny.“ (Sak 2000, 133) Sociální interakce s rodiči může vytvořit prostředky, které zlepší potenciál dítěte pro dosažení úspěchu. Zdroje rodičů také umísťují děti do určitých typů komunit a vzdělávacích prostředí, kde jim mohou sociální interakce poskytnout další sociální kapitál potřebný k dosažení dobrých výsledků dítěte. (Bianchi, Robinson 1997) Aktuální rodinný kontext, který zahrnuje zaměstnanost matky, vzdělání a strukturu rodiny, formuje typy aktivit, do kterých se děti zapojují. (Hofferth, Sandberg 2001)

To, jak děti tráví svůj čas, je důležité a rodičovské zdroje tedy mohou být rozhodující v určování toho, jakým aktivitám zlepšujícím intelektuální vývoj, podporujícím zodpovědnost a obecně směřujícím dítě k produktivní dospělosti, se dítě bude věnovat. Jedním z důležitých

faktorů je vzdělání rodičů. Výzkum⁸ Bianchiové a Robinsona například ukázal, že vzdělání rodiče strukturují čas svých dětí jinak než méně vzdělání rodiče. To může poskytnout dětem lépe vzdělaných rodičů sociální kapitál nezbytný ke kognitivnímu zlepšení. (Bianchi, Robinson 1997) Vzdělání rodičů je pozitivně spojeno se vzdělávacími aktivitami dětí jako je čtení a studium a negativně spojeno se sledováním televize. (Hofferth, Sandberg 2001)

Aktivity bývají v literatuře rozdělovány do různých skupin. Csikszentmihalyi rozděluje aktivity na expresivní a instrumentální. Expresivní aktivity poskytují okamžitou vnitřní odměnu, tyto volnočasové aktivity jsou tedy brány jako neesenciální dobrovolné aktivity, na rozdíl od instrumentálních aktivit, které jsou nezbytné k přežití. Pro vyrůstající osobu je důležité vědět, že život může přinášet i radost, nejen moc a materiální úspěch. V tom jsou v období adolescence expresivní aktivity velice důležité. (Csikszentmihalyi 1981) Další možné rozdělení volnočasových činností je na aktivní a pasivní⁹. Toto rozdělení použiji i já ve své analýze. Pasivní trávení volného času je podle výzkumu¹⁰ Hofferthové a Sandberga spojeno s problémovým chováním. Aktivní formy trávení volného času podporují vývoj dítěte více než pasivní formy. (Hofferth, Sandberg 2001)

Sak uvádí, že když společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů. „Ve sféře volného času se rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání.“ (Sak 2000, 131) Důležité je, vybrat si ty správné aktivity. Participace na strukturovaných aktivitách, jako je sport, je pravděpodobně spojena s méně problémovým chováním, protože tyto aktivity zlepšují sociální a psychické dovednosti dětí. (Hofferth, Sandberg 2001)

Sak uvádí fakt, že značná část mládeže chce být bavena bez vynaložení námahy. Také se orientuje na jiný způsob trávení volného času, především jde o konzumaci drog. Tato skupina mládeže se podle Saka vyznačuje minimálním zájmem o sportování dokonce i ve věku, kdy ještě drogy nebrala. (Sak 2000) To, že část mládeže chce zažít zábavu, aniž by pro to musela vyvíjet nějakou námahu, může souviset i s tím, že se tito mladiství mohou nudit. „Jedním z důvodů, proč mladý člověk může sáhnout po sklenici nebo droze, je nuda a lenivá zvědavost. Dítě, které není vázáno k rodině nebo ke zdravé skupině lidí mimo ni, je více ohroženo.“ (Nešpor, Csémy 1992, 33)

---

⁸ Výzkum denních aktivit proveden v Kalifornii na reprezentativním vzorku dětí ve věku 11 let nebo mladších v roce 1989/1990.

⁹ Jako pasivní činnosti jsou zde uvedeny sledování televize, poslouchání muziky, jak aktivní způsob trávení volného času byl označen sport nebo čtení.

¹⁰ Data pocházejí z výzkumu Child Development Supplement (CDS) a Panel Study of Income Dynamics (PSID) z roku 1997. Šlo o děti ve věku do 12 let.

1.6.2 Struktura rodiny

Struktura rodiny působí na děti v mnoha ohledech a konzumace alkoholu je jedním z problémů, které jí mohou být ovlivněny. Podle několika dřívějších studií existuje silná souvislost mezi rodinnou strukturou a různými měřítky vývoje dítěte. Děti z rozvedených rodin mají více problémů než ostatní děti žijící s jedním rodičem a ty zase mají více problémů než děti žijící s oběma rodiči. (Dawson 1991) Hoffmann také uvádí, že žít s biologickou matkou a otcem redukuje riziko delikventního chování, vyhazovu ze školy a užívání drog u adolescentů. (Hoffmann 2002) Rodinná struktura však neovlivňuje chování dítěte přímo. Vliv rodinné struktury na konzumaci alkoholu u mladistvých je prostředníkem pro různé emocionální a sociální procesy probíhající v rodině. Tyto procesy jsou způsobeny sníženým zapojením rodičů do života mladistvých, což je ovlivněno absencí jednoho z biologických rodičů. (Bjarnason a kol. 2003)

Většina výzkumů se shoduje v tom, že složení rodiny působí na související procesy, které ovlivňují zdraví a pohodu dětí. Tyto procesy zahrnují změny v rodinných vztazích, které provázejí manželské konflikty, narušení nebo zmenšení komunikace mezi dítětem rodičem, kterému bylo dítě svěřeno do péče, sníženou náklonnost a zájem nebo zvýšenou restriktivnost. Dále zde působí vlivy spojené s přetížením, kterému čelí všichni osamělí rodiče, včetně nikdy neprovdaných žen. Poslední jev, někdy zmiňovaný jako "zmenšené rodičovství" nebo "absence matky", často způsobuje snížený rodičovský dohled, kdy další povinnosti ubírají čas využitelný pro výchovu dětí. (Dawson 1991)

Ale ani úplná rodina není zárukou emocionálně zdravého rodinného prostředí. Alternativní rodinné struktury, které se liší od tradiční normy dvou biologických rodičů, nemusejí být vždy spojeny s nepříznivými výsledky u dětí. Děti z úplných rodin, kde je mnoho konfliktů mezi rodiči, mohou mít stejně nebo více problémů jako děti, jejichž rodiče žijí odděleně. (Dawson 1991)

Důvodem toho, že se u dětí z neúplných rodin vyskytuje více problémů, může být nižší kontrola a dohled. Studie zabývající se rodinnou strukturou a socializací popisují, že rodiče žijící bez partnera vyvíjejí slabší kontrolu a vytvářejí méně nároků na děti než rodiče žijící v manželství. Druhý rodič může zvýšit kontrolu a nároky pozorováním a sankcionováním chování dítěte a upevňováním autority druhého rodiče. Matky, které vychovávají dítě samy, uplatňují menší kontrolu a nároky než rodičovské páry, protože nebyly přizpůsobeny takovému tradičně mužskému a rodičovskému jednání. (Thomson, McLanahan, Curtin 1992) Nevlastní rodiče jsou zase méně vřelí a méně komunikují s dětmi

než biologičtí rodiče. To může být způsobenou tím, že jsou pro děti cizí. Adekvátní kontrola, rozumně vysoké nároky, vřelost a otevřená komunikace mezi rodiči a dítětem jsou tedy nezbytné pro zdravý vývoj dítěte. (Thomson, McLanahan, Curtin 1992)

Zvýšená konzumace alkoholu se zdá být jedním z problémů souvisejících s rodinnou strukturou. Mladiství, kteří nežijí s oběma rodiči, mohou mít větší příležitost využít dostupnosti alkoholu ve společnosti jako celku a mohou se stát součástí kultury pití u mladistvých. (Bjarnason a kol. 2003)

1.6.3 Styl výchovy

Další, podle mého názoru velmi důležitou, dimenzí rodinného prostředí, která ovlivňuje konzumaci alkoholu, je způsob, jakým rodiče vychovávají své dítě. V literatuře se jako nejdůležitější aspekty výchovy objevují již zmíněná blízkost či podpora dítěte a dohled či kontrola ze strany rodičů.

Karel Nešpor a Ladislav Csémy popisují ve své knize čtyři způsoby výchovy. Přijímající rodič – je s dítětem spokojen, hodně dítě povzbuzuje, je citlivý vůči jeho potřebám a názorům. Odmítající rodič – je vůči dítěti kritický, dítě nevyhledává a netěší se z něj, málo ho povzbuzuje, vůči potřebám a názorům dítěte je necitlivý. Omezující rodič – jasně stanovuje pravidla a následky jejich porušení, pevně a předvídatelně prosazuje pravidla, zřídkka podléhá nátlaku a vynucování. Povolný rodič – pravidla nestanovuje, nestanoví ani důsledky jejich porušování, pravidla pevně ani předvídatelně neprosazuje. Snadno podléhá nátlaku a vynucování. Jako nejvhodnější způsob výchovy z hlediska předcházení problémům působeným alkoholem autoři považují přijímající a středně omezující rodiče. (Nešpor, Csémy 1992)

Další autoři také zdůrazňují úlohu rodičovské kontroly a podpory v úspěšné socializaci směrem k neproblematické konzumaci alkoholu. Podle studie¹¹ Grace Barnes a Michaela Farrela jsou velká rodičovská podpora a kontrola klíčovými socializačními faktory prevence zneužívání alkoholu a obecně deviace u mladistvých. (Barnes, Farrel 1992) Podpora spočívá v takovém chování rodičů, které dítěti dává najevo, že je akceptováno, schvalováno a milováno. Kontrola spočívá v ovlivňování chování dítěte se záměrem usměrňovat jej způsobem, který je pro rodiče přijatelný. Kontrola může zahrnovat různé aspekty rodičovské výchovy od vysvětlování pravidel až po tělesné tresty. Efektivní socializace je pak spojena

---

¹¹ Analýza reprezentativního vzorku 699 mladistvých a jejich rodin v Buffalu, New Yorku a blízkých městech a předměstích. Kritérium pro výběr bylo, že v rodině musí být alespoň jeden mladistvý ve věku 0 až 16 let a alespoň jeden rodič.

s velkou podporou a střední úrovní kontroly, takový způsob socializace je spojen menší mírou problémového pití. (Barnes, Farrel, Cairns 1986) Důležitost blízkosti a vřelosti na jedné straně, a kontroly a dohledu na straně druhé, zdůrazňuje i Denise Kandel. Rodiče, kteří kombinují omezení s vřelostí, budou mít spíše dobře vychované dítě, zatímco rodiče, kteří se zaměřují na disciplínu a méně na vřelost, stejně jako rodiče, kteří jsou málo přísní a hodně vřelí, budou mít spíše děti, kteří budou hůře vychované. (Kandel, 1990)

Když jsou rodiče příliš omezující nebo vztah mezi rodičem a dítětem nefunguje, může to vést k tomu, že děti utvářejí pouta raději s vrstevníky než s rodiči a vrstevníci na ně mohou mít větší vliv. (Bradley, Crowin 2002; Barnes, Farrel 1992) Podle výzkumů mladiství, kteří si cení názorů vrstevníků na důležitá rozhodnutí a hodnoty více než názoru rodičů, jsou vystaveni vysokému riziku zneužívání alkoholu, užívání drog a ostatnímu problémovému chování. (Barnes, Farrel, 1992) Přílišné omezování ze strany rodičů může vést k zhoršení vztahu mezi rodičem a dítětem a také ke ztrátě vzájemné důvěry. Důvěra je ale velmi důležitá. Dítě, které ví, že může svým rodičům věřit, si od nich i spíše nechá poradit. (Nešpor, Csémy 1992) Rodiče, kterým dítě věří, mohou lépe předcházet problémům s alkoholem u svých dětí.

Systém rodič – dítě může být ale dvousměrný, pokud jde o proces ovlivňování. Takže zatímco je dokázáno, že rodičovské faktory jsou rozhodující ve vývoji chování mladistvých, musí být také vzato v úvahu, že některé děti mohou začít s problémovým chováním, které vede k negativním praktikám rodičovské socializace a negativnímu rodinnému prostředí. (Barnes, Farrel, 1992) V této práci bych se chtěla zaměřit i na zjištění toho, co je v tomto případě příčina a co následek.

1.6.4 Socioekonomický status

Dalším faktorem, který může ovlivňovat konzumaci alkoholu u mladistvých, je socioekonomický status rodiny, ve které žijí. Většina autorů uvádí, že nižší socioekonomický status souvisí s různými problémy, mezi které patří i užívání návykových látek. Mezi rodinné charakteristiky, které mohou zprostředkovávat vztah mezi socioekonomickým statutem a pohodou dítěte patří soudržnost, sdílené hodnoty, trpělivost, konflikt, konsistence pravidel, uspořádanost a přítomnost podporujících dospělých. (Bradley, Corwyn 2002)

Nepříznivé vlivy, jako je ekonomické strádání a sociální znevýhodnění, ovlivňují socializaci dítěte, včetně faktorů, které způsobují problémy s chováním. Dalším negativním vlivem v důsledku špatné ekonomické situace může být i stres rodičů. Tento stres způsobený socioekonomickým znevýhodněním může způsobit, že rodiče věnují méně pozornosti potřebám dítěte a jsou tedy i k dítěti méně vřelí. (Dodge, Pettit, Bates 1994) Stres může vést i

k negativním strategiím kontroly a k neúspěchu v adekvátním dohledu nad dětmi. Stres může souviset například s nestabilním zaměstnáním. (Bradley, Corwyn 2002)

Rodiny s vysokým socioekonomickým statusem naopak poskytují svým dětem celou řadu služeb, věcí a sociálních vztahů, které jsou potenciálně dětem prospěšné, zatímco mnoho dětí s nízkým socioekonomickým statusem má nedostatečný přístup k těmto zdrojům a zkušenostem, takže jim mohou hrozit vývojové problémy. Tato souvislost se však liší v závislosti na geografii, kultuře a na přistěhovalectví. (Bradley, Corwin 2002) Vyšší socioekonomický status může také přinášet kognitivní stimulaci, což může děti ochránit před rozvojem problémů s chováním, které jsou spojené s neúspěchem ve škole. (Dodge, Pettit, Bates 1994) Děti z nižších vrstev naopak mohou mít v období od dětství až do adolescence menší přístup k různým zábavním a vzdělávacím materiálům¹². Přístup k různým materiálním a kulturním zdrojům také zprostředkovává vztah mezi socioekonomickým statusem a intelektuálním a studijním vývojem dítěte. (Bradley, Corwyn 2002)

A jak souvisí socioekonomický status přímo s konzumací alkoholu? U dětí z rodin s nízkým socioekonomickým statusem byla zjištěna vyšší míra užívání návykových látek, ale tato zjištění jsou nekonzistentní. Souvislost je často zprostředkována užíváním návykových látek u přátel, studijními schopnostmi a rodičovskou podporou. Může to být také spojeno s existencí negativních životních událostí. (Bradley, Corwyn 2002) Podle Bradleyho a Corwyna není snadné přesně určit proces, jehož prostřednictvím socioekonomický status ovlivňuje pohodu dítěte, zčásti proto, že nízký socioekonomický status se často vyskytuje spolu s ostatními podmínkami, které údajně ovlivňují děti (např. status minority nebo imigranta, vyrůstání jen s jedním rodičem, člen rodiny s handicapem nebo vážnou duševní nemocí a další potenciálně nebezpečné podmínky prostředí). (Bradley, Corwyn 2002)

Špatná ekonomická situace rodiny může být v některých případech způsobena tím, že dítě žije jen s matkou. Osamělé matky nesou většinu nákladů na svoje děti, přestože kapacita jejich příjmů je limitována nedostatkem pracovních zkušeností, diskriminací na trhu práce a vysokou cenou péče o děti. (McLanahan, Booth 1989) Dalším problémem sociálně znevýhodněných matek může být sociální izolace a nedostatek podpory společnosti. (Dodge, Pettit, Bates 1994)

---

¹² Rodiče s nižším socioekonomickým statusem budou méně pravděpodobně kupovat svým dětem materiály na učení a čtení, méně pravděpodobně budou své děti brát na vzdělávací a kulturní akce a také budou méně pravděpodobně regulovat množství času stráveného sledováním televize. (Bradley, Corwyn 2002)

Jenifer L. Humensky však na základě výzkumu¹³ uvádí, že i děti z bohatších rodin mohou být také ohroženy problémy s užíváním návykových látek (hlavně binge drinking¹⁴, užívání marihuany a kokainu). Pro mladistvé s vyšším socioekonomickým statusem, kteří mají větší finanční zdroje, jsou návykové látky dostupnější. Mladiství, kteří více utrácejí peníze, pravděpodobněji pijí častěji, častěji se u nich vyskytuje binge drinking a více pijí na veřejnosti. (Humensky 2010)

2 METODOLOGICKÁ ČÁST

2.1 Cíle výzkumu a výzkumné otázky

Hlavním cílem této práce je zjistit, jaký je vztah mezi konzumací alkoholu u mladistvých a jejich rodinným prostředím nebo zázemím. Zajímá mě, do jaké míry může rodina, ve které mladý člověk žije, ovlivnit to, zda a v jaké míře konzumuje alkohol. Na konzumaci alkoholu má vliv celá řada faktorů, já se však chci zaměřit pouze na působení rodiny, protože mě zajímá, do jaké míry mohou hlavně rodiče nežádoucí chování, kterým pití u mladistvých je, ovlivnit, nebo zda je to prostě pro některé mladé lidi součástí dospívání, na kterou má jejich rodina zanedbatelný vliv. Hlavní výzkumnou otázkou tedy je, zda existuje nějaká souvislost mezi tím, v jakém rodinném prostředí mladý člověk žije a tím, zda a v jaké míře konzumuje alkohol. Pokud taková souvislost existuje, z jakého rodinného prostředí pocházejí ti, kteří pijí alkohol méně, a z jakého ti, kteří pijí více? Dalším dílčím cílem je vytvořit typologii mladistvých konzumentů alkoholu a zjistit souvislost se zkušenostmi s jinými návykovými látkami.

Co se týče rodinného prostředí, budu se zabývat čtyřmi jeho dimenzemi. Jde samozřejmě o jisté zjednodušení, ale není mým cílem obsáhnout všechny aspekty související s rodinou, ale ty, které podle mého názoru mají na konzumaci největší vliv. Dostupná data také neumožňují zabývat se více dimenzemi rodinného prostředí.

2.2 Research design

Ve své práci jsem se rozhodla využít smíšený design výzkumu, který je popisován jako přístup, v němž se míchají kvalitativní a kvantitativní metody, techniky nebo paradigmaty v rámci jedné studie (Hendl, 2005). Smíšené metody výzkumu bývají definovány jako druh

---

¹³ Ve své studii analyzuje data National Longitudinal Survey of Adolescent Health. Jedná se o výzkum studentů středních škol v USA.

¹⁴ Časté pití nadměrných dávek alkoholu.

výzkumu, kde výzkumník kombinuje kvantitativní výzkumné techniky, metody, přístupy, koncepty nebo jazyky do jedné studie. Jeho logika šetření zahrnuje použití indukce (odhalení schémat) a dedukce (testování teorií a hypotéz) a odhalení a spoléhání se na nejlepší z řady vysvětlení pro pochopení svých výsledků. (Johnson, Onwuegbuzie, 2004)

Smíšený design se vyvinul z potřeby „triangulace“ informací z různých zdrojů dat, techniky, která se poprvé objevila v psychologii a sociologii, ale dosáhla své plné aplikace v oblasti aplikovaného výzkumu jako je evaluace. (Tashakkori, Teddlie, 2003)

Kvantitativní a kvalitativní techniky nemají ve výzkumu společné místo. Pro účely své práce jsem zvolila sekvenční explanatorní strategii, která je nejvíce přímočará ze šesti hlavních přístupů ke smíšenému designu výzkumu, jak je popisuje Creswell. V této strategii bývá dávána obvykle přednost kvantitativním datům a metody jsou integrovány v interpretační fázi studie. Jako první probíhá sběr a analýza kvantitativních dat, po které následuje sběr a analýza kvalitativních dat. Tento postup jsem využila i já ve svém výzkumu, kde je sběr kvantitativních a kvalitativních dat také oddělen. První fází byla sekundární analýza kvantitativních dat, po které následoval sběr dat kvalitativních. Výhodou sekundární analýzy, tedy použití již existujících dat, je hlavně jejich dostupnost a nízká cena, což je v případě studentské práce velmi důležité. Další výhodou je velký vzorek, který umožňuje větší přesnost odhadů pro podskupiny v populaci. (Hofferth, 2005)

Účelem sekvenčního explanačního designu zpravidla bývá využití kvalitativních výsledků jako pomoc ve vysvětlování a interpretaci výsledků kvantitativní studie. Tato strategie bývá především využívána, když z analýzy kvantitativních dat vyplynou nějaké nečekané výsledky, což umožňuje jejich detailnější vysvětlení a interpretaci (Creswell, 2003) Pro smíšený design výzkumu jsem se rozhodla z toho důvodu, že pomocí kvantitativních dat, které mám v souvislosti se zkoumanou problematikou k dispozici, není možné zkoumat souvislost rodinného prostředí a konzumace alkoholu u mladistvých do velkých detailů, jde spíš o zjištění vztahů a souvislostí, které v rámci této problematiky existují. Díky tomu, že jde o kvantitativní data a reprezentativní vzorek vzhledem k populaci šestnáctiletých, je možné tato data zobecnit na celou zkoumanou populaci. Kvalitativní analýza mi potom pomůže odhalit detailnější souvislosti, co je v těchto vztazích příčinou a co následkem a vysvětlit neočekávané výsledky nebo zvláštnosti. Výsledky analýzy kvantitativních dat mohou pokrýt obecná vysvětlení vztahů mezi proměnnými, ale detailnější pochopení toho, co statistické testy nebo síla vztahů skutečně znamenají, může být nedostatečné. K tomuto pochopení mohou pomoci výsledky analýzy kvalitativních dat. Kombinace kvantitativních a

kvalitativních dat mi poskytne kompletnější pochopení výzkumného problému, než každý z přístupů, kdyby byl použit zvlášť (Creswell, 2003)

Pro účely smíšeného výzkumu jsou využívány způsoby výběru, které využívají jak pravděpodobnostní výběrové strategie (ke zvýšení externí validity), tak účelové výběrové strategie (ke zvýšení přenositelnosti). (Teddlie, Yu, 2007) Přenositelnost odpovídá externí validitě a zobecnitelnosti v kvalitativním výzkumu. Tato přenositelnost znamená možnost využít závěry z daného případu pro jiný případ, který se mu podobá. (Hendl, 2005) V literatuře jsou popsány různé způsoby výběru pro smíšený design. Já vycházím z Teddlie, Yu, 2007, kde jsou popsány následující výběrové techniky: základní smíšený výběr, sekvenční smíšený výběr, souběžný smíšený výběr, vícestupňový smíšený výběr a kombinace těchto technik smíšeného výběru. Nejběžnější technikou výběru u smíšeného designu výzkumu je sekvenční výběr (sequential MM sampling), kterou jsem použila i já ve své práci. Podle Kempera ve studiích se smíšenými sekvenčními modely je informaci z prvního vzorku (typicky získanou pravděpodobnostním výběrem) často nutné doplnit druhým vzorkem (typicky získaný procedurou účelového výběru). Metodologie a výsledky první části výzkumu poskytují informace pro metodologii použitou ve druhé části. (Teddlie, Yu 2007).

2.3 Zkoumané dimenze rodinného prostředí

Jak jsem již popsala výše, v této práci jsem se zabývala čtyřmi dimenzemi rodinného prostředí. Nyní tyto dimenze popíši z metodologického hlediska a uvedu, jakými proměnnými jsou tyto dimenze zastoupeny.

2.3.1 Trávení volného času

První dimenzí rodinného prostředí je trávení volného času mládeže vnímané v kontextu teorie kulturní reprodukce. Vycházím z toho, že rodina má značný vliv na to, jaké má dítě zájmy a jakým způsobem tráví volný čas. „Diferenciace trávení volného času je jedním z druhů kulturní diference, který nám v našem případě poukazuje na jeden z nepřímých způsobů předávání kulturního kapitálu v rodinách“ (Špaček, Vojtíšková, 2007) Trávení volného času je měřeno výčtem činností, u kterých respondenti na pětibodové škále hodnotí, jak často je vykonávají. Jedná se o počítačové hry, aktivní sport, čtení knih pro zábavu (nezahrnují se sem školní učebnice), chození večer za zábavou, jiné koníčky jako hra na hudební nástroj, kreslení, psaní atd., venkovní aktivity (chození s přáteli do nákupních center, po ulici, do parku atd. jen tak pro zábavu), surfování na internetu, hraní na výherních

automatech. Tyto volnočasové aktivity jsem rozdělila na dvě skupiny podle toho, jestli jde o nějaký skutečný koníček, který vyžaduje nějakou aktivitu a snahu, nebo jestli jde jen o trávení času za účelem zábavy a pobytu s kamarády. Tyto dvě skupiny jsem pojmenovala jako aktivní trávení volného času a pasivní trávení volného času. Mezi aktivní činnosti jsem zařadila aktivní sport, čtení knih a jiné koníčky (hra na hudební nástroj, zpěv, psaní, kreslení atp.). Mezi pasivní aktivity jsem zařadila hraní PC her, chození večer za zábavou, chození do nákupních center, parků atd., surfování na internetu, hraní na automatech.

2.3.2 Struktura rodiny

Další dimenzí, kterou jsem se v této práci zabývala, je struktura rodiny. Výzkumy ukazují, že dětem vychovávaným v rodinách s jedním rodičem se v průměru nedaří stejně jako těm, které vyrůstají v rodinách s oběma rodiči, bez ohledu na rasu, vzdělání a nové manželství rodičů. Děti vyrůstající jen s jedním rodičem jsou více náchylné k emocionálním, psychologickým a behaviorálním problémům.(Carlson, Corcoran, 2001) Já jsem rozlišovala rodinnou strukturu podle toho, jestli respondent žil s oběma rodiči, pouze s jedním rodičem, s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem nebo úplně bez rodičů.

2.3.3 Styl výchovy

Třetí zkoumanou dimenzí je styl výchovy, ve kterém je sledován rodičovský dohled, rodičovská vřelost, hodnocení kvality vztahu z pohledu dítěte, finanční podpora. Na základě baterie otázek jsem si vytvořila typologii vztahů s rodiči. Do faktorové analýzy jsem zahrнула otázky na určování pravidel, co smí dítě dělat, to, zda rodiče vědí, s kým dítě tráví večery a kam chodí večer ven, jestli jsou rodiče na dítě hodní a mají o ně starost, zda se jim dostává citové podpory od rodičů, zda je snadné půjčit si od rodičů peníze a jestli dostávají od rodičů peníze jako dárek. Výroky zněly takto:

- a) Mí rodiče určují pravidla, co smím doma dělat.
- b) Mí rodiče určují pravidla, co smím dělat venku.
- c) Mí rodiče vědí, s kým trávím večery.
- d) Mí rodiče vědí, kam chodím večer ven.
- e) Mí rodiče jsou na mě hodní a mají o mě starost.
- f) Dostává se mi emoční a citové opory od rodičů.
- g) Snadno si mohu půjčit peníze od rodičů.
- h) Dostávám od rodičů peníze jako dárek.

Na tyto výroky respondenti odpovídali na škále od 1 do 5, kde 1 bylo vždy a 5 nikdy. Na základě faktorové analýzy vznikly tři faktory. Finanční podporu, která byla jako samostatný faktor, jsem se rozhodla z typologie vynechat a použít ji v analýze zvlášť. Po vynechání výroků týkajících se finanční podpory zůstaly dva faktory. Hodnota KMO kritéria je 0,639, má tedy smysl provádět faktorovou analýzu. První faktor zahrnoval určování pravidel, druhý to, zda rodiče vědí, kde a s kým děti tráví čas a zda jsou hodní a mají o ně starost a zda se jim dostává citové podpory. První faktor jsem pojmenovala pravidla, druhý podpora. Tyto faktory vysvětlují 64,2 % rozptylu.

Tabulka 1 Rotovaná matice faktorových zátěží – styl výchovy

	Faktor	
	1	2
Výroky - co smím dělat doma		,824
Výroky - co smím dělat venku		,834
Výroky - trávení večerů	,726	,316
Výroky - kam chodí ven	,763	
Výroky - rodiče jsou hodní	,779	
Výroky - citová opora od rodičů	,756	

Extrakce faktorů metodou hlavních komponent.

Rotace metodou Varimax.

S druhým faktorem korelují jak položky týkající se toho, zda rodiče vědí, kde jejich děti tráví večery a s kým, tak hodnocení toho, jestli jsou rodiče hodní a jsou dítěti oporou. Myslím si, že když mají rodiče s dítětem těsný, důvěrný vztah, děti se také častěji svým rodičům svěrují, rodiče mají větší přehled o tom, co jejich dítě dělá. Když ale děti nemají pocit, že je rodiče podporují, že se o ně mohou opřít, může tento stav být spojen s nedůvěrou a neochotou svěřovat svým rodičům, kde tráví svůj volný čas. Z těchto dvou faktorů jsem vytvořila čtyři typy vztahů s rodiči. **Prvním typem** je případ, kdy děti cítí od rodičů podporu, ale také rodiče určují pravidla, která mají děti dodržovat. **Druhým typem** jsou případy, kde je přítomna podpora ze strany rodičů, ale nejsou zde tolik určována pravidla. **Třetím typem** jsou mladiství, které nepociťují podporu ze strany rodičů, ale pocíťují pravidla, která rodiče určují. Posledním, **čtvrtým typem** jsou ty případy, kde chybí jak podpora, tak určování pravidel ze strany rodičů. Při konstrukci těchto čtyř typů jsem vycházela z modelu čtyř stylů výchovy, který uvádí Ilona Gillnerová. I když čtyři typy stylů výchovy vycházející z dat použitých v této práci jsou trochu zjednodušené. První typ odpovídá takzvanému Autoritativně

vzájemnému stylu, který „vyjadřuje rovněž působení rodičů náročných a kontrolujících, ale zároveň laskavých, akceptujících přání a potřeby dítěte.“ (Gillnerová 2004, 2) Druhému typu odpovídá Shovívavý styl, kde je přítomna emoční podpora a porozumění, ale méně jasně vymezené hranice. Třetímu typu odpovídá Autoritářský styl, kde jsou rodiče kontrolující, ale nerespektují potřeby a přání dítěte. Čtvrtý typ odpovídá Zanedbávajícímu stylu, který „je charakteristický lhostejností rodičů k dítěti, rodiče nekladou na dítě žádné nároky, neprojevují dostatečný zájem o dítě a jeho rozvoj (...).“ (Gillnerová 2004, 2)

2.3.4 Socioekonomický status

Poslední zkoumanou dimenzí je socioekonomický status rodiny. Ten bývá podle Hausera a Warrena používán jako zkrácené vyjádření pro proměnné, které charakterizují postavení osob, rodin, domácností, cenových okrásků nebo jiných agregátů s ohledem na jejich schopnost vytvářet nebo konzumovat statky, které jsou ceněné společností. Socioekonomický status může být indikován dosaženým vzděláním, zaměstnaneckým postavením, společenskou třídou, příjmem (nebo chudobou), bohatstvím nebo hmotným majetkem – jako je vybavení domácnosti nebo knihovny, domy, auta, lodě nebo tituly z elitních vysokých škol. Někdy také zahrnuje měření participace v sociálním, kulturním nebo politickém životě. (Hauser, Warren, 1997) Nejčastějšími proměnnými používaným k měření socioekonomického statusu jsou vzdělání a příjem, nejčastěji jde ale o obě proměnné současně. (Kreidl, Hošková, 2008) Já jsem k měření socioekonomického statusu použila také tyto proměnné, tedy vzdělání a příjem. Protože respondenti byli ještě studenty, bylo měřeno vzdělání rodičů. Druhá proměnná měří srovnání rodiny po materiální stránce s jinými rodinami v zemi na škále od velmi chudá po velmi bohatá.

2.4 Konzumace alkoholu

Konzumace alkoholu byla měřena různými ukazateli. Já jsem ve své analýze využila především frekvenci konzumace alkoholu ve třech časových horizontech. Jde o konzumaci za celý život, za uplynulý rok a za poslední měsíc. Jako **pravidelní konzumenti** alkoholu jsou označeni ti, co pili alkohol 20 a vícekrát za život. Problémové formy užívání alkoholu byly měřeny frekvencí konzumace nadměrných dávek alkoholu při jedné konzumní epizodě. Jako **časté pití nadměrných dávek („binge drinking“)** je označeno pití těchto nadměrných dávek alkoholu více než třikrát v posledních 30 dnech. Nadměrnou dávkou alkoholu je myšleno pití pěti a více sklenic alkoholického nápoje při jedné příležitosti. Dalším ukazatelem problémového užívání alkoholu je frekvence opilosti ve třech již zmíněných časových

horizontech. Jako **velmi častá opilost** je označena opilost¹⁵ tři a vícekrát v posledních 30 dnech. (Csémy, Chomynová, Sadílek, 2009)

Kromě vztahu s ukazateli konzumace alkoholu, se budu také zabývat tím, **jaké spojují mladiství s pitím situace** a samozřejmě zda tyto situace nějak souvisí s rodinným prostředím. Respondenti měli odpovídat, do jaké míry (na škále od 1 do 5) je podle nich pravděpodobné, že by u nich nastaly určité situace v souvislosti s pitím alkoholických nápojů. Šlo o tyto situace:

- a) Cítil/a bych se uvolněně.
- b) Dostal/a bych se do potíží s policií.
- c) Uškodilo by mi to zdravotně.
- d) Cítila/a bych se šťastný/á.
- e) Zapomněl/a bych na své starosti.
- f) Nemohl/a bych přestat s pitím.
- g) Měl/a bych kocovinu.
- h) Byl/a bych přátelštější a otevřenější.
- i) Udělal/a bych něco, čeho bych litoval/a.
- j) Víc bych se bavil/a, víc bych si užil/a zábavu.
- k) Bylo by mi špatně.

Tyto situace by se daly na základě faktorové analýzy rozdělit na dvě skupiny: pozitivní a negativní. Hodnota KMO kritéria je v tomto případě 0,849, má tedy smysl provádět faktorovou analýzu. Prvním faktorem jsou pozitivní situace spojené s konzumací alkoholu. Mezi tyto situace patří cítit se uvolněně, cítit se šťastně, zapomenout na své starosti, být přátelštější a otevřenější, více se bavit a více si užít zábavu. Druhý faktor, který by se dal označit jako negativní situace spojené s konzumací alkoholu, zahrnuje dostat se do potíží s policií, negativní zdravotní vliv, neschopnost přestat s pitím, kocovinu, možnost udělat něco, čeho by respondent později litoval, nevolnost. Tyto faktory vysvětlují 54,8 % rozptylu.

---

¹⁵ Otázka zněla: Kolikrát (pokud vůbec) jsi byl/a opilý/á tak, že jsi měl/a problémy s chůzí, s mluvením, zvracel/a nebo si nepamatoval/a co se stalo?

Tabulka 2 Rotovaná matice faktorových zátěží – situace spojené s konzumací alkoholu

	Faktor	
	1	2
Souvislosti s alkoholem - uvolněn	,790	
Souvislosti s alkoholem - policie		,711
Souvislosti s alkoholem - zdraví		,714
Souvislosti s alkoholem - štěstí	,793	
Souvislosti s alkoholem - zapomnění	,712	
Souvislosti s alkoholem - přestat		,572
Souvislosti s alkoholem - kocovina	,308	,650
Souvislosti s alkoholem - přátelštější	,790	
Souvislosti s alkoholem - lítost		,660
Souvislosti s alkoholem - zábava	,777	
Souvislosti s alkoholem - nevolnost		,753

Extrakce faktorů metodou hlavních komponent.

Rotace metodou Varimax.

Na základě těchto dvou faktorů jsem rozdělila respondenty na ty, které si spojují s konzumací alkoholu pozitivní situace, kteří si s ní spojují negativní situace, ty kteří si s pitím spojují negativní i pozitivní situace a ty, kterým nepřipadá pravděpodobné, že by u nich nastaly jak pozitivní tak negativní situace v souvislosti s pitím alkoholických nápojů. V analytické části budu pracovat s těmito čtyřmi typy.

Další oblastí, která mě zajímá v souvislosti s konzumací alkoholu, je **rizikové chování spojené s konzumací alkoholu**. Zajímá mě, z jakého rodinného prostředí pocházejí ti mladiství, kteří častěji mají zkušenost s těmito problematickými situacemi. Respondenti odpovídali na otázku, jak často měli v důsledku jejich užívání alkoholu v posledních 12 měsících některý z následujících problémů:

- a) Rvačka
- b) Nehoda nebo zranění (úraz)
- c) Problémy ve vztazích s rodiči
- d) Problémy ve vztazích s přáteli
- e) Snížená výkonnost ve škole nebo v práci
- f) Oběť loupeže nebo krádeže
- g) Nesnáze s policií

- h) Přijetí do nemocnice, na jednotku intenzivní péče či krizového centra
- i) Sex bez ochrany
- j) Sexuální zkušenost, již jste druhý den litoval/a.

2.5 Hypotézy

V části věnované kvantitativní analýze budu testovat tyto hypotézy:

1. Mladiství, kteří nežijí v úplné rodině, mají více zkušeností s konzumací alkoholu nežli ti, kteří žijí s oběma vlastními rodiči.
2. Ti, kteří od rodičů cítí dostatek podpory, ale i určování pravidel, mají méně zkušeností s konzumací alkoholu.
3. Děti z rodin s nižším socioekonomickým statutem konzumují alkohol ve větší míře než ty z rodin s vyšším statutem.
4. Aktivní trávení volného času je u mladistvých spojeno s nižší mírou konzumace alkoholu, zatímco ti, kteří tráví svůj čas spíše pasivně, mají větší zkušenosti s pitím alkoholu.
5. Rodinné prostředí má vliv na to, jakým způsobem mladiství tráví svůj volný čas.

2.6 Kvantitativní data

Jak jsem již zmínila, jako první jsem využila kvantitativní data, po jejichž analýze následoval sběr a analýza dat kvalitativních. Pro účely mého výzkumu jsem využila data ze studie ESPAD (European School Project on Alcohol and Other Drugs) z roku 2007. Jde o data z mezinárodního projektu, do kterého se zapojilo 35 evropských zemí. Já se v této práci zabývám konzumací alkoholu mladistvých v České republice, k analýze tedy využiji jen česká data. Česká republika se tohoto projektu účastní od jeho počátku v roce 1995. Výzkum se týkal dospívajících, kteří v daném roce dosáhli nebo dosáhnou šestnácti let, šlo tedy o ty, kteří se narodili v roce 1991. Každá země, která se účastní tohoto projektu, musí dodržet jednotný metodologický postup, který zahrnoval jak dotazníkový formulář, tak konstrukci výběrového souboru a postup při sběru dat. Dotazník dokumentuje užívání legálních i nelegálních návykových látek mezi mládeží, postoje a názory vztahující se k návykovým látkám. Já jsem ve své analýze použila hlavně proměnné týkající se konzumace alkoholu, rodiny a také základní demografické údaje.

Výběrový soubor byl konstruován na základě informací o počtu škol, tříd a žáků v ČR, který poskytl Ústav pro informace ve vzdělávání. Na základě těchto informací byl proveden náhodný výběr škol. Sběr dat byl prováděn v ucelených třídních kolektivech a soubor v odpovídajícím poměru zahrnuje žáky 9. třídy ZŠ, žáky víceletých gymnázií a studenty a učně v prvních ročnících různých druhů středních škol.

Míra reliability byla zjišťována na základě porovnání konzistence odpovědí na dvě obdobné otázky v rámci téhož měření – procento inkonzistentních odpovědí bylo mezi 0,4 % a 2,4 %. Kvůli zajištění validity byly vyřazeny dotazníky bez základních sociodemografických údajů a dotazníky se zjevně lživými odpověďmi. Například ty dotazníky, kde bylo uvedeno nesmyslné množství požitého alkoholu, užitých drog, nebo kde se vyskytovaly rozpory mezi otázkami. V dotaznících byl celkově nízký výskyt nezodpovězených otázek. Externí validita je zajištěna reprezentativností vzorku vzhledem k populaci šestnáctiletých. (Csémy, Chomynová, Sadílek, 2009)

Kvantitativní data jsem analyzovala pomocí softwaru SPSS. K analýze dat jsem použila faktorovou analýzu, lineární regresní analýzu, Ch-kvadrát testy a znaménková schémata.

2.7 Kvalitativní data

Ke sběru kvalitativních dat jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor (rozhovor pomocí návodu). Tento typ rozhovoru představuje seznam otázek a témat, jež je nutné během rozhovoru probrat. Návod má zajistit, že se dostane na všechna zajímavá témata, ale je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které potřebuje. Může také přizpůsobovat formulace otázek situaci. Zároveň má ale rozhovor danou strukturu, takže umožňuje srovnání. (Hendl, 2005) Polostrukturovaný rozhovor je koncipován tak, že má výzkumník předem připravený seznam otázek, které jsou připraveny tak, aby byly dostatečně otevřené pro následující otázky, které nemohou být naplánovány dopředu, ale jsou improvizovány. (Wengraf, 2001) Tento typ interview kombinuje výhody a minimalizuje nevýhody nestrukturovaného a strukturovaného rozhovoru. Volnost vede k vytvoření přirozenějšího kontaktu tazatele s dotazovaným, jistá struktura však umožňuje srovnávání a zobecňování. (Reichel, 2009).

Cílem těchto polostrukturovaných rozhovorů je prohloubení poznatků získaných v kvantitativní fázi výzkumu. Polostrukturovaná podoba rozhovorů umožnila pokrytí všech témat (dimenzí), která byla zkoumána v kvantitativní fázi, větší volnost v dotazování mi ale

umožnila získat hlubší vhled do zkoumaného tématu a poskytla data k lepšímu pochopení souvislostí a zpřesnění interpretací vztahů zjištěných v kvantitativní části výzkumu.

Dotazovala jsem respondenty ve věku patnácti a šestnácti let, aby věkem odpovídali respondentům z kvantitativního vzorku. Provedla jsem 10 rozhovorů. Výběr byl záměrný, „v kvalitativním výzkumu nejsou jednotky nebo případy výzkumu ‚výběrovými jednotkami‘ a nejsou tak vybírány. Jednotlivé případy jsou voleny, jako když výzkumník volí nový experiment. Za těchto okolností se považuje zobecnění za ‚analytické zobecnění‘, v němž zobecňujeme ne směrem k populaci, ale k teorii: k vývoji nové teorie, potvrzení nebo modifikaci staré nebo k rozhodnutí mezi soupeřícími teoriemi.“ (Hendl 1995, 161)

Z rozhovorů byly pořízeny audionahrávky a jejich transkripce byly analyzovány pomocí softwaru Atlas.ti. Rozhovory jsou důvěrné a od respondentů byl pořízen informovaný souhlas s pořízením nahrávky.

Pro zajištění validity je důležitá neutralita, tedy zajištění objektivit dotazování, možnost nahlédnout do dat. Soudy a závěry výzkumníka se musí opírat o důkazy, nemá jít jen o autorovy názory. Důležitá je také konzultace s dalším výzkumníkem, který na dané téma pohlíží z jiné perspektivy. Zajištění validity může být také dosaženo pomocí triangulace, tedy zkoumání dat z různých zdrojů. Triangulace může být nahlížena také jako kontrola reliability, ale ne vždy. Je možné, že jeden zdroj bude více důležitý než ostatní zdroje pro porozumění určitému fenoménu. Ale obecně více zdrojů pomůže zajistit kompletní pohled na zkoumaný jev. Důležitá je také dobrá dokumentace odkazů, nahrávek a rozhovorů, které byly použity. (Newmann, Benz, 1998) Všechny tyto způsoby zajištění validity jsem v tomto výzkumu použila. Více informátorů a více metod sběru dat nebo triangulace jsou tedy v rámci jedné studie samy o sobě kontroly validity interpretací výzkumníka. (Ambert, Adler, Adler, Detzner, 1995) V případě mé diplomové práce bude probíhat triangulace mezi kvantitativními a kvalitativními daty v rámci jednoho výzkumu, tedy metodologická triangulace, konkrétně triangulace napříč metodami. Tato metoda triangulace může odhalit jedinečné rozdíly nebo informace, které mohou zůstat neobjeveny s využitím pouze jednoho přístupu. (Risjord, Moloney, Dunbar, 2001; Thurmond, 2001)

Jak jsem již popsala výše, kvalitativní fáze výzkumu následovala po analýze kvantitativních dat a výběr dotazovaných vycházel ze zjištění z první fáze výzkumu.

2.7.1 Sběr kvalitativních dat

Rozhovory probíhaly při předem domluvených schůzkách s respondenty, které se uskutečňovaly převážně v kavárnách, čajovnách nebo fast foodech. Místo schůzky jsem nechávala vybrat respondenty, aby se cítili co možná nejpříjemněji, někteří ale nechali výběr na mě. Kontakty na respondenty jsem dostala od přátel a rodičů.

Respondenti byli vybíráni hlavně podle věku, který musel souhlasit s věkem respondentů z použitých kvantitativních dat. Respondentům bylo nebo mělo být v tomto roce 16 let. Dále jsem chtěla pokrýt různé úrovně konzumace alkoholu od těch, kteří nepijí téměř vůbec až po ty, kteří se často opíjejí a mají zkušenosti i s problémovými situacemi spojenými s konzumací alkoholu. Také jsem chtěla mít v souboru jak ty, kteří mají koníčky, kterým se pravidelně věnují, tak i ty, kteří v současné době takové aktivity nemají. Charakteristiky respondentů jsem shrnula v tabulce.

Rozhovory probíhaly všechny v Praze. Někteří respondenti sice nebydlí v přímo v Praze, v době rozhovoru byli ale v Praze kvůli škole nebo kvůli rodičům. Rozhovory trvaly 20 až 30 minut a nezaznamenala jsem žádné obavy nebo neochotu odpovídat.

Všechny rozhovory byly poté přepsány a analyzovány za pomoci softwaru Atlas.ti.

Tabulka 3 Charakteristiky respondentů

	Věk	Škola	Struktura rodiny	Aktivní zájmy	Pravidelná konzumace alkoholu	Častá opilost	Frekvence konzumace za poslední měsíc	Problémy spojené s alkoholem
R01	15	SŠ	Úplná rodina	Ne	Ano	Ne (dříve ano)	7 - 8	Ano
R02	16	Gymnázium	Úplná rodina	Ano	Ano	Ne (o prázdninách ano)	0 - 1	Ne
R03	16	Gymnázium	Neúplná - matka	Ano	Ano	Ne	2	Ano
R04	16	SŠ	Neúplná - matka	Ano	Ne	Ne	0	Ne
R05	16	SOU	Neúplná - matka	Ano	Ano	Ne	3	Ano
R06	16	SŠ	Úplná rodina	Ano	Ano	Ne	3	Ne
R07	16	SŠ	Matka a nevlastní otec	Ano	Ano	Ne	10	Ne
R08	15	SŠ	Úplná rodina	Ano	Ano	Ano	15	Ano
R09	16	SŠ	Úplná rodina	Ne	Ano	Ano	6	Ano
R10	16	SŠ	Matka a přítel	Ne	Ano	Ano	8 - 10	Ano

2.8 Etické souvislosti

V souladu s etickým kodexem mezinárodní sociologické asociace ISA byla přísně respektována bezpečnost, anonymita a soukromí zkoumaných subjektů a informátorů v kvantitativní i kvalitativní fázi výzkumu. Anonymita znamená, že výzkumník nemůže identifikovat určitou odpověď s určitým respondentem. Z toho důvodu nemůže být dotazovaný pomocí interview považován za anonymního, protože výzkumník získává data od identifikovatelného respondenta. V tomto případě musí být zajištěna důvěrnost. Výzkumník je sice schopen identifikovat odpovědi určitého respondenta, ale nečiní tak veřejně. Je nutné všechna jména a adresy nahradit čísly nebo jiným způsobem identifikace. (Babbie, 1995) Zdroje osobních informací získaných výzkumníky musí být důvěrné, pokud si sám informátor nepřeje a nesouhlasí s tím, aby byl citován. Pokud jsou informátoři snadno identifikovatelní, musí je výzkumník poučit o možných následcích publikování dat a závěrů výzkumu. V tomto případě není dotazované v kvalitativní fázi výzkumu snadné identifikovat, protože nebyla zkoumána žádná příliš specifická skupina, nejsou použita v práci pravá jména dotazovaných ani jiné charakteristiky, na základě kterých by bylo možné je identifikovat. Nejsou publikovány žádné osobní ani citlivé údaje. Viz zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů § 4.

Souhlas výzkumných subjektů byl získán předem. (standardy ISA) Dotazovaní byli seznámeni s tím, že se účastní výzkumu a také s účelem výzkumu. Byli seznámeni s tím, že rozhovor bude nahráván a byl od nich získán souhlas s účastí ve výzkumu a s pořízením audio záznamu rozhovoru. (Čížek, 2011) Dotazovaní byli také před začátkem rozhovoru seznámeni s tím, jak budou informace získané při interview použity, kde budou nahrávky umístěny a kdo k nim bude mít přístup. Dále byli informováni o možnosti odmítnout odpovědět na kteroukoli otázku nebo odmítnout mluvit o jakémkoli tématu (Wengraf, 2001) Denzin a Lincoln píší, že náležitý respekt k svobodě člověka obecně zahrnuje dvě nezbytné podmínky. První je, že subjekty musí participovat dobrovolně, druhou je požadavek, že jejich souhlas musí být založen na celkových a otevřených informacích. (Denzin, Lincoln, 2008) K záznamům nebude mít přístup nikdo kromě mě.

V případě kvantitativních dat je anonymita zajištěna tak, že nebyla zjišťována žádná jména a dotazníky žáci odevzdávali v zalepených obálkách. (Csémy, Chomynová, Sadílek, 2009)

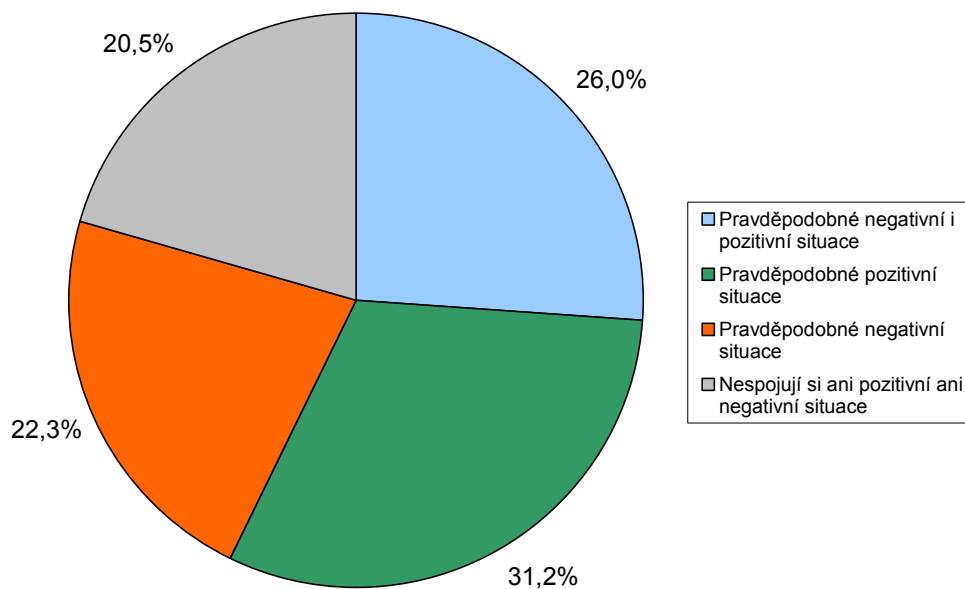
3 KVANTITATIVNÍ ČÁST

3.1 Základní charakteristiky

Nyní popíši některé základní charakteristiky konzumace alkoholu a rodinného prostředí. Těch mladistvých, u kterých se dá říci, že se velmi často opíjejí je 3,9 %, pravidelných konzumentů je 59 %, časté pití nadměrných dávek alkoholu (binge drinking) se vyskytlo u 19,7 % šestnáctiletých a 53,6 % mělo v uplynulém roce nějaký problém v důsledku užívání alkoholu. Nejčastějšími problémy, se kterými se dotazovaní setkali, jsou problémy ve vztazích s rodiči a problémy ve vztazích s přáteli (u obou uvedlo zkušenost s nimi 23 % šestnáctiletých). Dále 18 % uvedlo, že měli někdy v důsledku konzumace alkoholu sníženou výkonnost ve škole nebo v práci. Dále byly uváděny zkušenosti s nehodou nebo zraněním (17 %) a rvačkou (15 %). 13 % šestnáctiletých zažilo v souvislosti s alkoholem sexuální zkušenost, které druhý den litovali. Obecně mělo zkušenost s jakýmkoli z těchto problémů 53,6 % mladistvých. Překvapivé podle mého názoru je, že tyto zkušenosti mají dívky a chlapci téměř ve stejné míře. Rozdíl jsou jen u rvačky, nehody a problémů s policií, se kterými mají významně častěji zkušenosti chlapci, zatímco dívky mají častěji zkušenosti s problémy ve vztazích s přáteli a se sexem, kterého druhý den litovaly.

Dále jsem se zabývala tím, jaké s konzumací alkoholu mladiství spojují situace, tedy jak si myslí, že je u nich pravděpodobné, že by u nich nastaly určité situace, které souvisí s pitím alkoholu. Tyto situace jsem na základě faktorové analýzy rozdělila na situace pozitivní a negativní. Škála, na základě které jsem tyto typy vytvořila, měla 11 položek a hodnota Cronbachova alfa pro tuto škálu je 0,807, což je dobrý výsledek. Nejčastěji mladiství s konzumací alkoholu spojují pozitivní situace (31,2 %), 26 % připouští možnost pozitivních i negativních situací, 22,3 % šestnáctiletých si spojuje s pitím negativní situace a nejméně, tedy 20,5 % je těch, kteří si myslí, že se jich netýkají pozitivní ani negativní situace.

Graf 1 Situace spojené s konzumací alkoholu

Zdroj: ESPAD 2007

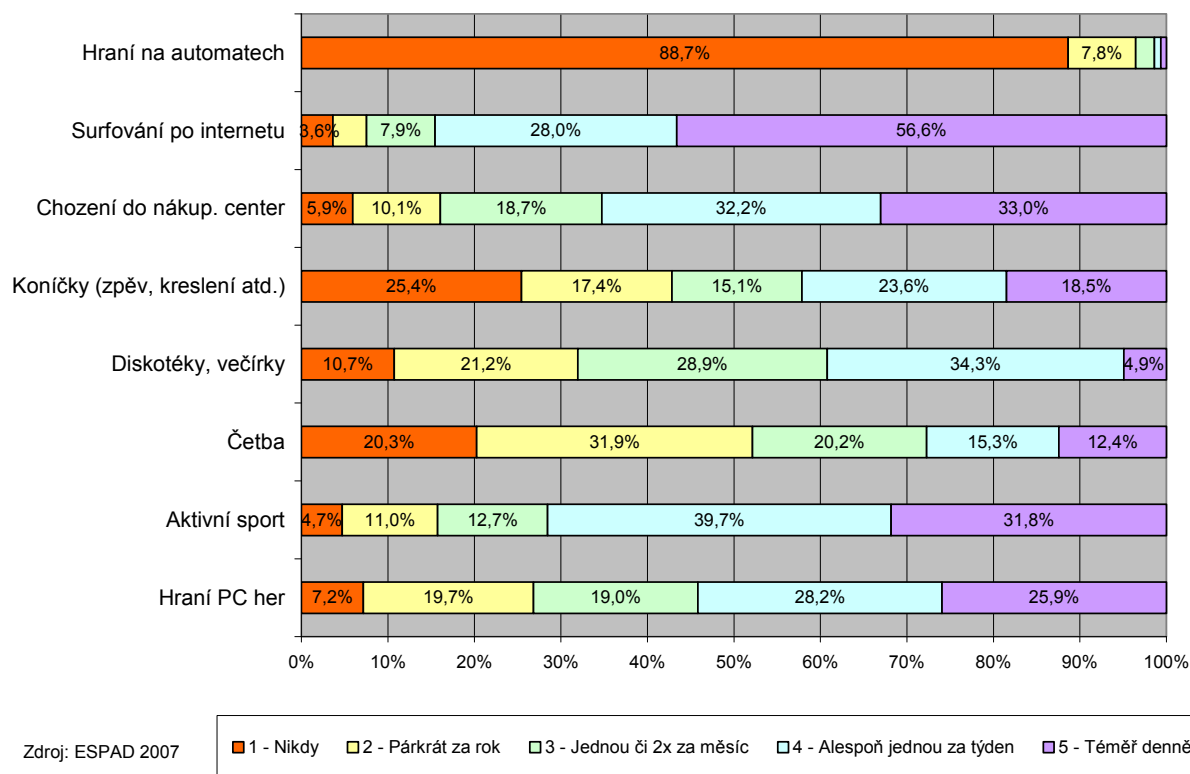
Také jsem v této práci zohlednila vliv toho, zda pijí nebo nepijí kamarádi dospívajících. 23,3 % mladistvých uvedlo, že nikdo až několik jejich kamarádů pije alkohol, 76,7 % mladistvých má kamarády, z nichž většina nebo všichni pijí alkohol.¹⁶ Ti, jejichž kamarádi také pijí alkohol, mají významně častěji zkušenosti s problémy spojenými s konzumací alkoholu, s binge drinking a také jsou častěji pravidelnými konzumenty alkoholu.

Nejčastější aktivitou, kterou šestnáctiletí vyplňují svůj volný čas, je surfování na internetu. Průměrně takto tráví svůj čas alespoň jednou za týden. Druhou nejčastější aktivitou je sport, třetím nejčastějším způsobem trávení volného času jsou návštěvy obchodních center, chození po ulicích, do parku atd. Dále šestnáctiletí hrají počítačové hry či chodí večer za zábavou. Druhou nejméně častou aktivitou jsou různé koníčky jako hra na hudební nástroj, zpěv, kreslení, psaní atd, kterými průměrně tráví čas méně než jednou či dvakrát za měsíc. Nejméně hrají na automatech. 88,7 % na nich nehraje nikdy.

¹⁶ Otázka zněla: „Podle Vašeho odhadu, kolik z Vašich přátel pije alkoholické nápoje (pivo, víno, destilát)? Škála odpovědí byla: 1 – Nikdo, 2 – Málokdo, 3 – Několik, 4 – Většina, 5 – Všichni.

Graf 2 Četnosti volnočasových aktivit

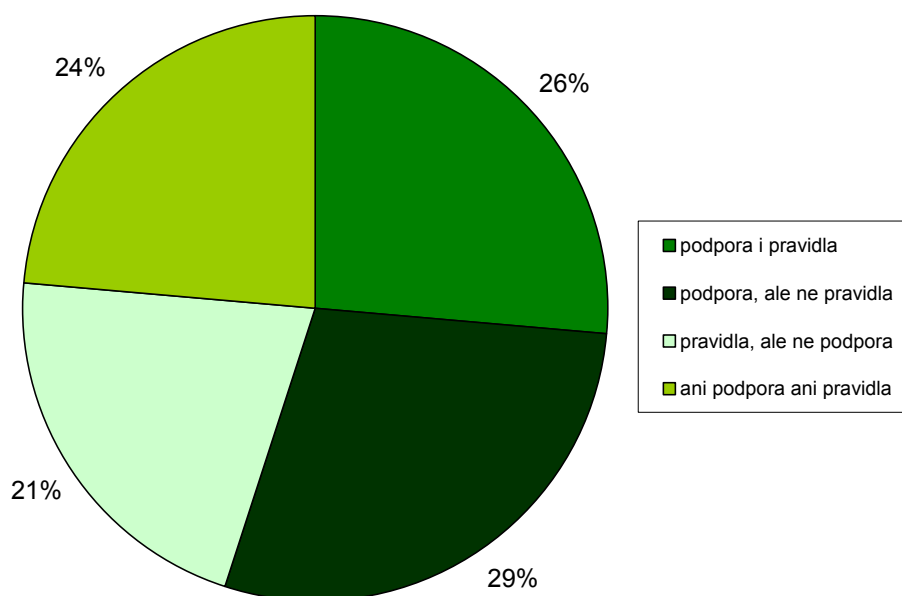
Jak jsem již popsala v metodologické části, volnočasové aktivity jsem si rozdělila na aktivní a pasivní. Pro obě kategorie jsem si vytvořila součtové indexy, které ukazují, jak moc se respondenti věnují aktivním a pasivním činnostem. Poté jsem mladistvé rozdělila do čtyř kategorií podle toho, zda se nadprůměrně často věnují jen aktivním činnostem, aktivním i pasivním činnostem, jen pasivním činnostem nebo zda podprůměrné množství času stráví vykonáváním jak aktivních, tak pasivních činností. Ukázalo se, že nejvíce mladiství tráví svůj čas aktivními i pasivními činnostmi (45,2 %), spíše pasivními činnostmi tráví svůj čas 25,2 %, spíše aktivní zábavě se věnuje 18,7 % mladistvých a 10,8 % dospívajících netráví nadprůměrné množství času ani aktivními ani pasivními volnočasovými aktivitami.

Co se týče struktury rodiny, nejvíce šestnáctiletých (68 %) žije v úplné rodině. S jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem žije 13,2 % a jen s jedním rodičem 16,1 % dotázaných. Bez vlastních rodičů žije 2,7 % šestnáctiletých. V rodinách s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem je téměř v 94 % případů oním vlastním rodičem matka. Ti, kteří žijí v domácnosti jen s jedním rodičem, žijí s matkou v 85,6 % případů.

Jak jsem již uvedla v kapitole věnované metodologii, vytvořila jsem čtyři typy rodičovské výchovy podle toho, kolik podpory a kontroly jejich ratolesti vnímají. Tyto typy byly vytvořeny pomocí faktorové analýzy na základě škály tvořené šesti položkami. Při

měření reliability této škály dosáhlo Cronbachovo alfa hodnoty 0,689, což se vzhledem k počtu položek dá považovat za dobrý výsledek. (Soukup, 2006) Ukázalo se, že jsou tyto čtyři typy zastoupeny téměř rovnoměrně. Nejvíce je však těch rodin, kde rodiče dětem poskytují podporu, ale už tolik neurčují jasná pravidla. Nejméně je naopak těch, kteří dětem určují jasná pravidla, ale už je tolik nepodporují.

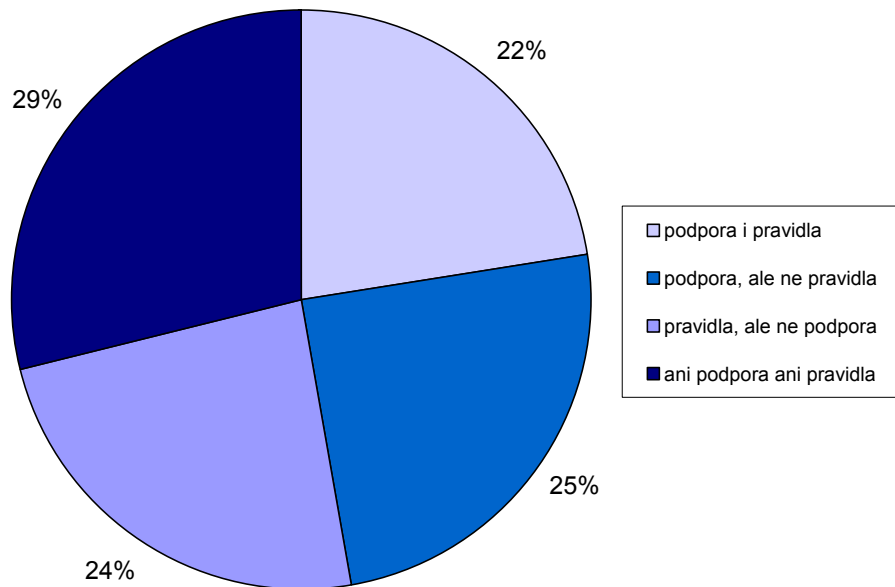
Graf 3 Styl výchovy

Zdroj: ESPAD 2007

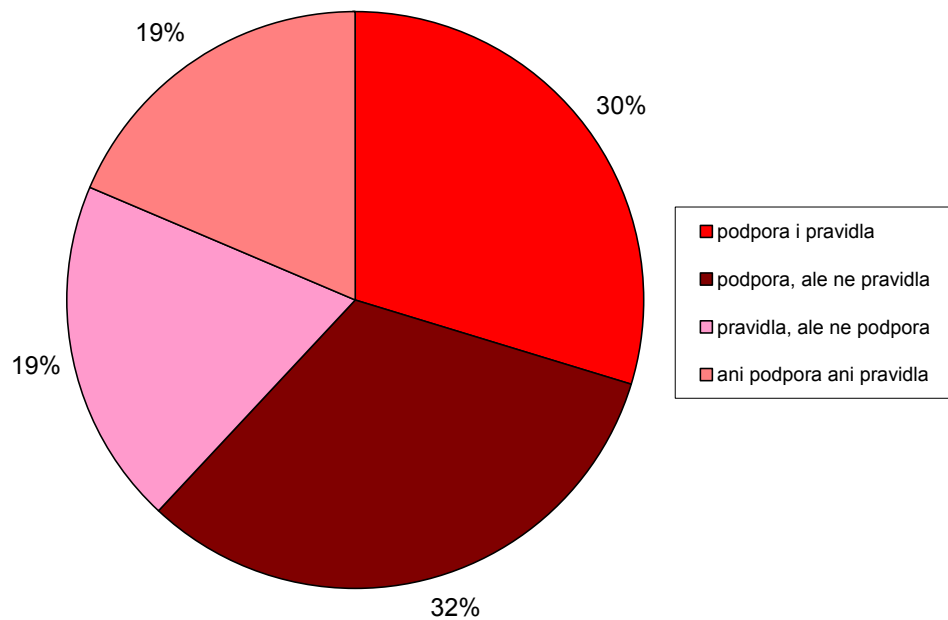
Existují statisticky významné rozdíly mezi tím, jak hodnotí svou rodinu chlapci a jak dívky. Dívky častěji než chlapci pocítují ze strany rodičů podporu i pravidla nebo jen více podpory. U chlapců se naopak častěji vyskytuje typ vztahů, kde není ze strany rodičů ani dohled ani rodiče nevnímají jako ty, kdo poskytují podporu nebo vnímají jen určování pravidel. Lze tedy říci, že podpora a důvěra se více vyskytuje ve vztazích s dívkami, zatímco u chlapců spíše dominují pravidla. U chlapců je nejčastější styl výchovy, kde není ani podpora ani jasná pravidla, zatímco u dívek je nejvíce rozšířený typ výchovy, kde jsou rodiče oporou, ale nejsou na své děti tolik přísní, neurčují tak jasná pravidla.

Graf 4 Styl výchovy - chlapci

Zdroj: ESPAD 2007

Graf 5 Styl výchovy - dívky

Zdroj: ESPAD 2007

Dále jsem se zabývala socioekonomickým statusem. Nejvíce je středoškolsky vzdělaných rodičů, a to jak otců, tak matek. Kategorie středoškoláků zahrnuje vyučené,

středoškoláky s maturitou a ty, kteří nedokončili vysokou školu. Mezi matkami je 82,8 % středoškolaček, otců středoškoláků je 82,2 %. Vysokoškolsky vzdělaných matek je 14,6 %, zatímco otců je 16,2 %. Nejméně je rodičů se základním vzděláním, otců je 1,6 %, matek 2,6 %. Pokud jde o ekonomickou situaci rodiny, ve které mladiství žijí, nejvíce je těch, kteří ji hodnotí jako průměrnou (69,3 %). 22,7 % respondentů označilo svou rodinu jako bohatou a 8 % jako chudou. Podle očekávání s rostoucím vzděláním rodičů stoupá i hodnocení rodiny po materiální stránce. S ekonomickou situací rodiny souvisí i to, jak je rodina strukturovaná. Ti, kteří žijí s oběma rodiči, častěji hodnotí svou rodinu jako bohatou, zatímco ti, kteří žijí jen s jedním rodičem, ji častěji označují jako chudou. To je nejspíše způsobeno tím, že v rodině chybí druhý příjem.

3.2 Souvislost mezi rodinným prostředím a konzumací alkoholu

Nyní popíši souvislost čtyři popsanych dimenzí rodinného prostředí s vybranými ukazateli konzumace alkoholu.

3.2.1 Trávení volného času a konzumace alkoholu

Při zjišťování souvislosti mezi způsobem trávení volného času a konzumací alkoholu jsem se zabývala tím, zda to, jestli tráví dospívající svůj čas aktivně nebo pasivně, souvisí s konzumací alkoholu.

Zjistila jsem, že ti, kteří více tráví svůj čas pasivně, se častěji opíjejí a naopak u těch, kteří tráví svůj čas spíše aktivně, se **častá opilost** spíše nevyskytuje.

Tabulka 4 Styl trávení volného času a častá opilost

Sloupcová %		Typ vykonávaných aktivit				Celkem
		Aktivní i pasivní	Pasivní	Aktivní	Ani pasivní ani aktivní	
Výskyt časté opilosti	Ne	96,2	93,5	99,0	96,2	96,0
	Ano	3,8	6,5	1,0	3,8	4,0

Zdroj: ESPAD 2007

U ostatních dvou skupin se neprojevila souvislost mezi tím, jak tráví volný čas a jestli se často opíjejí. Jak již bylo zmíněno výše, jako častá opilost je označována opilost tři a vícekrát v posledních 30 dnech. Na to, jak často se mladiství opíjejí, mohou mít také vliv faktory mimo rodinu. Jak již bylo popsáno v teoretické části, velký vliv na šestnáctileté mají jejich kamarádi. Proto budu v analýze zohledňovat i to, jestli kamarádi mladistvých konzumují alkohol nebo ne.

Po zavedení další proměnné – pití alkoholu u kamarádů, a otestování vztahů zvláště pro ty, jejichž kamarádi nepijí vůbec nebo skoro vůbec a ty, jejichž většina nebo všichni kamarádi pijí, se najdou stejné vztahy jen u těch, jejichž kamarádi pijí. U mladistvých, jejichž kamarádi nepijí, není statisticky významný vztah mezi tím, jestli se často opíjejí a tím, jakým způsobem tráví volný čas.

Dále jsem se zabývala tím, zda se nějak liší **zkušenosti s problémy spojenými s konzumací alkoholu** v souvislosti se způsobem trávení volného času. Opět jsem v analýze využila čtyři kategorie vytvořené podle toho, jaký typ činností ve volném čase mladistvého převládá. Na základě analýzy se ukázal významný vztah. Ti, kteří hodně vykonávají činnosti označené jako pasivní, mají spíše zkušenost s problémovými situacemi spojenými s konzumací alkoholu než ti, kteří vykonávají více aktivních činností. Ti, kteří vykonávají aktivní i pasivní činnosti v nadprůměrné míře, mají také spíše tyto zkušenosti než ti, kteří nevěnují mnoho času ani jedné ze zkoumaných skupin aktivit.

Tabulka 5 Trávení volného času a zkušeností s problémy spojenými s konzumací alkoholu

Sloupcová %		Typ vykonávaných aktivit				Celkem
		Aktivní i pasivní	Pasivní	Aktivní	Ani pasivní ani aktivní	
Zkušenost problémy spojenými konzumací alkoholu	s Ne	42,4	33,8	68,5	54,8	46,5
	s Ano	57,6	66,2	31,5	45,2	53,5

Zdroj: ESPAD 2007

Z toho by se dalo vyvodit, že vykonávání pasivních činností má určující vliv, protože vykonává-li mladistvý ať už spíše jen pasivní nebo i aktivní i pasivní aktivity, má častěji zkušenost s problémy. Po prozkoumání souvislosti se zohledněním toho, jestli kamarádi mladistvých také konzumují alkohol, se vztahy trochu pozměnily u těch, jejichž kamarádi nepijí. Vztah zůstal jen u těch, kteří tráví svůj čas převážně aktivně a těch, kteří vykonávají hlavně pasivní činnosti. U ostatních dvou kategorií jsou vztahy nulové. U těch, jejichž kamarádi pijí alkohol, zůstaly vztahy stejné.

Dále jsem zkoumala, jestli to, jakým způsobem mladiství tráví svůj volný čas, souvisí s tím, **jaké si s konzumací alkoholu spojují situace**. Pozitivní situace, jako cítit se šťastně nebo zapomenout na své starosti spojují s konzumací alkoholu spíše ti, kteří tráví svůj volný čas vyrovnaně aktivními i pasivními činnostmi. Negativní situace, jako je například kocovina nebo možnost udělat něco, čeho by respondent později litoval, si s konzumací alkoholu

spojují spíše ti, kteří tráví svůj čas aktivní zábavou nebo ti, kteří nevykonávají mnoho aktivních ani pasivních činností. To, že si negativní situace s konzumací alkoholu spojují spíše ti aktivnější, může být způsobeno tím, že pití alkoholu a kocovina omezují možnost věnovat se nějakým aktivním činnostem.

Když jsem rozdělila data na ty, jejichž kamarádi nepijí téměř vůbec nebo vůbec a na ty, jejichž kamarádi pijí, vztahy se trochu pozměnily, ale souvislost zůstala. Ti, jejichž kamarádi nepijí, a tráví čas aktivními i pasivními činnostmi, si s konzumací alkoholu spojují spíše pozitivní situace a je spíše nepravděpodobné, že si s konzumací alkoholu nebudou spojovat ani pozitivní ani negativní situace. Ti, kteří tráví čas aktivními činnostmi a jejichž kamarádi nepijí, si s konzumací alkoholu spíše nespojují ani pozitivní ani negativní situace a je velmi málo pravděpodobné, že si budou s pitím spojovat pozitivní situace. U ostatních kategorií není souvislost mezi stylem trávení volného času a situacemi spojenými s pitím alkoholu.

U těch, jejichž většina nebo všichni kamarádi pijí alkohol, je souvislostí více. Ti, kteří tráví svůj čas aktivně i pasivně si také spojují s pitím pozitivní situace a zároveň pro ně nejsou pravděpodobné negativní situace. Ti, kteří tráví svůj čas převážně pasivními činnostmi, si s konzumací alkoholu spojují negativní i pozitivní situace. Ti, kteří tráví svůj čas spíše aktivně, nespojují si s konzumací alkoholu pravděpodobně ani pozitivní ani negativní situace, také je u nich pravděpodobné, i když méně, že si budou s pitím spojovat pouze negativní situace. Ti, kteří mnoho svého času netráví ani aktivními, ani pasivními činnostmi si spíše s konzumací alkoholu spojují negativní situace.

S tím, jakým způsobem tráví mladiství svůj volný čas, souvisí také to, jestli jsou **pravidelnými konzumenty alkoholu**. Jak jsem již popsala, pravidelnými konzumenty jsou ti mladiství, kteří pili alkohol 20 a vícekrát za život. Jsou jimi častěji ti dospívající, kteří tráví spíše čas pasivními aktivitami a ti, kteří tráví čas aktivními i pasivními činnostmi. Ti, kteří svůj čas tráví spíše aktivně nebo ti, kteří nevykonávají příliš často ani jeden typ aktivit, spíše nejsou pravidelnými konzumenty alkoholu. Je zde tedy určující spíše pasivní trávení volného času, které je asi také více spojeno s kamarády.

Ani po rozdělení podle vlivu toho, zda kamarádi pijí nebo ne, se vztahy příliš nezměnily. Pouze zmizela souvislost s pravidelnou konzumací alkoholu u těch, kteří příliš často nevykonávají aktivní ani pasivní činnosti a jejichž kamarádi konzumují alkohol.

Binge drinking, tedy časté pití nadměrných dávek alkoholu při jedné příležitosti, také významně souvisí s tím, jakým způsobem mladiství tráví svůj volný čas. Ti, kteří preferují činnosti pasivnějšího charakteru, spíše pijí nadměrné dávky alkoholu. Ti, kteří si vybírají

spíše aktivnější zábavu, spíše nepijí pět a více sklenic alkoholu při jedné příležitosti. U těch, kteří spíše tráví svůj čas aktivně i pasivně se také častěji vyskytuje binge drinking.

Tyto vztahy zůstaly i při zkoumání zvláště pro ty, jejichž kamarádi pijí alkohol a pro ty, kteří mají kamarády, co nepijí vůbec nebo skoro vůbec. Mladiství tedy v tomto případě nejsou ovlivněni kamarády. Jen u těch, jejichž kamarádi nepijí a kteří tráví čas aktivními i pasivními činnostmi, vztah s binge drinking zmizel.

3.2.2 Co ovlivňuje to, jak mladiství tráví svůj volný čas?

Modelovala jsem souvislost mezi trávením volného času aktivně (aktivní index) a socioekonomickým statusem rodiny (vzdělání rodičů a ekonomická situace rodiny) spolu s pohlavím dítěte, strukturou rodiny a typem školy, na které studuje. Tímto modelem se dá však vysvětlit pouze 8 % vykonávaných aktivních činností. Nekladu si však za cíl vysvětlit celkově, co ovlivňuje trávení volného času, ale hlavně to, jaký vliv má na něj rodinné prostředí.

Tabulka 6 Regresní model vlivu na trávení volného času aktivním způsobem

Model	Nestandardizované koeficienty		Standardizované koeficienty	t	Významnost						
	B	Std. Error	Beta								
1	Konstanta	8,994	,433								
	Vzdělání otce - SŠ	,228	,159	,038	1,433	,152					
	Vzdělání otce - VŠ	,643	,193	,091	3,334	,001					
	Vzdělání matky - SŠ	,197	,173	,032	1,139	,255					
	Vzdělání matky - VŠ	,692	,207	,095	3,348	,001					
	Ekonomická situace - průměrná	-,043	,097	-,008	-,441	,659					
	Ekonomická situace - chudá	-,023	,165	-,002	-,137	,891					
	Student gymnázia	,860	,138	,114	6,240	,000					
	Student SOS	-,051	,103	-,009	-,497	,619					
	Student OU	-,696	,105	-,122	-6,623	,000					
	Pohlaví	,607	,081	,120	7,500	,000					
	Žijící bez rodičů	-,879	,496	-,057	-1,774	,076					
	Úplná rodina	-,198	,441	-,037	-,449	,653					
	Jeden vlastní a jeden nevlastní rodič	-,304	,451	-,040	-,674	,500					
	Jeden vlastní rodič	-,509	,448	-,074	-1,136	,256					

a. Závislá proměnná: Index vykonávaných aktivních aktivit
Zdroj: ESPAD 2007

Beta koeficienty ukazují, že respondenti, kteří mají vysokoškolsky vzdělané rodiče (platí u matky i u otce), tráví více času aktivními koníčky než děti, jejichž rodiče mají vzdělání základní. Další proměnnou, která má vliv na trávení volného času aktivním způsobem, je pohlaví. Dívky tráví více času aktivním způsobem než chlapci. Také typ školy, který mladiství navštěvují, ovlivňuje to, jakým způsobem tráví svůj volný čas. Děti z gymnázií tráví více času aktivní zábavou než ti, co chodí na základní školu. Naopak žáci odborných učilišť tráví méně času aktivními koníčky než žáci základních škol.

Také jsem zjišťovala, co ovlivňuje pasivní způsob trávení volného času. Zabývala jsem se tím, jak je tento způsob trávení volného času ovlivněn vzděláním rodičů, ekonomickou situací rodiny, typem školy, kterou respondent navštěvuje, strukturou rodiny a jeho pohlavím.

Tabulka 7 Regresní model vlivu na trávení volného času pasivním způsobem

Model	Nestandardizované koeficienty		Standardizované koeficienty	t	Významnost	
	B	Std. Error	Beta			
1	Konstanta	15,579	,489		31,883	,000
	Vzdělání otce - SŠ	,094	,179	,014	,525	,600
	Vzdělání otce - VŠ	-,103	,216	-,013	-,478	,633
	Vzdělání matky - SŠ	,184	,193	,027	,950	,342
	Vzdělání matky - VŠ	,027	,230	,003	,118	,906
	Ekonomická situace - průměrná	-,478	,108	-,081	-4,432	,000
	Ekonomická situace - chudá	-1,193	,185	-,117	-6,463	,000
	Student gymnázia	-,108	,153	-,013	-,707	,479
	Student SOS	,434	,115	,073	3,773	,000
	Student OU	,571	,117	,092	4,872	,000
	Pohlaví	-,731	,090	-,133	-8,092	,000
	Žijící bez rodičů	,559	,556	,033	1,005	,315
	Úplná rodina	,403	,494	,069	,816	,414
	Jeden vlastní a jeden nevlastní rodič	,571	,505	,070	1,132	,258
	Jeden vlastní rodič	,486	,502	,065	,969	,333

a. Závislá proměnná: Index vykonávaných pasivních aktivit
Zdroj: ESPAD 2007

Na to, kolik času stráví šestnáctiletí aktivitami, které jsem označila jako pasivní, nemá významný vliv vzdělání otce ani matky. U aktivit, které jsem označila jako aktivní, přitom tyto proměnné vliv měly. Ani u pasivních aktivit není vztah se strukturou rodiny, ve které mladistvý žije. Zde se naopak prokázal vliv ekonomické situace rodiny. Ukázalo se, že čím méně bohatou ve srovnání s ostatními mladiství svou rodinu hodnotí, tím méně tráví čas pasivními aktivitami. Je to nejspíše způsobeno tím, že tyto aktivity jsou více finančně náročné. Jde o hraní PC her, chození večer za zábavou, chození do nákupních center, parků atd., surfování na internetu, hraní na automatech. Více času tímto druhem aktivit také ve srovnání se žáky základních škol tráví studenti středních odborných škol a ještě více ti, kteří studují odborná učiliště. Dívky takovými aktivitami tráví méně času než chlapci. Tento model ale vysvětluje pouze 4 % vykonávaných pasivních činností. Podíváme-li se na to, jestli ti, kteří věnují více času aktivním činnostem, věnují také více nebo naopak méně času pasivním aktivitám, zjistíme, že se zde žádná takováto souvislost nevyskytuje. Čas strávený aktivně nijak neovlivňuje to, jestli daný respondent tráví svůj čas také vykonáváním spíše pasivních činností.

To, jaký typ školy dospívající navštěvují, je významně ovlivněno tím, jaké vzdělání mají jejich rodiče. Statisticky významná souvislost se prokázala jak u vzdělání otce, tak u vzdělání matky. Děti, jejichž rodiče mají vysokoškolské vzdělání, častěji navštěvují gymnázia, zatímco ti, jejichž rodiče mají středoškolské vzdělání, ať už s maturitou nebo bez, studují spíše střední odborné školy a odborná učiliště. Děti rodičů se základním vzděláním studují častěji odborná učiliště.

3.2.3 Souvislost mezi strukturou rodiny a konzumací alkoholu¹⁷

Další dimenzí rodinného prostředí, u které jsem zkoumala souvislost s konzumací alkoholu, je struktura rodiny, ve které dospívající žijí.

Opilost, která by se dala označit jako častá, se vyskytuje spíše u rodin, ve kterých mladiství žijí pouze s jedním vlastním rodičem. Naopak u těch, kteří žijí v úplné rodině, se **častá opilost** spíše nevyskytuje. Vztahy ale nejsou příliš silné. Po provedení Chi-kvadrát testu odděleně pro ty, jejichž kamarádi konzumují alkohol, a pro ty, jejichž přátelé alkohol nepijí, se objevil vztah jen u těch, jejichž kamarádi pijí. Tento vztah je ale velmi slabý. U těch, kteří

---

¹⁷ Souvislost mezi binge drinking, častou opilostí a strukturou rodiny byla uvedena i ve výsledcích studie ESPAD z roku 2009. (Csémy, Chomynová, Sadílek, 2009)

žijí s oběma rodiči, se spíše nevyskytuje častá opilost. U ostatních kategorií struktury rodiny není souvislost s častou opilostí.

Existuje statisticky významná souvislost mezi rodinnou strukturou a tím, zda mají mladiství zkušenost s **problémovými situacemi spojenými s konzumací alkoholu**. Šestnáctiletí, kteří žijí v rodině s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem, se častěji setkali s nějakou problémovou situací spojenou s konzumací alkoholu, zatímco ti, kteří žijí s oběma rodiči, se s takovou situací setkali méně pravděpodobně. U těch, kteří žijí jen s jedním rodičem, a těch, kteří nežijí ani s jedním vlastním rodičem, není souvislost s tím, jestli se někdy setkali s problémovou situací způsobenou konzumací alkoholu. Tyto vztahy zůstaly nezměněny i po kontrole vlivu toho, zda pijí či nepijí kamarádi. V tomto případě je tedy silnější vliv rodiny než toho, co dělají nebo nedělají kamarádi.

Není statisticky významná souvislost mezi tím, v jak strukturované rodině respondent žije, a tím, jestli si s konzumací alkoholu spojuje spíše **negativní nebo pozitivní situace**. Není významná souvislost ani po rozdělení podle toho, jestli pijí kamarádi.

Vztah mezi tím, v jak strukturované žije mladistvý rodině a jestli se dá označit za **pravidelného konzumenta** alkoholu, sice existuje, ale je poměrně slabý. Po prozkoumání vztahu odděleně podle toho, zda konzumují alkohol kamarádi, se však dílčí vztahy ukázaly být buď žádné, nebo ještě slabší než ten původní. Dá se tedy říci, že to, s kým dítě žije, nemá vliv na to, jestli je nebo není pravidelným konzumentem alkoholu.

U binge drinking se objevila statisticky významná souvislost se strukturou rodiny. U těch, kteří žijí s oběma vlastními rodiči se binge drinking spíše nevyskytuje. Častěji se naopak vyskytuje u těch, kteří žijí s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem.

Po kontrole vlivu pití u kamarádů se však původní vztah potvrdil jen u těch, jejichž kamarádi také pijí alkohol.

3.2.4 Struktura rodiny a způsob výchovy

Existuje statisticky významná souvislost mezi tím, v jak strukturované rodině respondent žije a tím, jakým stylem ho rodiče vychovávají. Ti, kteří žijí v úplných rodinách, spíše vnímají své rodiče jako ty, kteří určují pravidla chování, ale také od nich cítí dostatečnou podporu. Ti, kteří žili s jedním vlastním rodičem, spíše hodnotili své vztahy s rodiči tak, že nepocítují určování pravidel ani podporu ze strany rodičů. Také děti žijící v rodině s jedním vlastním a jedním nevlastním rodičem pocítují významně méně podpory a určování pravidel. Respondenti žijící bez vlastních rodičů pocítují spíše podporu, ale ne

určování pravidel. Tito respondenti žijí nejčastěji ve společné domácnosti s prarodiči, také se sourozenci či nevlastním otcem.

3.2.5 Souvislost stylu výchovy a konzumace alkoholu

Dále se zaměřím na vztah mezi stylem rodičovské výchovy a tím, jak často se u mladistvých vyskytují jednotlivé ukazatele konzumace alkoholu.

Častá opilost se spíše nevyskytuje u těch šestnáctiletých, kteří vnímají od svých rodičů určování pravidel i podporu, ale i u těch, kteří pocítují podporu, ale už ne pravidla. Naopak u těch, kteří se necítí být od rodičů ani podporováni ani si nemyslí, že by jejich rodiče určovali pravidla pro jejich chování, se více vyskytuje častá opilost. U rodičů, kteří spíše určují pravidla, se žádný vztah neukázal. Vztah se ale po prozkoumání podle pití u kamarádů potvrdil jen u těch, jejichž kamarádi také pijí. U těch, jejichž kamarádi nepijí vůbec nebo téměř nepijí, se vztah ukázal jako nulový. Došlo tedy ke specifikaci podmínek, za kterých zůstává původní vztah. (Babbie, 1995)

Při zkoumání souvislostí mezi typem stylu výchovy a **problémy spojenými s konzumací alkoholu**, se objevily podobné souvislosti jako u opilosti, ale tyto vztahy jsou silnější. Mladiství, kteří cítí podporu i pravidla, ale také ti, kteří pocítují jen podporu, se významně méně setkávají s problémy spojenými s konzumací alkoholu. Častěji s nimi naopak mají zkušenosti ti, kteří od rodičů vnímají pouze určování pravidel a ti, kteří necítí ani jedno. U těch, jejichž kamarádi také konzumují alkohol, se potvrdil původní vztah. U těch mladistvých, jejichž kamarádi nepijí, existuje také vztah, ale u těch, jejichž rodiče poskytují podporu a zároveň i pravidla a u těch, kde se nevyskytuje ani jedno, je vztah slabší než ten původní.

Dále jsem zkoumala vztah mezi stylem výchovy a **situacemi, které si mladiství spojují s konzumací alkoholu**. Ti, kteří u rodičů nepocítují ani podporu ani určování pravidel, si s konzumací alkoholu spojují spíše pozitivní i negativní situace, stejně jako ti, kteří vnímají od rodičů určování pravidel, ale už ne tolik podpory. Ti, kteří vnímají spíše podporu, si s pitím pravděpodobně nespojují ani pozitivní ani negativní situace a u těch, kteří mají pocit, že jim rodiče poskytují podporu i jasná pravidla, není téměř žádná souvislost s tím, jaké si s pitím alkoholu spojují situace. U těch, jejichž kamarádi konzumují alkohol, se objevily stejné vztahy jako pro všechny dohromady, zatímco u těch, jejichž kamarádi nepijí, je souvislost menší. Ti, kteří cítí podporu, ale ne určování pravidel, si s konzumací alkoholu častěji nespojují pozitivní ani negativní situace, zatímco ti, kteří vnímají spíše určování

pravidel, mají s pitím spojené spíše pozitivní i negativní situace. U ostatních kategorií se vztah neobjevil.

Styl rodičovské výchovy významně souvisí s tím, zda mladiství jsou či nejsou **pravidelnými konzumenty alkoholu**. Vztahy jsou stejné jako mezi problémy způsobenými konzumací alkoholu a stylem výchovy, které jsem již popsala výše. Znovu tedy v rodinách, kde je přítomna podpora (i v kombinaci s určováním pravidel), se pravidelná konzumace spíše nevyskytuje, zatímco v rodinách, kde převažují pravidla nebo ani pravidla ani podpora, je pravidelná konzumace alkoholu častější. Při zavedení třetí proměnné – pití u kamarádů, se však původní vztah potvrdí jen u těch, jejichž kamarádi také konzumují alkohol. U těch, jejichž kamarádi nepijí, není žádný vztah.

U **binge drinking** je také souvislost se stylem výchovy. Zatímco u těch, kteří pocítují od rodičů podporu i pravidla, se binge drinking pravděpodobně nevyskytuje, u těch, kteří nepocítují ani podporu ani určování pravidel, se spíše vyskytuje. Binge drinking se také spíše nevyskytuje u těch, kteří od rodičů pocítují spíše podporu, ale ne tolik pravidla. Tento vztah platí však jen pro ty, jejichž kamarádi také konzumují alkohol. U těch, co mají kamarády, kteří nepijí, jsou vztahy téměř nulové.

3.2.6 Co ovlivňuje styl výchovy?

Existuje významná souvislost mezi vzděláním otce a tím, o jaký se v dané rodině jedná styl výchovy. Tato souvislost je však velmi malá. Výrazněji častěji se u vysokoškoláků vyskytuje typ výchovy, kde existuje podpora ze strany rodičů, ale kde také děti cítí, že rodiče mají nad nimi dohled. Vzdělání matek nehraje v tomto případě žádnou roli.

Ani ekonomická situace příliš nesouvisí se stylem rodičovské výchovy. Větší rozdíl oproti ostatním kategoriím se vyskytl pouze u rodin, které dotazovaní označili jako chudé. U těchto rodin je výrazně častější výskyt toho typu výchovy, kde jsou rodiči určována pravidla, děti však už nepocítují přílišnou podporu ze strany rodičů.

Dále mě zajímalo, jestli se rozdělení do těchto čtyř typů rodičovské výchovy nějak liší v závislosti na typu školy, kterou děti navštěvují. Ukázalo se, že na žáky gymnázií a středních odborných škol jejich rodiče více dohlížejí, zároveň s nimi mají však bližší vztah, děti cítí od rodičů podporu. Naopak žáci odborných učilišť a základních škol žijí spíše v rodinách, kde jsou pravidla méně přísně stanovená, ale rodiče zároveň ani neposkytují svým dětem takovou oporu.

3.2.7 Souvislost mezi socioekonomickým statusem a konzumací alkoholu¹⁸

Dále jsem se zaměřila na vztah mezi socioekonomickým statusem (měřeným vzděláním rodičů a ekonomickou situací rodiny) a konzumací alkoholu.

Souvislost mezi tím, jestli je mladistvý **pravidelným konzumentem alkoholu** a tím, jestli žije v chudé nebo bohaté rodině, je poměrně slabá. Po kontrole vlivu třetí proměnné, tedy toho, jestli pijí také kamarádi, se však vztah nepotvrdil, dílčí vztahy nejsou žádné.

Není ani vztah mezi vzděláním otce a matky a tím, jestli jejich dítě je pravidelným konzumentem alkoholu.

Mezi častým pitím nadměrných dávek alkoholu (**binge drinking**) a ekonomickou situací rodiny, ve které mladiství žijí, nebyla nalezena žádná statisticky významná souvislost. Souvislost se neukázala ani u vzdělání matky. Existuje ale významný vztah se vzděláním otce. Ti, jejichž otec má středoškolské vzdělání, spíše pijí často nadměrné dávky alkoholu, zatímco u těch, kteří mají otce s vysokoškolským vzděláním, se binge drinking spíše nevyskytuje. Po rozdělení podle toho, zda kamarádi mladistvých také pijí alkohol, se vztah ukázal jen u těch, jejichž kamarádi pijí.

To, jestli se šestnáctiletí **často opíjejí**, je podle Chi-kvadrát testu statisticky významně spojeno s ekonomickou situací rodiny, ve které žijí. U těch, kteří žijí v průměrně majetných rodinách, se spíše častá opilost nevyskytuje. Ta se častěji vyskytuje u těch, kteří žijí v bohatých rodinách. Když se podíváme, jak se vztah změní při zavedení proměnné pití u kamarádů, původní vztah se trochu změní. U těch, jejichž kamarádi nepijí, se objevila souvislost i u chudých rodin, i když velmi slabá. U dětí z chudších rodin, jejichž kamarádi nepijí, se také spíše vyskytuje častá opilost. Pro mladistvé z bohatých a průměrných rodin jsou vztahy stejné. To může být způsobeno tím, že mladiství z bohatších rodin mají více peněz a je tedy pro ně alkohol dostupnější. Pro toto tvrzení svědčí fakt, že děti z bohatších rodin častěji dostávají peníze jako dárek a také si mohou snadno půjčit peníze od rodičů¹⁹, zatímco děti z chudších rodin takto peníze spíše nedostávají. U těch, jejichž většina nebo všichni kamarádi pijí alkohol, nejsou vztahy téměř žádné. Pokud jde o vzdělání rodičů, to nemá žádný vliv na to, jestli se mladistvý často opíjí nebo ne.

Ekonomická situace rodiny, ve které šestnáctiletí žijí, nesouvisí s tím, jaké **situace mají spojeny s konzumací alkoholu**. Také se vzděláním otce tyto spojované situace

---

¹⁸ Souvislost mezi vzděláním rodičů, ekonomickou situací rodiny a binge drinking byla uvedena i ve výsledcích studie ESPAD z roku 2009. (Csémy, Chomynová, Sadílek, 2009)

¹⁹ Respondenti měli hodnotit, v jaké míře se na ně vztahují výroky: Snadno si mohou půjčit peníze od rodičů a Dostávám od rodičů peníze jako dárek. Tyto výroky měli hodnotit na škále: 1 – Vždy, 2 – Často, 3 – Někdy, 4 – Málokdy, 5 – Nikdy.

nesouvisí. U vzdělání matky ale souvislost je. Při kontrole vlivu pití u kamarádů je ale vztah jen u těch, jejichž kamarádi pijí. Je zde potvrzen původní vztah, tedy že děti středoškolaček si s konzumací alkoholu spojují spíše negativní nebo pozitivní i negativní situace, zatímco děti vysokoškolaček si s pitím nespojují spíše žádné situace nebo ty pozitivní.

Ukázala se souvislost mezi tím, jestli se mladiství někdy setkali s nějakými **problémy spojenými s konzumací alkoholu** a ekonomickou situací rodiny, ve které žijí. Po kontrole vlivu třetí proměnné, tedy toho, zda pijí nebo nepijí jejich kamarádi, se však původní vztah nepotvrdil. Dílčí vztahy se ukázaly být nulové.

Existuje však vztah mezi vzděláním otce i matky a tím, jestli má dítě zkušenost s problémy spojenými s konzumací alkoholu. Ti se středoškolsky vzdělanými rodiči spíše tyto zkušenosti mají, zatímco ti, jejichž rodiče jsou vysokoškoláci, tyto zkušenosti spíše nemají. Po zavedení třetí proměnné, kterou je konzumace alkoholu mezi kamarády, dojde ke specifikaci původního vztahu. Ten je potvrzen jen u těch, jejichž kamarádi pijí alkohol. U těch, jejichž kamarádi nepijí, se původní vztah neukázal.

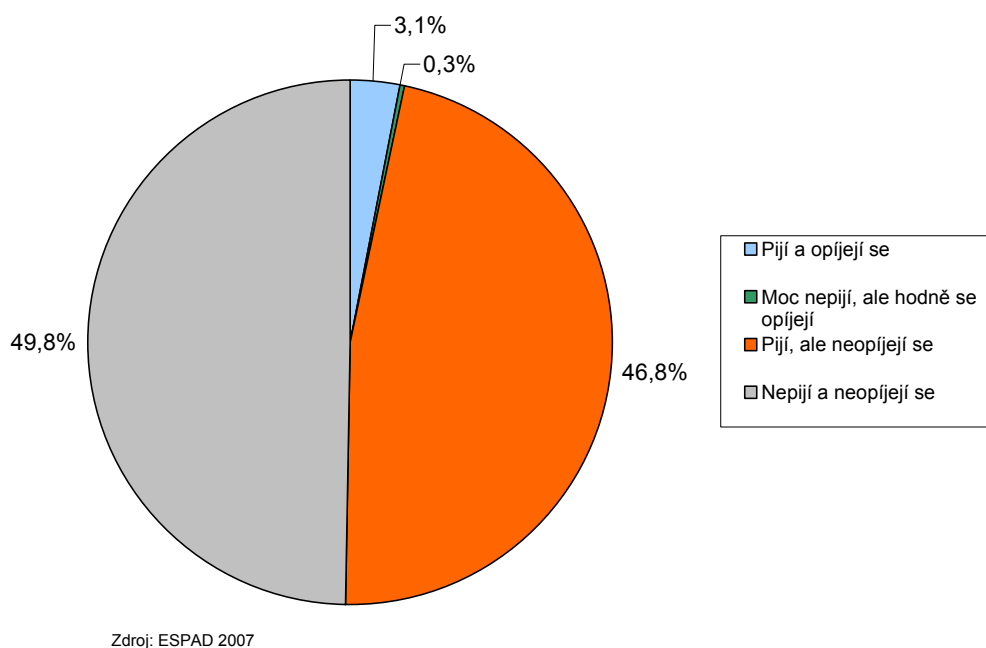
3.3 Typologie mladistvých konzumentů alkoholu

Na základě toho, jako často mladiství pili v posledním roce alkohol a kolikrát se také opili²⁰, jsem vytvořila různé typy konzumentů alkoholu. Rozdělila jsem je na čtyři skupiny. První skupinu tvoří ti, kteří v uplynulém roce pili alkohol 10 - 19 krát a více a zároveň se i 10 - 19 krát a častěji opili. Druhou skupinu tvoří ti, kteří pili méně než 10 - 19 krát, ale opili se častěji. Tato skupina by ale neměla být početná, protože takováto kombinace odpovědí je nelogická. Do třetí skupiny patří ti dospívající, kteří pili alkohol častěji než desetkrát za rok, ale tak často se neopíjeli. Poslední skupinou jsou ti, kteří ani moc nepili, ani se moc neopíjeli. Průměrně mladiství konzumovali alkohol v minulém roce 6 - 9 krát a opili se 1 - 2 krát. Zvolila jsem tady jako hranici nadprůměrnou konzumaci alkoholu za rok.

---

²⁰ Respondenti měli odpovídat na škále: Nikdy, 1 - 2x, 3 - 5x, 6 - 9x, 10 - 19x, 20 - 39x, 40 a vícekrát.

Graf 6 Typologie mladistvých konzumentů alkoholu

Podle této typologie je nejvíce těch, kteří pijí méně často a také se moc často neopíjejí. Druhou nejčastější, jen o něco málo méně početnou skupinou, jsou ti, kteří sice alkohol pijí přibližně jednou za měsíc a více, ale moc často se neopíjejí. Těch, kteří pijí alkohol nadprůměrně často a také se často opíjejí, je 3,1 %. Skupina těch, kteří málo pijí, ale často se opíjejí, je podle očekávání velmi málo početná, tvoří ji jen 11 respondentů. V další analýze je přidám do skupiny těch, kteří nadprůměrně pijí a také se často opíjejí.

Dále jsem se zabývala tím, jestli má některý z těchto typů konzumentů alkoholu více nebo méně zkušeností s ostatními návykovými látkami. Ukázalo se, že ti, kteří častěji pijí a více se i opíjejí a ti, kteří častěji pijí, ale tak často se neopíjejí, mají statisticky významně častěji zkušenosti s halucinogenními houbami, extází, LSD a jinými halucinogeny a jsou také častěji silnými kuřáky (vykouří 11 a více cigaret denně) a opakovanými uživateli (více než pětkrát)²¹ marihuany nebo hašiše. Ti, kteří tolik alkohol nepijí a neopíjejí se, tyto zkušenosti spíše nemají. Ti, kteří více konzumují alkohol, mají tedy spíše zkušenosti i s nelegálními drogami a cigaretami bez ohledu na to, jestli se opíjejí nebo ne. To znamená, že ti, kteří jsou otevření jedné návykové látce, spíše zkoušejí i ty ostatní.

²¹ Definice silného kuřáka a opakovaného uživatele marihuany a hašiše vychází výsledků průzkumu ESPAD 2007 z roku 2009. (Csémy, Chomynová, Sadílek, 2009)

Typ konzumace alkoholu se významně liší podle toho, na jakou mladiství chodí školu. Studenti středních odborných škol se spíše řadí mezi ty, kteří poměrně často pijí alkohol, ale moc často se neopíjejí a ti, kteří chodí na odborná učiliště, patří spíše mezi ty, kdo často pijí a opíjejí se i mezi ty, kteří se neopíjejí tak často, ale alkohol pijí deset a vícekrát za rok. Ti, kteří chodí ještě na základní školu, jsou spíše v kategorii těch, kteří moc nepijí ani se neopíjejí. Z toho by se dalo usoudit, že mnoho mladistvých začne více konzumovat alkohol až po nástupu na střední školu. To může být způsobeno změnou prostředí nebo také změnou přístupu rodičů, kteří je mohou po nástupu na střední školu začít vnímat víc jako dospělé a více věcí jim dovolovat.

3.4 Shrnutí

V případě **trávení volného času** se podařilo ukázat, že rodinné prostředí má vliv na to, jakým způsobem mladiství tráví volný čas. Neplatí to ale u všech zkoumaných proměnných, struktura rodiny podle mého modelu nemá vliv na trávení volného času. Obecně lze říci, že konzumace alkoholu souvisí s tím, jak tráví mladiství svůj volný čas. Ti, kteří tráví svůj čas spíše pasivně, mají větší zkušenosti s konzumací alkoholu. Platí tedy hypotéza, že aktivní trávení volného času je u mladistvých spojeno s nižší mírou konzumace alkoholu, zatímco ti, kteří tráví svůj čas spíše pasivně, mají větší zkušenosti s pitím alkoholu. Tato skupina mladistvých, jak bylo již popsáno v teoretické části, může mít sklon k tomu, chtít se nechat bavit bez vynaložení námahy a může se častěji nudit. Konzumací alkoholu pak mohou vyplňovat svůj volný čas, který sami nedokážou kvalitně vyplnit aktivními činnostmi. Z této analýzy ale není jasné, jestli nedostatek aktivních činností vede k větší konzumaci alkoholu nebo je tomu naopak. Tedy že mladistvý začne více konzumovat alkohol z jiného důvodu a tato zvýšená konzumace se potom odrazí na způsobu a kvalitě trávení volného času. Touto otázkou bych se chtěla dále zabývat v kvalitativní části práce.

U **struktury rodiny** se neukázaly tak jednoznačné výsledky jako u trávení volného času. Když tyto výsledky shrnu, existuje souvislost mezi strukturou rodiny a konzumací alkoholu jen u některých proměnných. Jde o opíjení se a problémy spojené s konzumací alkoholu. Podle toho, co jsem popsala v teoretické části, mají děti z neúplných rodin více problémů, což se zde potvrdilo. Důvodem toho může být nižší kontrola a dohled. Na základě analýzy se ukázalo, že skutečně děti z neúplných rodin častěji nepocit'ují pravidla ani podporu ve své rodině. Tento menší dohled rodičů může potom způsobit to, že dítě má více příležitostí ke konzumaci alkoholu. To, že dítě pocit'uje méně podpory, může vést k problémovému

chování spojenému s konzumací alkoholu. Hypotéza, že mladiství, kteří nežijí v úplné rodině, mají více zkušeností z konzumací alkoholu nežli ti, kteří žijí s oběma vlastními rodiči, se tedy potvrdila, ale jen částečně.

Vztah se **stylem výchovy** se na rozdíl od struktury rodiny ukázal u všech proměnných měřících konzumaci alkoholu. Celkově tedy to, jakým způsobem rodiče své děti vychovávají, souvisí s jejich konzumací alkoholu. Většinou tento vztah platí jen pro ty, jejichž kamarádi také pijí alkohol. Mladiství jsou ovlivněni svými kamarády – když pijí oni, tak pijí také. A když už jsou tito lidé konzumenty alkoholu, může jejich rodina ovlivnit míru konzumace. Potvrdilo se to, co jsem popsala v teoretické části, tedy že určování pravidel a podpora ze strany rodičů zde hraje důležitou roli a také se potvrdilo, že to, zda dítě cítí od rodičů dostatek podpory je důležitější, než aby mu rodiče jen stanovovali pravidla. Jak jsem však již dříve popsala, vztah mezi rodičem a dítětem je dvousměrný, může být tedy souvislost opačná. Větší konzumace alkoholu může vést k tomu, že rodiče své dítě méně podporují a jasněji mu stanovují pravidla nebo mohou na jeho chování také rezignovat. Tím, co je zde příčinou a co následkem, bych se chtěla dále zabývat v kvalitativní části práce.

Pokud jde obecně o souvislost mezi **socioekonomickým statusem** a konzumací alkoholu u mladistvých, výsledky jsou nekonzistentní. U některých proměnných se vztahy ukázaly, u většiny však souvislost s pitím alkoholu není. Vzdělání matky i otce je spojeno jen s tím, jestli se mladistvý už někdy setkal s nějakým problémem způsobeným konzumací alkoholu. To se děje méně často u rodin, kde jsou rodiče vysokoškolsky vzdělaní. Vzdělání matky také souvisí s tím, jaké si mladiství s konzumací alkoholu spojují situace, vzdělání otce souvisí s častým pitím nadměrných dávek alkoholu.

Ekonomická situace souvisí jen s tím, jestli se mladiství často opíjejí, vztah je však jen u těch, jejichž kamarádi nepijí alkohol. V tomto případě tedy nejsou zcela potvrzeny předpoklady, že děti z chudších rodin užívají alkohol ve větší míře. Tento vztah se sice objevil, ale ne nijak silný. Zde naopak může jít o to, co už jsem popsala v první části své práce, tedy že děti z bohatších rodin mají více finančních prostředků a je pro ně tedy alkohol dostupnější.

4 KVALITATIVNÍ ČÁST

V této části se zaměřuji hlavně na hlubší pochopení výsledků kvantitativní části. Snažila jsem se zaměřit zejména na to, jaký směr má vztah mezi trávením volného času, stylem

výchovy rodičů, popřípadě jejich vztahy s mladistvými, a konzumací alkoholu. Strukturou rodiny a socioekonomickým statusem jsem se podrobněji nezabývala, protože u těchto proměnných není třeba zkoumat, co je příčina a co následek. Nicméně jsem se na tyto otázky ptala.

4.1 Trávení volného času

V souboru respondentů se vyskytují ti, kteří tráví volný čas převážně svými aktivními zájmy, ti, kteří mají aktivní zájmy, kterým se věnují, dost času tráví ale i se svými kamarády i ti, kteří tráví svůj volný čas převážně venku s kamarády a nevyplňují ho aktivními koníčky.

První skupinu tvoří ti, kdo sice tráví svůj čas i s kamarády, většinu svého času ale věnují svým koníčkům.

„A hlavně hudba a s kamarádama, jak říkám, tak o víkendu občas na chatu jedem, když maj čas a to je celý, v podstatě ani moc ven nechodim. Není s kým.“ (R04)

Do další skupiny by se dali zařadit ti, kteří sice mají své koníčky, kterými tráví hodně času, ale dost svého volného času tráví i se svými kamarády.

„(...) ve středu a v pátek mam... Ne, ve čtvrtek mam tréninky, v pátek mám taneční a jinak jsem většinou doma nebo buď jdu někam s přítelkyní nebo jsem jenom doma nebo jdu někam s kámošema, třeba jakože do kina nebo tak, ale třeba do hospody nebo tak skoro vůbec nechodim, jinak jsem doma a buď něco dělám, dělám grafiku na počítači...“ (R02)

Poslední skupinu tvoří ti, kteří v současné době nemají žádné koníčky ani zájmy, kterými by trávili svůj čas a většinu volného času tráví s kamarády, doma u televize nebo počítače.

„Tak přibližně...přijdu ze školy a jdu ven, takže... vrátim se večer...“ (R01)

„V tejdnu? V tejdnu většinou škola, že jo, ze školy pak chodim domu, většinou spim, protože jsem dost unavenej no a o víkendu chodim s kamarádama někam do baru nebo tak, do klubu.“ (R10)

Často respondenti své zájmy opouštěli. Jedním z důvodů bylo to, že na ně měli méně času kvůli škole. Někteří jen zredukovali množství svých zájmů z důvodu časové náročnosti nebo z toho důvodu, že je některé z jejich koníčků přestaly bavit. Nějaký koníček jim ale zbyl.

„Protože já na to nemám čas, jelikož jsem hodně u těch koní, tak nemám čas vůbec na jiný koníčky. Ono je to hodně časově vytížený.“ (R08)

Někteří své aktivní zájmy úplně opustili a teď tráví svůj čas hlavně s kamarády. Důvodem skončení s koníčky byl buď úbytek času spojený s přechodem na střední školu nebo to, že pro respondenta začalo být důležitější trávení volného času s kamarády.

„Protože taky z jednoho důvodu kvůli těm rodičům, protože právě jsem tam nechodila, že mě prostě přestalo mě to bavit a prostě...jak jsem viděla u těch mejch kamarádů, že prostě mohli chodit každé den ven a takhle, tak jsem prostě chtěla taky, no.“ (R09)

4.1.1 Trávení času a pití alkoholu

Trávení volného času s kamarády zahrnuje většinou pasivní aktivity jako chození do parku, ke kamarádům domů, do klubů, na diskotéky, na jídlo, nakupování atd.

„Tak chodíme takhle se najíst, kecáme, pijeme víno a různé věci, vodnice třeba. Chodíme prostě ven a kecáme, spíš jako abychom si pokecali, byli spolu venku a tak.“ (R07)

Tyto aktivity bývají spojeny s konzumací alkoholu, zejména ty večerní, ale někdy i odpolední. Ti respondenti, kteří hodně času tráví takto s kamarády, také více pijí alkohol. Jsou ale i ti, kteří s kamarády vyhledávají jiné aktivity než ty, které jsou spojené s pitím alkoholu. Jeden respondent však sám řekl, že mu jeho způsob trávení volného času s kamarády připadá neobvyklý, protože většina vrstevníků ho spojuje s konzumací alkoholu.

„No nevim, kolikrát si třeba normální lidi neřeknou: hele, jdeme dneska do mekáče nebo tak jen tak na jídlo. Ale jakože někdy jsou ty akce, ale jak říkám, to je hodně zřídkka a většinou třeba prostě jenom někam jdeme a do kina hodně chodíme teďko poslední dobou a tak si povídáme a tak. A ty taneční taky, potom chodíme taky dycky někam si sedout a jenom povídáme nebo tak.“ (R02)

4.1.2 Omezení způsobená alkoholem

Ti, kteří tráví hodně volného času různými zájmy, které většinou vykonávají pravidelně, si hlídají, aby jim pití alkoholu tyto činnosti nenarušovalo. Někteří tedy konzumují alkohol méně, aby se mohli druhý den bez problémů věnovat svým zájmům.

„Soboty se snažím jakoby co nejmíň, protože mam v neděli od rána ten cvičák, tak je to dycky takový pitomý, ale jakože někdy taky, když bylo třeba u koní nějaký sezení, tak jsem pak jako jela a v sedm jsem se vracela teprve domu.“ (R03)

Někteří vědí, že jsou schopni tyto své aktivity dělat i přes to, že den před tím pili ve větší míře alkohol. Svoje aktivity spojené s alkoholem tedy neomezí, nenechají si tím ale narušit své plány spojené s aktivními činnostmi.

„Ne, vždycky i když jsem šla pít a potom mi bylo strašně blbě, tak jsem prostě řekla, že musím na ty koně, protože to je moje povinnost a já to vlastně už nemam ani jako...mam to jako konička, ale z konička se stala povinnost. Že prostě i když je mi nejhůř, tak prostě musím. A mě to ani nevadí, říkám si, že je to prostě moje blbost a já si za to budu nějak platit a všechno co mam naplánovaný, tak prostě udělám, i kdyby mi bylo nejhůř.“ (R08)

Obě tyto skupiny berou své zájmy jako důležité a nechtějí si je nechat narušit pitím alkoholu.

4.1.3 Vedení rodičů k zájmům

Většinou mladistvé z tohoto souboru rodiče buď k nějakým zájmům přímo vedli nebo nechali výběr na svých dětech a ty pak v jejich aktivitách podporovali. U těch, které rodiče k zájmům sami vedli, se ale občas tyto zájmy nesetkaly s úspěchem.

„Zkoušeli to, no, ale kromě toho fotbalu mi nic nevydrželo.“ (R01)

Většinou ale ti, které rodiče k zájmům vedli, to nehodnotí jako něco negativního a jsou rádi, že se k tomu danému koníčku dostali.

„Jo, tak to určitě jo. A myslím si, že to nebylo vůbec špatný a přijde mi to fajn, protože třeba v nějakých sedmi letech nebo tak nebo šesti letech jsem začal chodit na judo kvůli rodičům a vydrželo mi to dodnes, takže mi to přijde dobrý.“ (R02)

Často také rodiče přímo nevymýšleli svým potomkům zájmy, ale oni sami přišli na to, co by chtěli dělat a jejich rodiče je v tom podporovali.

„Tak máma ta mě... ne že by mě přímo k něčemu vedla, ale vždycky mě podporovala v tom, co jsem chtěl sám dělat, což je ta hudba hlavně a právě ty bojový sporty a začal jsem, to mi bylo asi já nevím šest, sedm jsem začal dělat kung fu, to jsem dělal asi rok, pak mě to nějak přestalo bavit, tak jsem přešel na Taekwon-Do a tam jsem vydržel, když nepočítám tu přestávku, tak až do teď a už ani nehodlám přestat dokud třeba nebude nějaká práce nebo takhle, nebude čas.“ (R04)

Mladiství se často zmiňovali o tom, že jejich rodiče považují za důležité, aby měli jejich potomci své zájmy, kterým by se věnovali a neměli moc času na různé aktivity, které pro rodiče nejsou žádoucí.

„Jo, jo. Oni jsou rádi, že vlastně dělám něco, co mě baví, že nevysedávám někde s partou a nepíchám si drogy.“ (R08)

4.2 Vnímání pravidel

Mladiství v tomto souboru vnímají téměř všichni od rodičů určování nějakých pravidel. Liší se ale to, jak moc je vnímají. Podle některých mezi nimi a jejich rodiči funguje spíše vzájemná domluva než striktní určování pravidel.

„Já bych řek, že je to hodně na vzájemný domluvě a že většinu věcí, co chci dělat, tak jako mi projde. Ale zase nechci nějaký extrém, takže je to takovej kompromis.“ (R02)

Jeden respondent ale na otázku, jestli rodiče určují pravidla pro to, co smí dělat, odpověděl, že mu dávají volnost.

„Ani ne, kouření mi nezakázali, pít taky můžu, to taky ví, že chodím pít, tak vlastně ani ne, no.“ (R10)

Někteří ale pociťují od rodičů více určování pravidel. Hlavně co se týče chození ven s kamarády a s tím spojenými návraty domů.

Ježiš čeho všeho...já nevim, když jdu třeba v létě na zábavu nebo něco, tak mi třeba rovnou řekne: do dvanácti doma a když ne, tak prostě pak jakoby něco, no, třeba nesmím nebo něco takovýho...(R05)

Dále také mladiství vnímají pravidla týkající se učení, tato pravidla se ale nevyskytla tak často jako pravidla týkající se chození ven.

„No, určitě, hlavně to učení. A vždycky řeknou: tohleto smíš a potom zase je něco jinak a jiná situace, jiná věc a oni řeknou: no, tak to jako v žádném případě a tohleto, no.“ (R07)

Určování pravidel spíše více vnímají ti, kteří chtějí více chodit ven a trávit čas s kamarády, což zahrnuje i aktivity spojené s konzumací alkoholu. Ale konzumace alkoholu může být spojená i s úplnou absencí pravidel.

Ti, kteří tráví čas spíše svými koníčky, říkali, že u nich s rodiči spíše funguje oboustranná domluva. Ti, kteří však chtějí více času trávit s kamarády a častěji chodit do klubů a na diskotéky, více vnímají omezení, která přinášejí pravidla určovaná rodiči. Tito mladiství také několikrát zmínili, že by na jejich vztahu s rodiči změnili právě určování pravidel týkajících se chození ven.

„No, myslím, že by mi mohli víc dovolovat, no, třeba když vidím kamarádku, tak ta třeba může o víkendu někam do klubu a to kdybych mámě řekla, tak ta mi řekne, že pořád ještě na to mam čas a prostě mi to nedovolí, no.“ (R09)

Dva respondenti, kteří mají spíše volnější pravidla, zmínili, že díky tomu, že jim rodiče věci tolik nezakazovali, neměli ani tolik potřebu zkoušet „zakázané ovoce“.

„No to ne, ale od malička třeba nikdy mi nezakazovala takový ty věci jako kouřit, pít a takhle, takže jsem neměl takovou tu potřebu dělat něco naschvál jako třeba většina, takže jsem to nikdy ani nějak nedělal. Vyzkoušel jsem si a to je celý.“ (R04)

4.2.1 Porušování pravidel

V tomto souboru se vyskytli jak ti, kteří pravidla téměř neporušují, tak i ti, kteří je porušují a jejich rodiče na to nějakým způsobem reagují. U těch, kteří pravidla téměř neporušují, není reakce rodičů příliš silná.

„No, takhle jako, kdybych třeba přišel pozdějc domu, než mam domluveno, nebo když třeba nezavolám, když mám zavolat, tak jsou rodiče trochu jako naštvaný, někdy mi to jako vyčtou tak jako přísně, ale nejsou z toho žádný problémy.

Takže zarachy a takový věci?

To ne protože já ani takovýhle problémy moc nedělám.“ (R02)

Ti, kteří pravidla porušují, se nejčastěji setkávají s tím, že je rodiče „seřvou“ nebo se s rodiči pohádají.

„No většinou se jenom pohádáme a nic se potom nestane, jsou na mě pár dní naštvaný třeba, ale nic hroznýho. A většinou to pak dlouho už neudělám.“ (R06)

U některých je porušení pravidel spojeno i se zákazy.

„Většinou mi zakážou jakože třeba...peníze mi nedávaj jakoby nebo mi zakážou že mám chodit dřív domu nebo o víkendech že někam nesmim. (...)

No třeba zakážou mi zas nějaký ty věci, jako nesmim chodit někdy třeba ven nebo třeba takhle. Je pozdě, mam přijít domu včas jako dřív. Bejvalo období, kdy mi zabavovali telefon a tak“. R09

V jednom případě na opakované porušování pravidel rodiče v minulosti reagovali zavoláním policie.

„Vůbec... nedá se říct vůbec, ale rozhodně nepiju jako před tím. No reagovali na to tak, jak to pak dopadlo. Párkrát odvezli na ty policajty a skončil jsem v blázinci.“ (R01)

Porušování pravidel opět souvisí s tím, co již bylo uvedeno v kapitole týkající se vnímání pravidel. Ti, kteří tráví svůj čas aktivními koníčky, nemají takovou potřebu porušovat pravidla, protože s takovým trávením volného času nemají jejich rodiče problém.

4.2.2 Reakce na konzumaci alkoholu

Odpovědi na otázku, jak rodiče reagují na to, když zjistí, že mladiství pili alkohol, by se v tomto souboru daly rozdělit na tři skupiny. První skupinu tvoří ti, jejichž rodiče nemají

s jejich konzumací alkoholu větší problém. To souvisí hlavně s tím, že tito respondenti nepijí alkohol ve větší míře.

„Když zjistí, že jsem pil, tak se mě prostě jenom zeptaj kde, jestli tam byli všichni v pohodě, jestli to nebylo něco třeba ještě s drogama a tak, ale když zjistěj, že jsem si dal někde pár piv, tak to je v pohodě. Hlavně aby mě bylo dobře a tak.“ (R02)

V jednom případě rodiče o vyšší konzumaci alkoholu vědí, ale nijak na to nereagují.

„A jak rodiče reagujou teda když zjistí, že jsi pil alkohol?

Nijak.“ (R10)

Další případy jsou ty, kdy se rodiče dozvědí o konzumaci alkoholu a mají s tím problém. Do této skupiny lze zařadit i již zmíněný případ, kdy rodiče po opakované konzumaci alkoholu kontaktovali policii. V jiném případě ale následovaly spíše slovní reakce a zákazy.

„Když jim to řeknu, třeba nevím tak dva tři dny potom, tak jako většinou v pohodě. No, táta ten si z toho vždycky dělá srandu a máma...nebo když třeba přijdu a jsem jako trošku to, tak máma je na tom jako hodně špatně, no. Ta většinou dycky jako mi dává přednášky, prostě že mam na to ještě čas, že bych se taky měla věnovat škole a nechodit takhle prostě někam a takhle.“ (R09)

Další, celkem početnou skupinou, jsou ti, u kterých se rodiče o opravdové míře konzumace alkoholu nedozvědí. Důvodem tohoto utajování konzumace alkoholu je většinou obava z reakce rodičů. Někteří respondenti říkali, že se umějí ovládat a že to na nich rodiče nepoznají.

„Protože buď to nevycejtěj a nebo jim to neřeknu. A nebo teda vůbec nepiju, takhle.“ (R07)

Jiným způsobem, jak zařídit, aby rodiče nezjistili, že respondent pil alkohol, je spát potom mimo domov.

„No, buď u někoho spim a nebo oni vždycky tak jako ve dvanáct usnou a já mam diskotéku hned vedle baráku.“ (R08)

4.2.3 Změny ve vztazích v důsledku porušování pravidel

V několika případech došlo ke zhoršení vztahu s rodiči v důsledku toho, že respondenti opakovaně porušovali nějaká pravidla. Jedním z případů byla opakovaná konzumace alkoholu a častá opilost v minulosti. V důsledku toho se vztahy s rodiči zhoršily a poté, co respondent pití omezil, se vztahy podle jeho názoru zase zlepšily. Se zlepšením těchto vztahů bylo spojeno i zmírnění pravidel.

„Jo, bylo období, kdy to bylo hodně špatný, to bylo tamto období, ale teď je to lepší. Změnilo se to, no.“ (R01)

V dalším případě šlo podle respondenta o drzé chování a „flákání“ školy spojené s pubertou, což vedlo také ke zhoršení vztahů s matkou a častějším hádkám. To se zlepšilo, když se chování respondenta uklidnilo.

„Jo, to určitě. Dřív to bylo takový jakože jsme se víc hádali a prostě puberta no, prostě jsem dělal trochu bordel, ale uklidnilo se to.“ (R04)

Nebo byly problémy spojené s tím, že respondentka nechodila do školy, na tréninky, občas s pitím alkoholu. Opět se vztahy s rodiči zlepšily, když nastala změna v chování respondentky.

„Viděj u mě tu snahu prostě chovat se líp, že když oni viděj, že já se chovám dobře nebo prostě tak, jak bych se chovat měla, tak mi dovolujou víc věcí a tak.“ (R09)

4.3 Podpora

Pro většinu respondentů z tohoto souboru představuje jejich rodina oporu. Mají pocit, že je jejich rodiče podporují, pomohou jim s problémy a mohou se na ně spolehnout. Někteří vnímají podporu i co se týče materiálních věcí.

„No, určitě, podporujou mě v hodně věcí, co se týče školy, koní, podporujou mi vlastně úplně všechno. Dávaj mi peníze, jelikož furt nejsem jakoby... mám nějakou brigádu, ale to mi nestačí, kupujou mi věci, který se mi líběj, to s tím koněm, to bylo další, pak když chci jít někam takhle do Mekáče nebo, tak mi daj peníze a takhle... jo, hodně mě podporujou.“ (R08)

Pouze dva respondenti nevnímají svou rodinu tolik jako oporu. V jednom případě je to spíš tím, že se nevyskytují situace, ve kterých by se mohla rodina jako opora projevit, vztahy s rodiči ale hodnotí jako dobré.

„No, tak jak v čem asi. Ale celkově bych řekl, že ani moc ne. Jako aspoň si to moc neuvědomuju. Jako možná někdy, když by se něco stalo, tak asi bych si řekl, že jo, jsem rád, že mám rodinu kvůli tomuhle a tomuhle, ale teď ňák obecně bych řekl, že ani moc ne.“ (R02)

V druhém případě nebyla vnímána rodina tolik jako opora kvůli nedostatečné podpoře současných zájmů.

„(...)Takže jakoby co se týče školy, tak určitě a co se týče těch mejch zálib a tak, tak to moc ne ani. Tak jim vždycky řeknu: tak zvládnul jsem tohleto, potom poslechni si

tohle, co jsem udělal s kamarádem ve studiu nebo se podívej na tenhle design, to budeme mít vlastně na trička a tak a oni říkají: jo, fajn a nic. Žádná jakoby moc reakce od nich není.“ (R07)

Rodina je tedy pro respondenty oporou i v případě, že se mezi nimi a rodiči vyskytují nějaké problémy, nebo mají rodiče výhrady k chování nebo prospěchu svých dětí.

4.3.1 Vědí rodiče, jak tráví jejich děti čas?

I přes to, že téměř všichni respondenti mají pocit, že se mohou o svou rodinu opřít, ne všichni jsou ochotni svým rodičům říkat, kde a s kým tráví svůj volný čas. To je většinou způsobeno s tím, že si myslí, že by jim takový způsob trávení volného času rodiče nedovolili, což je spojeno také s konzumací alkoholu.

„Noo, jak kdy a jak v čem. Já většinou, když si myslím, že by mi to prostě nepovolili, tak jim řeknu, že dělám úplně něco jinýho. Jako: jasně mami, jdeme na flašku, tak to by bylo asi... to by asi úplně neprošlo, no. Nebo: mami, jdu ven si dát cigó, to asi... jako oni ví, že kouřím, ale nějak mě v tom nepodporují ani... prostě vydělej si na to sama a nechci tě vidět.“ (R08)

Někteří rodičům popravdě říkají, kam jdou a s kým a nemají s tím problém.

„Jo, to vědí, to jim říkám popravdě a nemaj s tím žádný problém.“ (R06)

Tito respondenti buď moc alkohol nepijí, a když ano, tak v menší míře a snaží se, aby o tom rodiče nevěděli.

„Snažím se, no. Ale často taky chodím domu, snažím se to tak jak korigovat, aby to nebylo moc často, abych třeba nechodila moc často domu a bylo znát že jako jsem pila hodně.“ (R03)

Další případ byl respondent, který rodičům musí říkat, kam chodí a s kým, ale vadí mu to.

„No, to vědí. Těm vždycky musím... vlastně když zavolám mámě nebo nevlastnímu tátovi, tak jim řeknu vlastně, kam jdu a oni vždycky: no a s kým jdeš, co budeš dělat a támhleto tohleto, no. A to mě docela štve, no. Výslech. Prostě jak s policajtama.“ (R07)

V jednom případě se rodiče neptají, co dělá jejich potomek ve volném čase, ale on jim to sám říká, protože má volnost a nemusí se bát, že by mu něco nedovolili.

„Většinou jo, já jim to řeknu vždycky předem, kam jdu.“

A protože oni chtějí, abys jim to říkal nebo ty jim to říkáš dobrovolně?

Dobrovolně, ona se neptá, kam jdu.“ (R10)

4.3.2 Hodnocení vztahu s rodiči

Většinou respondenti hodnotili své vztahy s rodiči jako dobré. Všichni, kteří žijí jen s matkou, s ní mají dobrý vztah.

„Jo, hodně jako... jak bych to popsala... jako takový k sobě tolerantní... jako když se jí třeba na něco zeptám, tak mi to třeba dovolí nebo rovnou řekne, že ne a proč a takový. Takže dobrý.“ (R05)

I ti, kteří žijí v úplných rodinách, hodnotili vztahy s rodiči dobře. V některých případech byl ale vztah s matkou lepší než vztah s otcem.

„Já si myslím, že mam docela hodně dobrej vztah jakože s matkou a s otcem je to o něco jako horší, asi určitě horší, ale není to taky špatný. Jakože spíše se spolu nebavíme než že bysme se hádali nebo tak.“ (R02)

V tomto souboru se vyskytli i dva respondenti, kteří žijí s matkou a nevlastním otcem nebo přítelem matky. Oba kladně hodnotili vztah s matkou, zatímco vztah s nevlastním otcem nebo přítelem je podle jejich názoru špatný.

„S rodičema... tak... s mámou určitě dobrý, se nevlastním tátou rozpačitý, no. Ten se chová prostě... jak to říct... ten se chová hrozně přísně, ten to bere všechno přísně, no. Já furt říkám, že on to má furt z vojny, takže tam furt měli nějaký režim a on to furt přenáší na mě a na nevlastní ségru, takže tak.“ (R07)

Někteří hodnotí vztah s rodiči jako dobrý až na nějaké problémy způsobené chováním, které se rodičům nelíbí. To bylo nejčastěji spojeno s pozdními příchody domů, zhoršenými známkami ve škole a neplněním povinností.

„Většinou dobře, když zrovna něco třeba se nestane nebo nemaj nějaký problém, tak je to dobrý.“

A kdy maj třeba problém?

No třeba se známka ve škole a tak.“ (R09)

4.4 Důvody konzumace alkoholu

Nejčastějšími důvody, které mladiství z tohoto souboru uváděli jako odpověď na otázku, proč pijí alkohol, je zábava a kamarádi. Pití je nejvíce spojováno se zábavou, náladou a uvolněním se. V tom se shodli všichni respondenti, kteří občas pijí alkohol.

„Mě přijde, že člověk tak nějak jako vypne prostě, a po tom třeba fakt kolikrát tom týdnem náročným kdy člověk je v tý škole, učí se, tak najednou může bejt úplně v klidu, neřešit, zábava prostě... sranda.“ (R03)

Někteří také říkali, že jim alkohol chutná.

„Tak proč piju? Tak některý druhy alkoholu mi prostě chutnaj, třeba víno mi chutná červený, Malibu mi chutná, ale to ostatní, jakože prostě ty drinky a tak, tak to spíš kvůli té náladě, ale samozřejmě taky kvůli tomu pocitu.“ (R02)

Část respondentů pije také kvůli ostatním, protože nechtějí vybočovat. Kamarádi je také často k pití přemlouvají.

„Já nevím, tak protože mám chuť třeba nebo se nechám stáhnout davem. Všichni pijou, tak abych nebyla jediná, aby do mě třeba neryli. Máme tady takovou společnost sousedů, který jako když si třeba nedám, tak začnou mít kecy a rejou a takový.“ (R05)

Jeden respondent zmínil, že pije, když je naštvaný, ale to jen výjimečně.

„No když jsem naštvanej občas, ale to je málokdy. Spíš je to s těma kámošema.“ (R10)

Jeden respondent, který téměř nepije, alkohol k zábavě nepotřebuje. Tedy i on pítí alkoholu spojuje se zábavou.

„(...) Jak říkám, nemam potřebu se opít, protože se umím bavit bez toho, nic z toho nemám a napít se na chuť, to jako... třeba Bayleys mam rád, piňa coladu miluju, prostě takovýhle věci sladší a tohle, to mam rád, to bych si klidně dal, jenom tak na chuť, trošičku.“ (R04)

4.4.1 S kým mladiství konzumují alkohol

Jak již naznačuje to, že nejčastěji je konzumace alkoholu spojována se zábavou, dospívající nejčastěji alkohol pijí s kamarády.

„Právě jako s tou svojí partou třeba, nebo většinou s tím přítelem a nebo s tou partou, no.“ (R09)

Někteří si občas mohou dát skleničku vína s rodiči, ale to ne moc často, spíše při nějaké zvláštní příležitosti.

„No hodně, s mámou si dám teda občas si dám třeba tu skleničku nebo tak, jinak prakticky jenom s kamarádama, no.“ (R06)

Dva respondenti zmínili, že si dají občas i sami třeba jedno pivo, ale to není nijak často.

„Sám většinou ne, tak pivo maximálně. Ale tvrdej, to ne.“ (R10)

Většina respondentů však rázně říkala, že sami nepijí, některým to připadá zoufalé nebo zbytečné, protože mají konzumaci alkoholu spojenou hlavně se zábavou.

„Sama jsem nepila vážně nikdy, to je takový jako zoufalý trochu. Vždycky třeba já nevím, s přítelem nebo s kamarádkou, občas si můžu dát třeba skleničku s mámou.“
(R03)

4.5 Shrnutí

Z těchto rozhovorů by se dalo usoudit, že rodinné prostředí spíše není příčinou konzumace alkoholu, ale že je konzumací alkoholu nějak ovlivněno. Vztahy s rodiči se mění podle toho, jak se jejich děti chovají a není to tak, že je problémové chování způsobeno vztahy s rodiči. I když tím nechci říct, že to tak není nikdy.

Hlavní vliv, který působí na konzumaci alkoholu u mladistvých, jsou jejich kamarádi a chuť bavit se s nimi, protože mladiství pijí především pro zábavu a zábava je spojena s kamarády. Rodiče jsou ke konzumaci alkoholu svých potomků poměrně tolerantní, pokud nepřesáhne určitou mez. Když je potom tato konzumace alkoholu vyšší, jejich rodiče na to buď nějakým způsobem reagují nebo se to před nimi jejich potomci snaží utajit. Oba tyto případy jsou spojeny s určováním pravidel. V prvním případě rodiče reagují na pití slovně nebo zákazy, takže mladiství tato pravidla více pocítí, ve druhém případě je větší vědomí pravidel způsobeno jejich obcházením. Když musí něco tajit, aby se o porušení pravidel rodiče nedozvěděli, jsou si těchto pravidel dobře vědomi a jsou pro ně tato pravidla přísnější, než by si představovali. V případech, kdy mladiství tráví svůj čas tak, že jsou s tím jejich rodiče spokojeni, není potřeba dělat nic za jejich zády a ani této skupině mladistvých nepřijde, že by jejich rodiče tolik určovali pravidla, spíše zde funguje vzájemná domluva. Další možností je také to, že rodiče svým potomkům dají úplnou volnost a jejich konzumaci alkoholu neřeší, ani je příliš nezajímá, kde tráví svůj volný čas.

Podle těchto rozhovorů je pro většinu respondentů jejich rodina oporou a mohou se na ni ve všem spolehnout. Někteří ale nemají pocit, že by mohli svým rodičům říkat, kde a s kým tráví svůj volný čas, což je hlavně způsobeno nežádoucí podobou trávení času. To, co si mladiství myslí, že by jim rodiče nedovolili, jim mnohdy zatajují. Tyto aktivity jsou často spojené s konzumací alkoholu.

Pasivní trávení volného času podle provedených rozhovorů souvisí s konzumací alkoholu z toho důvodu, že tento způsob vyplňování času je spojen často s kamarády a zábavou, což jsou hlavní důvody pití alkoholu u mladistvých. Tato skupina má také na konzumaci alkoholu více času. V tomto souboru to však nebylo tak, že by ti, kteří nemají žádné koníčky, tyto koníčky nikdy neměli a z nudy začali s pitím alkoholu. Své koníčky z různých důvodů opustili. V jednom případě to bylo přímo tak, že opuštění koníčků bylo

způsobeno touhou trávit s kamarády více času. Naproti tomu ti, kteří tráví část svého volného času aktivními zájmy, ale i tráví nějaký čas s kamarády a pitím alkoholu, mají na tyto pasivní činnosti méně času. Někteří také přizpůsobují své aktivity spojené s konzumací alkoholu svým koníčkům tak, aby pitím nenarušovali možnost věnovat se svým zájmům.

Poznámka k transkripci

(...) Vynechaná část výpovědi

Závěr

V úvodní části této práce bylo jako cíl uvedeno prozkoumání vztahu rodinného prostředí a konzumace alkoholu u mladistvých se zaměřením na čtyři vybrané dimenze rodinného prostředí: způsob trávení volného času, struktura rodiny, styl rodičovské výchovy a socioekonomický status. Rodinné prostředí bylo zkoumáno nejen ve vztahu k frekvenci konzumace alkoholu u šestnáctiletých, ale také v souvislosti s tím, co pro ně pití alkoholu představuje a zda mají nějaké zkušenosti s problémy, které je v souvislosti s konzumací alkoholu mohou potkat. Cílem kvalitativní části práce potom bylo především hlubší prozkoumání zjištěných vztahů a odhalení toho, co je zde příčina a co následek.

Podařilo se ukázat souvislost mezi rodinným prostředím a konzumací alkoholu i to, jak rodinné prostředí ovlivňuje **způsob trávení volného času** u mladistvých. Ti, kteří tráví svůj volný čas spíše aktivními činnostmi, mají méně zkušeností s konzumací alkoholu. Ukázalo se, že je to způsobeno tím, že na aktivity spojené s pitím alkoholu nemají tolik času a také často musí pití regulovat kvůli tomu, aby se mohli věnovat svým koníčkům. Pasivní trávení volného času je častěji spojeno s kamarády a tedy i s konzumací alkoholu. Většinou však u těch, kteří tráví čas více pasivními činnostmi a pitím alkoholu, nebyl důvodem konzumace alkoholu nedostatek zájmů. Tito mladiství dříve zájmy měli, ale z různých důvodů je opustili. Jedním z důvodů byla i chuť trávit více času s kamarády.

U další zkoumané dimenze, **struktury rodiny**, se neukázaly tak jasné souvislosti. Vztah s konzumací alkoholu se prokázal jen v souvislosti s častou opilostí a problémy spojenými s konzumací alkoholu. Částečně se tedy potvrdilo to, že dospívající, kteří nežijí v úplných rodinách, mají více zkušeností s konzumací alkoholu.

Styl rodičovské výchovy naopak souvisí se všemi zkoumanými ukazateli konzumace alkoholu. Potvrdilo se tedy to, že určování pravidel a podpora ze strany rodičů má souvislost s konzumací alkoholu. Často ale po zohlednění toho, zda pijí také kamarádi, vztah zůstal jen u těch, jejichž kamarádi také pijí alkohol. Také provedené rozhovory naznačují, že hlavním důvodem, proč mladiství pijí alkohol, jsou kamarádi a zábava s nimi spojená. Styl výchovy tedy není tím důvodem, proč by dospívající více či méně pili alkohol, ale naopak se spíše přizpůsobuje tomu, jestli se mladiství chovají tak, jak je to pro rodiče žádoucí. Ti, kteří se nechovají tak, jak by si jejich rodiče představovali, více vnímají pravidla nebo také jejich chování vede k jejich zpřísnění. Zajímavé zjištění bylo také to, že mladiství často před svými rodiči míru konzumace alkoholu tají, jelikož jsou si vědomi možných následků a zákazů. To, že styl výchovy je spíše ovlivněn konzumací alkoholu než naopak, se příliš neshoduje s tím,

co bylo popsáno v teoretické části a s výsledky zahraničních výzkumů, kde jsou vztahy s rodiči a výchova brány jako příčina vyšší či nižší konzumace alkoholu. To může být způsobeno tím, že u nás je konzumace alkoholu brána jako více běžná součást života nejen u dospělých, ale i u mladistvých. To potvrzuje i zjištění, že rodiče často konzumaci alkoholu tolerují, když nepřesáhne určitou mez. Pití zde tedy není tolik vnímáno jako něco, co by se týkalo třeba jen určitých problémových skupin dospívajících nebo bylo považováno za důsledek špatné rodičovské péče.

Výsledky týkající se **socioekonomického statusu** jsou nekonzistentní. Vztahy se ukázaly jen u některých proměnných. Zkušenost s problémovými situacemi spojenými s konzumací alkoholu je méně častá u těch, kteří mají vysokoškolsky vzdělané rodiče. To, jaké situace si mladiství spojují s pitím, souvisí se vzděláním matky a časté pití nadměrných dávek alkoholu je spojeno se vzděláním otce. Ekonomická situace, ve které mladiství žijí, souvisí jen s tím, jestli se dospívající často opíjejí. Po zohlednění pití u kamarádů se ale tato souvislost objevila jen u těch, jejichž kamarádi nepijí. Ukázalo se zde, že mladiství z bohatších rodin se častěji opíjejí. Tento jev může mít souvislost s lepší dostupností alkoholu, protože tito mladiství mají více finančních prostředků. To potvrzuje i fakt, že šestnáctiletí z bohatších rodin častěji dostávají peníze jako dárek od rodičů a také si od nich častěji půjčují.

Dále byla vytvořena typologie mladistvých konzumentů alkoholu. Podle této typologie je nejvíce (49,8 %) těch, kteří alkohol nepijí moc často. Druhou skupinou, jen o málo méně početnou (46,8 %), jsou ti, kteří alkohol pijí, ale moc často se neopíjejí. Těch, kteří alkohol pijí často a také se často opíjejí, je 3,1 %. Ukázalo se, že ti, kteří častěji pijí alkohol, ať už se opíjejí nebo ne, mají více zkušeností s dalšími legálními i nelegálními návykovými látkami.

V této práci se tedy podařilo prokázat souvislost mezi čtyřmi dimenzemi rodinného prostředí a konzumací alkoholu u mladistvých. Kvalitativní výzkum zaměřený na styl rodičovské výchovy a trávení volného času navazující na analýzu kvantitativních dat naznačil, že tomu u stylu výchovy není jednoznačně tak, že by rodinné prostředí přímo ovlivňovalo konzumaci alkoholu, ale že spíše konzumace alkoholu ovlivňuje určování pravidel a podporu. Dále se ukázalo, že hlavním důvodem konzumace alkoholu u dospívajících je zábava a kamarádi. Jde tedy spíše o to, že pro mladistvé představuje pití alkoholu způsob trávení volného času a zábavu, než že by bylo spojeno s nějakými problémy, které jsou způsobeny rodinným prostředím.

Summary

In the introduction of the thesis the aim was indicated to examine relationship between family environment and adolescent alcohol consumption focused on four dimensions of family environment: leisure time, family structure, parenting style and socioeconomic status. Family environment wasn't only studied in relation to frequency of alcohol consumption of sixteen years old adolescents, but with connection to what alcohol means to them and whether they have an experience with problems connected with alcohol consumption. Deeper examination of discovered relationships and to find out, what is the cause and what the consequence was the aim of the qualitative part of the thesis.

Relationship of family environment and alcohol consumption was showed and how family environment influences leisure time was described, as well. Those who spend their free time in a more active way, have less experience with alcohol consumption. It emerged that it was due to the fact, that they had less time for activities connected with alcohol consumption and they also had to regulate drinking in order to be able to pursue their hobbies. Passive activities are more often connected with friends and this way with alcohol consumption, too. But lack of hobbies wasn't the very reason for alcohol consumption. These adolescents had had some interests before, but they left them for different reasons. One of these reasons was desire to spend more time with friends.

For further examined dimension, family structure, no such clear connections were found. Relationship of family structure and alcohol consumption proved to be connected only with frequent drunkenness and problems caused by alcohol consumption. It was partly confirmed that adolescents who don't live in a nuclear family have more experiences with alcohol consumption.

On the contrary parenting style is connected with all studied indicators of alcohol consumption. It was proved that rules determination and support from parents had some impact on alcohol consumption. But after taking into account alcohol consumption of friends, relationship often was found only for those, whose friends drink alcohol, as well. Interviews performed with adolescents indicate that main reason for adolescent drinking are friends and fun connected with them. Thus parenting style doesn't influence adolescent drinking, on the contrary it is adapted to whether adolescents behave in acceptable manner for their parents. Those who don't behave according to demands of their parents are more sensitive to rules or their behaviour leads to tightening of rules. It was also interesting to find out that adolescents

often hide consumption rate because they are aware of possible consequences and bans. The fact that a parenting style is rather influenced by alcohol consumption than the opposite, doesn't correspond either with what was described in the theoretical part or with foreign research results, where relationships with parents and education are considered as a origin of higher or lower alcohol consumption. It can be caused by the fact that in our country alcohol consumption is perceived as more common part of life not only for adults, but also for adolescents. It is also confirmed by the observation that parents often tolerate alcohol consumption of their children if it doesn't exceed a certain limit. Thus drinking isn't perceived as something connected only with delinquent groups of adolescents or with poor parental care.

Results related to socioeconomic status are inconsistent. Relations were shown only for some variables. Experience with problem situations connected with alcohol consumption is less frequent for those who have parents with a university degree. Situations connected with drinking is related with education of mother, binge drinking is connected with education of father. Economic situation of family is related only with frequent drunkenness. But after taking into account alcohol consumption of friends this relationship was showed only for them whose friends didn't drink alcohol. Adolescents from richer families get drunk more frequent. It can be caused by their better access to alcohol because they have more financial resources. It was confirmed by the fact that sixteens from richer families more often get money as a gift from parents and more often borrow money from them.

Also, a typology of adolescent alcohol consumers was created. According to this typology the greatest part (49.8 %) is created by those who don't drink very often. The second part, only slightly less numerous (46.8%), is represented by those who drink alcohol, but don't get drunk very often. 3.1% of adolescents drink alcohol and also get drunk quite often. It was showed that those who drink more alcohol had more experiences with another legal or illegal drugs, regardless of whether they get often drunk or not.

In this thesis it was managed to prove the relationship between four dimensions of family environment and alcohol consumption of adolescents. Qualitative research was focused on the parenting style and leisure time and it was followed by quantitative data analysis. It showed that parenting style didn't directly influence alcohol consumption, but more likely alcohol consumption influenced rules and support. It also emerged that the main reason for alcohol consumption of adolescents was fun and friends. So alcohol consumption represents leisure time and fun rather than some problems caused by a family environment.

Použitá literatura

- AMBERT, A., M., ADLER, P., A., ADLER, P., DETZNER, D., F. *Understanding and Evaluating Qualitative Research*. Journal of Marriage and Family, Vol. 57, No. 4, pp. 879-893
- BABBIE, E. 2007. *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company. 511 s. ISBN: 0-495-09325-4.
- BARNES, G. M. 1990. *Impact of the family on adolescent drinking patterns*. In R. L. Collins, K. E. Leonard, & J. S. Searles (Eds.), *Alcohol and the family: Research and clinical perspectives* (pp. 137 - 161). New York: Guilford. 386 s. ISBN: 0-89862-169-0.
- BARNES, G. M., FARRELL, M. P. 1992. *Parental Support and Control as Predictors of Adolescent Drinking, Delinquency, and Related Problem Behaviors*. Journal of Marriage and Family, Vol. 54, No. 4, pp. 763-776
- BARNES, G. M., FARRELL, M. P., CAIRNS, A. 1986. *Parental Socialization Factors and Adolescent Drinking Behaviors*. Journal of Marriage and Family, Vol. 48, No., pp. 27-36
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. 1999. *Sociální konstrukce reality*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. 214 s. ISBN: 80-85959-46-1
- BIANCHI, S. M., ROBINSON, J. 1997. *What Did You Do Today? Children's Use of Time, Family Composition, and the Acquisition of Social Capital*. Journal of Marriage and Family, Vol. 59, No. 2 (May, 1997), pp. 332-344
- BJARNASON, T., et al. 2003. *Alcohol culture, family structure and adolescent alcohol use: Multilevel modeling of frequency of heavy drinking among 15-16 year old students in 11 European countries*. Journal of Studies on Alcohol, Vol 64(2), 200-208.

- BRADLEY, R. H., CORWYN, R. F. 2002. *Socioeconomic Status and Child Development*. Annual Review of Psychology, Vol 53. 371 – 399
- CARLSON, M., J., CORCORAN, M., E. 2001. *Family Structure and Children's Behavioral and Cognitive Outcomes*. Journal of Marriage and Family, Vol. 63, No. 3., pp. 779-792
- CRESWELL, J. W. 2003 *Research design: Qualitative, Quantitative and mixed methods approaches*. Thousand Oaks: Sage Publications. ISBN: 0-7619-2441-8.
- CSÉMY, L., CHOMYNOVÁ, P., SADÍLEK, P. 2009. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Výsledky průzkumu v České republice v roce 2007*. Úřad vlády České republiky. 171 s. ISBN: 978-80-87041-94-9.
- CSÉMY, L., CHOMYNOVÁ P. 2012. *Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD). Přehled hlavních výsledků studie v české republice v roce 2011*. Zaostřeno na drogy č. 1/2012. Dostupné z www: <http://www.drogy-info.cz/index.php/publikace/zaostreno_na_drogy/2012_zaoastroeno_na_drogy/zaostreno_na_drogy_2012_01_cislo_1_2012>
- CSIKSZENTMIHALYI, M. 1981. *Leisure and Socialization*. Social Forces, Vol. 60, No. 2, Special Issue (Dec., 1981), pp. 332-340
- ČÍŽEK, T. 2011. *Ochrana osobních údajů respondentů v sociálně-vědním výzkumu*. Socioweb 12/2011 Dostupné z www: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=488&lst=116>>
- DAŇKOVÁ, Š., HOLUB, J., LÁCHOVÁ, J. 2011. *Evropské výběrové šetření o zdraví v České republice EHIS 2008*. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky. 240 s. ISBN: 978-80-7280-916-5.
- DAWSON, D. A. 1991. *Family Structure and Children's Health and Well-Being: Data from the 1988 National Health Interview Survey on Child Health*. Journal of Marriage and Family, Vol. 53, No. 3, pp. 573-584

DENZIN, N., K. 2008. *The Landscape of Qualitative Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 696 s. ISBN 0-7619-2694-1.

DODGE, K. A., PETTIT, G. S., BATES, J. E. 1994. *Socialization mediators of the Relation between Socioeconomic Status and Child Conduct Problems*. *Child development*; 65 (2 Spec No):649-65.

Etický kodex ISA, dostupné z www; <http://www.isa-sociology.org/about/isa_code_of_ethics.htm>

GILLNEROVÁ, I. 2004. *Způsob výchovy v současné české rodině z pohledu dospívajících chlapců a dívek*. In HELLER, D., PROCHÁZKOVÁ, J., SOBOTKOVÁ, I. (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny*. Olomouc : Universita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1059-1.

GUTMAN, L. M., ECCLES, J. S., PECK, S., MALANCHUK, O. 2011. *The influence of family relations on trajectories of cigarette and alcohol use from early to late adolescence*. *Journal of Adolescence* 34, 119–128.

HAUSER, R. M., WARREN, J. R. 1997. *Socioeconomic Indexes for Occupations: A Review, Update, and Critique*. *Sociological Methodology*, Vol. 27, pp. 177-298

HAVLÍK, R., KOŤA, J. 2002. *Sociologie výchovy s školy*. Praha: Portál. 174 s. ISBN: 80-7178-635-7.

HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 408 s. ISBN: 80-7367-040-2.

HOFFERTH, S. L., SANDBERG, J. F. 2001. *How American Children Spend Their Time*. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 63, No. 2 (May, 2001), pp. 295-308

- HOFFERTH, S., L. 2005. *Secondary Data Analysis in Family Research*. Journal of Marriage and Family, Vol. 67, No. 4, pp. 891-907
- HOFFMANN, J. P. 2002. *The Community Context of Family Structure and Adolescent Drug Use*. Journal of Marriage and Family, Vol. 64, No. 2, pp. 314-330
- HUMENSKY, J. L. 2010. *Are adolescents with high socioeconomic status more likely to engage in alcohol and illicit drug use in early adulthood?* Substance Abuse Treatment, Prevention, and Policy. Dostupné z <http://www.substanceabusepolicy.com/content/5/1/19>
- HUNDLEBY, J. D., MERCER, G. W. 1987. *Family and Friends as Social Environments and Their Relationship to Young Adolescents' Use of Alcohol, Tobacco, and Marijuana*. Journal of Marriage and Family, Vol. 49, No. 1, pp. 151-164
- JACOB, T., JOHNSON, S. 1997. Parenting Influences on the Development of Alcohol Abuse and Dependence. Alcohol Health and Research World, Vol. 21, No. 3, 204-209.
- JOHNSON, R., B., ONWUEGBUZIE, A., J. 2004. *Mixed Methods Research: A Research Paradigm Whose Time Has Come*. Educational Researcher, Vol. 33, No. 7, pp. 14–26
- KANDEL, D. B. 1990. Parenting Styles, Drug Use, and Children's Adjustment in Families of Young Adults. Journal of Marriage and Family, Vol. 52, No. 1, pp. 183-196
- KELLER, J. 2004. *Úvod do sociologie*. Praha: Slon. 204 s. ISBN: 80-86429-39-3.
- KLEIDL, M., HOŠKOVÁ, L. 2008. *Strategie měření socioekonomického statusu a zdraví v sociologických publikacích*. Data a výzkum - SDA Info, Vol. 2, No. 2: 131 - 154.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. 2001. *Člověk – prostředí – výchova*. Brno: Paido. 199 s. ISBN: 80-7315-004-2.
- MCLANAHAN, S., BOOTH, K. 1989. *Mother-Only Families: Problems, Prospects, and Politics*. Journal of Marriage and Family, Vol. 51, No. 3, pp. 557-580

MERTON, R. K. 2000. *Studie ze sociologické teorie*. Praha: Slon. 285 s. ISBN: 80-85850-92-3.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L. 1993. *Alkohol, drogy a vaše děti*. Praha: Sportpropag. 144 s. ISBN:

NEWMANN, I., BENZ, C., R. 1998. *Qualitative – Qunatitative Research Methodology: Exploring the Interactive Continuum*. Southern Illinios University. 218 s. ISBN:0-8093-2150-5.

PARSONS, T. 1951. *The Social System*. London: Routledge and Kegan Paul.575 s. ISBN: 0-203-99295-4.

PARSONS, T., BALES, R. F. 1955. *Family, Socialization and Interaction Process*. New York: Free Press. 422 s. ISBN: 0-415-17647-6.

PETRUSEK, M. 2009. *Základy sociologie*. Praha: Akademie veřejné správy. 189 s. ISBN: 978-80-87207-02-4

RIDJORD, M., MOLONEY, M., DUNBAR, S. 2001. *Methodological Triangulation in Nursing Research*. Philosophy of Social Science. 31: 40-59.

SAK, P. 2000. *Proměny české mládeže*. Praha: Petrklíč. 291 s. ISBN: 80-7229-042-8

SOUKUP, P. 2006. *Čím větší, tím lepší (aneb mýty o reliabilitě)*. Socioweb, č.7. Dostupné z www: <<http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=242&lst=112>>

ŠPAČEK, O., VOJTÍŠKOVÁ, K. 2007. *Diferenciace trávení volného času náctiletých*. Pracovní texty / Working Papers, No. 7 Sociologický ústav AV ČR

Studie Světové zdravotnické organizace, dostupné z www: <www.who.int>

TASHAKKORI, A., TEDDLIE, Ch. 2003. *Handbook of mixed methods in social anf behavioral reserch*. Thousand Oaks, CA: Sage. 784 s. ISBN: 0-7619-2073-0.

TEDDLIE, Ch., YU, F. 2007. *Mixed Methods Sampling: A Typology with Examples*. Journal of Mixed Methods Research. Vol. 1, pp. 77-100.

THOMSON, E., MCLANAHAN, S. S., BRAUN CURTIN, R. 1992. *Family Structure, Gender, and Parental Socialization*. Journal of Marriage and Family, Vol. 54, No. 2, pp. 368-378.

THURMOND, V., A. 2001. *The Point of Triangulation*. Journal of Nursing Scholarship. 33:3, 253-258.

Velký sociologický slovník. 1996. Praha: Karolinum. 749 s. ISBN: 80-7184-310-5.

WENGRAF, T. 2001. *Qualitative Research Interviewing: Biographic Narrative and Semi-Structured Methods*. Thousand Oaks: SAGE Publications. 424 s. ISBN: 0-8039-7500-7.

Zákon č. 101/2000 Sb. Dostupné z www:

<<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49228&nr=101~2F2000&rpp=15#local-content>>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Použitý dotazník – studie ESPAD 2007

Přílohy

Příloha č. 1: Použitý dotazník – studie ESPAD 2007

ESPAD 2007

The European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs

Dotazník pro studenty

Než začnete, přečtěte si následující informace

Tento výzkum je součástí mezinárodní studie o užívání alkoholu, drog a tabáku mezi studenty vašeho věku. Plánuje se, že do studie se zapojí více než 35 evropských zemí. Výzkum je podporován Pompidou Group – Skupinou pro spolupráci v boji proti zneužívání drog a nezákonnému pašování drog při Radě Evropy. Předchozí studie byly realizovány v letech 1995, 1999 a 2003.

V České republice se na řešení studie podílí několik institucí: Národní monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti, Psychiatrické centrum Praha při 3. lékařské fakultě Univerzity Karlovy, Státní zdravotní ústav a Lékařské informační centrum. Výsledky výzkumu budou použity pro srovnání situace v oblasti užívání tabáku, alkoholu a drog v evropských zemích. Zpráva nebude obsahovat výsledky jednotlivých tříd ani škol.

Vaše třída byla náhodou vybrána, aby se zúčastnila této studie. Jste jedním z přibližně 9000 studentů v České republice, kteří se této studie účastní.

Dotazník je zcela anonymní – nebude obsahovat Vaše jméno, ani žádné jiné informace, které by Vás mohly individuálně identifikovat. Po vyplnění vložte dotazník do obálky a zalepte ji. Ani na ni nepište své jméno. Po skončení obálky shromáždí výzkumný asistent.

Má-li být tato studie úspěšná, je důležité, abyste odpovídali uvážlivě a upřímně. Vaše odpovědi jsou považovány za důvěrné.

Účast ve studii je dobrovolná. Narazíte-li v dotazníku na otázku, na kterou z nějakého důvodu nechcete odpovědět, nechte ji prostě nezodpovězenou.

Nejde o žádný test. Neexistují zde správné ani špatné odpovědi. U většiny otázek jsou předznačeny odpovědi. Pokud mezi nimi nenajdete odpověď, která by vystihovala Váš názor nebo Vaše zkušenosti přesně, označte odpověď, která je významem nejbližší. Na otázky odpověďte tak, že křížkem označíte příslušný rámeček.

Doufáme, že Vás práce na dotazníku zaujme. Pokud budete mít nějaké dotazy (nejasnosti), přihlašte se. Asistent výzkumu přijde k Vaší lavici a podá Vám vysvětlení.

Děkujeme vám předem za Vaši účast.

Prosím, můžete začít.

NEŽ ZAČNETE, NEZAPOMEŇTE SI PŘEČÍST POKYNY NA 1. STRANĚ.

Svou odpověď uvádějte tak, že u každé otázky označíte křížkem „X“ odpovídající čtvereček.

Následující otázky se týkají údajů o Vás.

1. Jste:

- 1 Muž
2 Žena

2. Kdy jste se narodil/a?

Rok: 19 ____ Měsíc: _____

3. Jak často (pokud vůbec) děláte následující věci? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	Párkrát za rok	Jednou či 2x za měsíc	Aspoň jednou za týden	Téměř denně
a) Hrají počítačové hry	☐	☐	☐	☐	☐
b) Aktivně sportují (atletika, posilování apod.)	☐	☐	☐	☐	☐
c) Čtu pro zábavu knihy (nepočítajte školní učebnice)	☐	☐	☐	☐	☐
d) Chodím večer za zábavou (disko, kavárna, večírky atd.)	☐	☐	☐	☐	☐
e) Jiné koníčky (hra na hudební nástroj, zpěv, kreslení, psaní, atp.)	☐	☐	☐	☐	☐
f) Chodím s přáteli do nákupních center, po ulici, do parku atd. jen tak pro zábavu	☐	☐	☐	☐	☐
g) Surfuji na internetu (chat, hry, muzika aj.)	☐	☐	☐	☐	☐
h) Hrají na automatech (takových, kde se dají vyhrát peníze)	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

4. V kolika dnech jste za POSLEDNÍCH 30 DNÍ zameškal/a 1 nebo více vyučovacích hodin?
(Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Ani jeden	1 den	2 dny	3–4 dny	5–6 dní	7 dní nebo více
a) Pro nemoc	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Protože jste vynechal/a nebo se „ulil/a“	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Z jiných důvodů	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6

5. Jaký byl váš průměrný prospěch z posledního vysvědčení?

- 1 1,00 – 1,5   5 3,01 – 3,5
2 1,51 – 2,0   6 3,51 – 4,0
3 2,01 – 2,5   7 4,01 – 4,5
4 2,51 – 3,0   8 4,51 a horší

Následující část dotazníku se týká cigaret, alkoholu a jiných drog. Dnes se o těchto věcech často mluví, ale existuje málo přesných informací. Proto potřebujeme vědět víc o skutečných zkušenostech a názorech lidí Vašeho věku.

Následující otázky se týkají kouření cigaret.

6. Jak obtížné by podle Vašeho názoru pro Vás bylo sehnat si cigarety, kdybyste o ně stál/a?

- 1 Nemožné
- 2 Velmi obtížné
- 3 Poměrně obtížné
- 4 Poměrně snadné
- 5 Velmi snadné
- 6 Nevím

7. Kolikrát v životě (pokud vůbec) jste kouřil/a cigarety?

Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x nebo vícekrát
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7

8. Jak často a kolik cigaret jste kouřil/a během POSLEDNÍCH 30 DNÍ?

- 1 Vůbec nekouřil/a
- 2 Méně než 1 cigaretu za týden
- 3 Kouřil/a, ale ne denně
- 4 1–5 cigaret denně
- 5 6–10 cigaret denně
- 6 11–20 cigaret denně
- 7 Více než 20 cigaret denně

9. V jakém věku (pokud vůbec) jste **POPRVÉ** zkusil/a následující věci? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	9 let či dříve	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let či později
a) Kouřil/a první cigaretu	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Kouřil/a cigarety denně	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Následující otázky se týkají alkoholických nápojů – včetně piva, vína a destilátů.

10. Jak obtížné by podle Vašeho názoru pro vás bylo sehnat si následující alkoholické nápoje, kdybyste o ně stál/a? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nemožné	Velmi obtížné	Trochu obtížné	Celkem snadné	Velmi snadné	Nevím
a) Pivo (nepočítá se nealkoholické pivo)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Alkopops (limonády s obsahem alkoholu, např. vodky, prodávané v obchodech)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Destilát (vodka, rum, slivovice aj., včetně míchaných nápojů, např. gin s tonikem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6

11. Jak často (pokud vůbec) jste pil/a nějaký alkoholický nápoj? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) V životě	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Během posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Během posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

12. Zamyslete se nad POSLEDNÍMI 30 DNY. Jak často (pokud vůbec) jste pil některý z následujících nápojů? (Zaškrtněte jedno okénko v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) Pivo	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Alkopops (limonády s obsahem alkoholu)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Destilát (vodka, rum, slivovice aj., včetně míchaných nápojů, např. gin s tonikem)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

Následující otázky se týkají dne, kdy jste naposledy pil/a alkoholický nápoj.

13. Před kolika dny jste naposled pil/a alkohol?

- 1 Nikdy nepiji alkohol
- 2 Před 1–7 dny
- 3 Před 8–14 dny
- 4 Před 15–30 dny
- 5 Před měsícem až rokem
- 6 Více než před rokem

14. Zamyslete se nad POSLEDNÍM DNEM, kdy jste pil/a alkohol. Jaký alkoholický nápoj to byl?

- 1 Nikdy nepiji alkohol
1 Pivo (nepočítá se nealkoholické)
1 Alkopops (alkoholizované limonády, např. s vodkou)
1 Víno
1 Destiláty

14a. Když jste pil/a naposled nějaký alkohol, pil/a jste pivo?
Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji pivo
2 Nepil/a jsem pivo, když jsem naposledy něco pil/a
3 Méně než 1 láhev (tj. méně než 0,5 litru)
4 1–2 láhve (0,5–1 litr)
5 3–4 láhve (1,5–2,0 litry)
6 Více než 4 láhve (více než 2 litry)

14d. Když jste pil/a naposled nějaký alkohol, pil/a jste víno?
Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji víno
2 Nepil/a jsem víno, když jsem naposledy něco pil/a
3 Méně než sklenku (tj. méně než 2 decilitry)
4 1–2 sklenky (2–4 decilitry)
5 3–4 sklenky (asi 5–7 decilitrů)
6 Celou láhev (více než 7 decilitrů)

14c. Když jste pil/a naposled nějaký alkohol, pil/a jste alkopops (alkoholizované limonády, např. s vodkou)?
Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji alkopops
2 Nepil/a jsem alkopops, když jsem naposledy něco pil/a
3 Méně než 2 láhve (tj. méně než 0,5 litru)
4 2–3 láhve (0,5–1 litr)
5 4–6 lahví (1,5–2 litry)
6 Více než 7 lahví (tj. více než 2 litry)

14e. Když jste pil/a naposled nějaký alkohol, pil/a jste destilát (tj. tvrdý alkohol) [zahrnují se i destiláty konzumované v míchaných nápojích]? Pokud ano, přibližně kolik?

- 1 Nikdy nepiji destiláty
2 Nepil/a jsem destilát, když jsem naposledy něco pil/a
3 Méně než 2 malé „panáky“ (tj. méně než 0,5 decilitrů)
4 1–2 velké panáky (tj. 0,5–1 decilitrů)
5 3–5 velkých panáků (tj. 1,5–2,5 decilitrů)
6 Více než 5 velkých panáků (tj. více než 2,5 decilitrů)

14f. Když jste naposledy pil/a alkohol, pil/a jste méně, stejně či více, než obvykle pijete?

- 1 Méně
2 Stejně
3 Více

14g. Pokuste se, prosím, označit na škále od 1 do 10, jak silně jste byl/a opilý/á, když jste naposledy pil/a alkohol. (Pokud jste necítil/a žádný účinek alkoholu, označte 1.)

Vůbec										Byl/a jsem silně opilý/á, nemohl/a jsme si vzpo- menout, co se stalo	Nikdy nepiji alkohol
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	

Následující otázky se týkají Vaší konzumace alkoholu v posledních 30 dnech.

15. Zamyslete se nad POSLEDNÍMI 30 DNY. Kolikrát (pokud vůbec) jste si koupil/a pivo, víno nebo destilát v nějakém obchodě nebo supermarketu pro svou vlastní spotřebu? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20x a vícekrát
a) Pivo (nepočítá se nealkoholické)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Alkopops (alkoholizované limonády, např. s vodkou)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Destilát	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6

16. Kolikrát (pokud vůbec) jste v POSLEDNÍCH 30 DNECH pil/a alkoholické nápoje v hospodě, restauraci, baru, na diskotéce apod.? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20x a vícekrát
a) Pivo (nepočítá se nealkoholické)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Alkopops (alkoholizované limonády např. s vodkou)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Víno	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Destilát	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6

17. Mějte na mysli POSLEDNÍCH 30 DNÍ. Kolikrát (pokud vůbec) jste vypil/a během posledních 30 dnů pět nebo více sklenic alkoholu za sebou (to znamená při jedné příležitosti)? („Sklenice alkoholu“ znamená sklenici vína (2 dcl) nebo 0,5 l piva, nebo jednu skleničku (půldeci) destilátu.)

- 1 Ani jednou
- 2 Jednou
- 3 Dvakrát
- 4 Třikrát až pětkrát
- 5 Šestkrát až devětkrát
- 6 Desetkrát a vícekrát

Dalších několik otázek se rovněž týká konzumace alkoholu

18. Kolikrát (pokud vůbec) jste byl/a opilý/á tak, že jste měl/a problémy s chůzí, s mluvením, zvracel/a nebo si nepamatoval/a, co se stalo? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

19. V jakém věku (pokud vůbec) jste POPRVÉ udělal/a či zkusil/a následující věci? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	9 let či dříve	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let či později
a) Pil/a pivo (alespoň 1 sklenici)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Pil/a alkopops (alkoholizované limonády, např. s vodkou) (alespoň 1 sklenici)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Pil/a víno (alespoň 1 sklenici)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Pil/a destilát (alespoň 1 sklenku)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Opil/a se alkoholem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7	8	9

20. Do jaké míry je pravděpodobné, že by u Vás nastaly následující situace v souvislosti s pitím alkoholických nápojů? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Velmi pravděpodobné	Pravděpodobné	Nejisté	Nepravděpodobné	Velmi nepravděpodobné
a) Cítil/a bych se uvolněně	☐	☐	☐	☐	☐
b) Dostal/a bych se do potíží s policií	☐	☐	☐	☐	☐
c) Uškodilo by mi to zdravotně	☐	☐	☐	☐	☐
d) Cítil/a bych se šťastný/á	☐	☐	☐	☐	☐
e) Zapomněl/a bych na své starosti	☐	☐	☐	☐	☐
f) Nemohl/a bych přestat s pitím	☐	☐	☐	☐	☐
g) Měl/a bych kocovinu	☐	☐	☐	☐	☐
h) Byl/a bych přátelštější a otevřenější	☐	☐	☐	☐	☐
i) Udělal/a bych něco, čeho bych litoval/a	☐	☐	☐	☐	☐
j) Víc bych se bavil/a, víc bych si užil/a zábavu	☐	☐	☐	☐	☐
k) Bylo by mi špatně	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

21. Jak často jste měl/a v důsledku Vašeho užívání alkoholu v POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH některé z následujících problémů?
(Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) Rvačka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Nehoda nebo zranění (úraz)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Problémy ve vztazích s rodiči	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Problémy ve vztazích s přáteli	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Snížená výkonnost ve škole nebo v práci	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Oběť loupeže nebo krádeže	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) Nesnáze s policií	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) Přijetí do nemocnice, na jednotku intenzivní péče či krizového centra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) Sex bez ochrany	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) Sexuální zkušenost, již jste druhý den litoval/a	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

Léky na uklidnění, jako např. Diazepam, Radepur, Defobin, Meproamat a jiné, jsou léky, které lékaři někdy lidem předepisují na uklidnění, proti nespavosti nebo aby se uvolnili. Tyto léky se v lékárnách vydávají na lékařský předpis.

22. Užíval/a jste někdy léky na uklidnění nebo sedativa, protože Vám je předepsal lékař?

- 1 Ne, nikdy
- 2 Ano, ale ne déle než tři týdny
- 3 Ano, tři týdny nebo déle

Následující otázky se budou týkat užívání marihuany a hašiše.

23. Jak obtížné by podle Vašeho názoru pro Vás bylo sehnat si marihuanu nebo hašiš, kdybyste je chtěl/a?

- 1 Nemožné
- 2 Velmi obtížné
- 3 Poměrně obtížné
- 4 Poměrně snadné
- 5 Velmi snadné
- 6 Nevím

24. Kolikrát jste užil/a (pokud vůbec) marihuanu („trávu“) nebo hašiš? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

25. V jakém věku (pokud vůbec) jste **POPRVÉ** užil/a marihuanu nebo hašiš?

Nikdy	9 let či dříve	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let či později
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
1	2	3	4	5	6	7	8	9

26. Měl/a jste někdy možnost zkusit marihuanu nebo hašiš, a přesto jste to neudělal/a?

- 1 Ne
- 2 Ano
- Kolikrát v životě se Vám to stalo?
- 2 1–2krát
- 3 3–5krát
- 4 6–9krát
- 5 10–19krát
- 6 20–39krát
- 7 40x a vícekrát

Následující otázky se budou týkat užívání některých jiných drog.

27. Jak obtížné by podle Vašeho názoru pro Vás bylo sehnat si následující věci, kdybyste o ně stál/a? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nemožné	Velmi obtížné	Trochu obtížné	Celkem snadné	Velmi snadné	Nevím
a) Pervitin, amfetaminy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Léky na uklidnění (bez předpisu)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Extázi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Těkávé látky	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6

28a. Kolikrát jste užil/a (pokud vůbec) extázi? (Zaškrtněte jedno okénko v každém řádku)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

28b. Kolikrát jste užil/a (pokud vůbec) heroin nebo nějaké jiné opiáty (kodein, braun atp.)? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1-2x	3-5x	6-9x	10-19x	20-39x	40x a vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

28c. Kolikrát jste užil/a (pokud vůbec) pervitin nebo nějaké jiné amfetaminy? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1-2x	3-5x	6-9x	10-19x	20-39x	40x a vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

29. Kolikrát (pokud vůbec) jste čichal/a nějakou těžkou látku (toluen, rozpouštědla atp.), abyste se jí omámil/a? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1-2x	3-5x	6-9x	10-19x	20-39x	40x a vícekrát
a) Za celý život	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Za posledních 12 měsíců	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Za posledních 30 dnů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

30. Kolikrát za svůj život (pokud vůbec) jste užil/a některou z následujících drog? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1-2x	3-5x	6-9x	10-19x	20-39x	40x a vícekrát
a) Léky na uklidnění, sedativa (bez doporučení lékaře)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Pervitin (amfetaminy)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) LSD nebo jiný halucinogen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Krak	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Kokain	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Netalin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) Heroin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) Halucinogenní houby (lysohlávky)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) GHB	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) Anabolické steroidy nebo prostředky dopingů	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
k) Drogy užívané injekčně (heroin, pervitin aj.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
l) Alkohol spolu s léky	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

30b. Užíval/a jste někdy některé z uvedených látek? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Ne	Ano, během posl. 30 dnů	Ano, během posl. 12 měsíců	Ano, někdy v životě
a) LSD nebo jiný halucinogen	☐	☐	☐	☐
b) Kokain	☐	☐	☐	☐
c) Halucinogenní houby	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4

31. V jakém věku (pokud vůbec) jste POPRVÉ udělal/a nebo zkusil/a následující věci? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	9 let či dříve	10 let	11 let	12 let	13 let	14 let	15 let	16 let či později
a) Zkusil/a pervitin, amfetaminy	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Užíval/a léky na uklidnění (bez doporučení lékaře)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Zkusil/a extázi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Čichal/a prchavé látky (toluen aj.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Zkusil/a alkohol spolu s léky	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7	8	9

32. Jak často jste měl/a v důsledku Vašeho užívání drog (např. marihuany, extáze, amfetaminů apod.) v POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH některé z následujících problémů? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdy	1–2x	3–5x	6–9x	10–19x	20–39x	40x a vícekrát
a) Rvačka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Nehoda nebo zranění (úraz)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Problémy ve vztazích s rodiči	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
d) Problémy ve vztazích s přáteli	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
e) Snížená výkonnost ve škole nebo v práci	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f) Oběť loupeže nebo krádeže	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
g) Nesnáze s policií	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
h) Přijetí do nemocnice, na jednotku intenzivní péče či krizového centra	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
i) Sex bez ochrany	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
j) Sexuální zkušenost, již jste druhý den litoval/a	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

33. Kolik peněz jste v POSLEDNÍCH 30 DNECH utratil/a za tabák, alkohol a marihuanu nebo hašiš? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	0	100 Kč nebo méně	101–200 Kč	201–400 Kč	401–800 Kč	801–1500 Kč	1500 Kč a více
a) Tabák	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) Alkohol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) Marihuana/hašiš	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6	7

34. Podle Vašeho odhadu, kolik z Vašich přátel... (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Nikdo	Málokdo	Několik	Většina	Všichni
a) kouří cigarety	☐	☐	☐	☐	☐
b) pije alkoholické nápoje (pivo, víno, destilát)	☐	☐	☐	☐	☐
c) se občas opije	☐	☐	☐	☐	☐
d) kouří marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐	☐
e) bere léky na uklidnění (bez doporučení lékaře)	☐	☐	☐	☐	☐
f) bere extázi	☐	☐	☐	☐	☐
g) čichá těkavé látky (toluen apod.)	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

35. Některý z Vašich starších sourozenců..... (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Ano	Ne	Nevím	Nemám staršího sourozence
a) kouří cigarety	☐	☐	☐	☐
b) pije alkoholické nápoje (pivo, víno, destilát)	☐	☐	☐	☐
c) se občas opije	☐	☐	☐	☐
d) kouří marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐
e) bere léky na uklidnění (bez doporučení lékaře)	☐	☐	☐	☐
f) bere extázi	☐	☐	☐	☐
g) čichá těkavé látky (toluen apod.)	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4

36. Jak velké je podle Vašeho názoru riziko, že si lidé uškodí (fyzicky nebo nějak jinak), KDYŽ ...

	Žádné	Malé	Střední	Velké	Nevím
a) kouří příležitostně cigarety	☐	☐	☐	☐	☐
b) kouří jeden nebo více balíčků cigaret denně	☐	☐	☐	☐	☐
c) piji jednu nebo dvě sklenice alkoholu každý den	☐	☐	☐	☐	☐
d) piji čtyři nebo více sklenic alkoholu téměř každý den	☐	☐	☐	☐	☐
e) piji pět nebo více sklenic alkoholu každý víkend	☐	☐	☐	☐	☐
f) užiji marihuanu nebo hašiš jednou nebo dvakrát	☐	☐	☐	☐	☐
g) kouří příležitostně marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐	☐
h) kouří pravidelně marihuanu nebo hašiš	☐	☐	☐	☐	☐
i) užiji extázi jednou nebo dvakrát	☐	☐	☐	☐	☐
j) berou extázi pravidelně	☐	☐	☐	☐	☐
k) užiji pervitin (amfetaminy) jednou nebo dvakrát	☐	☐	☐	☐	☐
l) berou pravidelně pervitin (amfetaminy)	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

Následující otázky se týkají Vaší rodiny. Pokud Vás vychovávali převážně nevlastní rodiče nebo někdo jiný, odpovězte za ně. Například, máte-li jak nevlastního, tak vlastního otce, odpovězte za toho, který byl při Vaší výchově důležitější.

37. Jaké vzdělání má Váš otec?

- 1 Základní (nebo nedokončené základní)
- 2 Je vyučený
- 3 Ukončil střední školu s maturitou
- 4 Nedokončené vysokoškolské
- 5 Ukončené vysokoškolské
- 6 Nevím
- 7 Nic z toho se nehodí

38. Jaké vzdělání má Vaše matka?

- 1 Základní (nebo nedokončené základní)
- 2 Je vyučená
- 3 Ukončila střední školu s maturitou
- 4 Nedokončené vysokoškolské
- 5 Ukončené vysokoškolské
- 6 Nevím
- 7 Nic z toho se nehodí

39. Jak dobře je na tom Vaše rodina po stránce materiální ve srovnání s jinými rodinami ve Vaší zemi?

- 1 Je velmi bohatá
- 2 Je dost bohatá
- 3 Je spíše bohatá
- 4 Je tak asi průměrná
- 5 Je spíše chudší
- 6 Je dost chudá
- 7 Je velmi chudá

40. Kdo z následujících lidí s Vámi žije v téže domácnosti? (Označte každou z odpovídajících možností.)

- 1 Žiji sám
- 1 Otec
- 1 Nevlastní otec
- 1 Matka
- 1 Nevlastní matka
- 1 Bratr/bratři (vlastní i nevlastní)
- 1 Sestra/y (vlastní i nevlastní)
- 1 Dědeček, babička
- 1 Jiní příbuzní
- 1 Jiní lidé než příbuzní

41. Jak jste spokojen/a s Vaším vztahem k ... (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Velmi spokojen/a	Spokojen/a	Ani spokojen/a, ani nespokojn/a	Spíše nespokojen/a	Zcela nespokojen/a	Nemám takovou osobu
a) matce	☐	☐	☐	☐	☐	☐
b) otci	☐	☐	☐	☐	☐	☐
c) přátelům	☐	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5	6

42. V jaké míře se na Vás vztahují následující výroky? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Vždy	Často	Někdy	Málokdy	Nikdy
a) Mí rodiče určují pravidla, co smím doma dělat.	☐	☐	☐	☐	☐
b) Mí rodiče určují pravidla, co smím dělat venku.	☐	☐	☐	☐	☐
c) Mí rodiče vědí, s kým trávím večery.	☐	☐	☐	☐	☐
d) Mí rodiče vědí, kam chodím večer ven.	☐	☐	☐	☐	☐
e) Mí rodiče jsou na mě hodní a mají o mě starost.	☐	☐	☐	☐	☐
f) Dostává se mi emoční a citové opory od rodičů.	☐	☐	☐	☐	☐
g) Snadno si mohu půjčit peníze od rodičů.	☐	☐	☐	☐	☐
h) Dostávám od rodičů peníze jako dárek.	☐	☐	☐	☐	☐
i) Můj nejlepší přítel/Moje nejlepší přítelkyně projevuje zájem a sympatie vůči mně.	☐	☐	☐	☐	☐
j) Dostává se mi emoční a citové opory od mého nejlepšího přítele/přítelkyně.	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

43. Vědí Vaši rodiče, kde trávíte sobotní večery?

- 1 vždy
 2 většinou
 3 někdy
 4 obvykle ne

44. Pokud jste už někdy zkusil/a marihuanu nebo hašiš, myslíte si, že byste to řekl/a v tomto dotazníku?

- 1 Již jsem řekl/a, že jsem to užíval/a
 2 Určitě ano
 3 Pravděpodobně ano
 4 Pravděpodobně ne
 5 Určitě ne

Následující 2 otázky se týkají opět alkoholu.

45. Kolik dní jste v POSLEDNÍCH 30 DNECH pil/a nějaký alkohol, jako pivo, víno nebo destiláty?

- 1 Nikdy v posledních 30 dnech
- 2 1 den v posledních 30 dnech
- 3 2 dny v posledních 30 dnech
- 4 3 dny v posledních 30 dnech
- 5 1 den v týdnu
- 6 2 dny v týdnu
- 7 3–4 dny v týdnu
- 8 Každý den nebo skoro každý den v posledních 30 dnech

46. Zamyslete nad běžným dnem v POSLEDNÍCH 30 DNECH, kdy jste pil/a alkohol. Kolik sklenek alkoholu jste vypil/a? (Sklenkou alkoholu se myslí 2 dcl vína nebo 0,5 l piva, nebo jedna sklenička (5 cl) destilátu).

- 1 Nikdy nepiji alkohol
- 2 Nepil/a jsem alkohol v posledních 30 dnech
- 3 1 sklenku
- 4 2 sklenky
- 5 3 sklenky
- 6 4 sklenky
- 7 5 sklenek
- 8 6 sklenek
- 9 7 sklenek
- 10 8 sklenek
- 11 9 sklenek
- 12 10 sklenek anebo více

Následující otázky se budou znovu týkat užívání marihuany nebo hašiše.

47. Užil jste marihuanu nebo hašiš v POSLEDNÍCH 12 MĚSÍCÍCH? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

0 Ne

Ano → Stalo se vám z něco následujících věcí v posledních 12 měsících?

	Nikdy	Zřídka	Občas	Celkem často	Velmi často
a) Kouřil/a jste někdy marihuanu nebo hašiš před polednem?	☐	☐	☐	☐	☐
b) Kouřil/a jste někdy marihuanu nebo hašiš, když jste byl sám/sama?	☐	☐	☐	☐	☐
c) Měl/a jste někdy problémy s pamětí, když jste kouřil/a marihuanu nebo hašiš?	☐	☐	☐	☐	☐
d) Řekli Vám někdy Vaši přátelé nebo členové rodiny, že byste měl/a snížit spotřebu nebo přestat užívat marihuanu nebo hašiš?	☐	☐	☐	☐	☐
e) Zkusil/a jste někdy snížit spotřebu nebo přestat užívat marihuanu nebo hašiš, ale neúspěšně?	☐	☐	☐	☐	☐
f) Měl/a jste někdy problémy kvůli Vašemu užívání marihuany nebo hašiše (hádky, rvačka, nehoda, špatné výsledky ve škole aj.)?	☐	☐	☐	☐	☐

Uveďte jaké? .....

1 2 3 4 5

48. Máte partu přátel, kde se marihuana nebo hašiš užívá, když se sejdete?

0 Ne

Ano

Kolikrát za měsíc se setkáváte se členy vaší party?

1 Denně nebo skoro denně

2 3-4x týdně

3 1-2x týdně

4 1-3x měsíčně

5 Méně než 1x měsíčně

49. Kde si myslíte, že by se dala snadno sehnat marihuana nebo hašiš, kdybyste si ji chtěl/a opatřit? (Označte každou z odpovídajících možností.)

- 1 Neznám takové místo
 1 Na ulici, v parku
 1 Ve škole
 1 Na diskotéce nebo v baru
 1 V bytě dealera
 1 Přes internet
 1 Jinde, uveďte kde: .....

50. Do jaké míry je pravděpodobné, že by se Vám mohly přihodit následující věci, kdybyste užil/a marihuanu nebo hašiš? (Označte jeden rámeček v každém řádku.)

	Vůbec	Nepravděpodobné	Možné	Pravděpodobné	Jisté
a) Vnimal/a bych věci intenzivněji	☐	☐	☐	☐	☐
b) Nebyl/a bych schopen/schopna soustředěně sledovat konverzaci	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ztrácel/a bych souvislosti při konverzaci	☐	☐	☐	☐	☐
d) Nebyl/a bych tak stydlivý/á	☐	☐	☐	☐	☐
e) Obtížně bych se soustředil/a	☐	☐	☐	☐	☐
f) Byl/a bych více otevřenější	☐	☐	☐	☐	☐
g) Užíval/a bych daný okamžik intenzivněji	☐	☐	☐	☐	☐
h) Prožíval/a bych pocity s větší intenzitou	☐	☐	☐	☐	☐
i) Měl/a bych menší zábrany	☐	☐	☐	☐	☐
j) Mohl/a bych mít pocity pronásledování	☐	☐	☐	☐	☐
	1	2	3	4	5

Zajímalo by nás, jak mladí lidé začínají s užíváním nelegálních drog. Vzpomeňte si na svou první zkušenost (pokud máte) s nelegální drogou a popište nám ji.

51. Pokud jste někdy v životě užil/a marihuanu nebo hašiš, jak jste tuto látku získal/a?

- 1 Nikdy jsem neužil/a marihuanu nebo hašiš
- 2 Dostal/a jsem ji od staršího bratra nebo sestry
- 3 Dostal/a jsem ji od staršího kamaráda/ky
- 4 Dostal/a jsem ji od mladšího nebo stejně starého kamaráda/ky
- 5 Dostal/a jsem ji od někoho, o kom jsem slyšel/a, ale neznal/a osobně
- 6 Dostal/a jsem ji od cizího člověka
- 7 Brala se ve skupině přátel
- 8 Koupil/a jsem ji od kamaráda/ky
- 9 Koupil/a jsem ji od někoho, o kom jsem slyšel/a, ale neznal/a osobně
- 10 Koupil/a jsem ji od cizího člověka
- 11 Dostal/a jsem ji od jednoho z rodičů
- 12 Vzal/a jsem ji doma bez dovolení rodičů
- 13 Nic z toho (popište prosím stručně, jak jste ji dostal/a) .....

52. Z jakého důvodu jste zkusil/a tuto drogu? (Z uvedených možností označte tu nebo ty, které vás k tomu vedly.)

- 1 Nikdy jsem neužíval/a marihuanu
- 1 Chtěl/a jsem se dostat do nálady
- 1 Nechtěl/a jsem stát mimo partu
- 1 Neměl/a jsem co dělat
- 1 Byl/a jsem zvědavý/á
- 1 Chtěl/a jsem zapomenout na starosti
- 1 Bylo to z jiných důvodů, uveďte jakých: .....
- 1 Nevzpomínám si

Děkujeme Vám za vyplnění dotazníku.

Ještě než dotazník odevzdáte, prolistujte ho, prosím, ještě jednou a překontrolujte, zda jste nepřehlédl/a některou z otázek.